

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 9

15—20 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Fre dagen den 15 mars	
Interpellation av herr Ollén ang. överbeläggningen på fångvårdsanstalten Långholmen	3
Tisdagen den 19 mars	
Svar på fråga av herr Pålsson ang. obligatorisk kontroll av bilbeståndet	7
Svar på interpellation av herr Birke om byggande av motorväg Salems kyrka—Södertälje	8
Onsdagen den 20 mars	
Ang. Sveriges utrikespolitik	12
Anslag under sjunde huvudtiteln:	
Kammarkollegiet	66
Statistiska centralbyrån	67
Provundersökningar rörande metoden för skördeuppskattningar	69
Särskilda undersökningar vid konjunkturinstitutet	70
Anskaffning av viss materiel vid tullverket	71
Kontrollstyrelsens lokala skattekontroll	73
Riksskattenämnden	74
Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.	75
Statsbidrag till Föreningen fruktdrycker	78
Finansdepartementets kommittéanslag	79
Svar på fråga av herr Osvald ang. bullerstörningarna från ett storflygfält på Skå-Edeby	81
Svar på interpellation av herr Olofsson, Uno, ang. försämringen av tågförbindelserna i Norrlands inland m. m.	83
Anslag till anskaffning av bilmateriel för statens järnvägar	85
Anslag under statens vattenfallsverks fond	86
Kungl. Maj:ts rätt att förordna om antidumpingtullar m. m.	89
Avdragsrätt för s. k. substansminskning	91
Avdragsrätt för bilresor till och från arbetsplatsen	92
Domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	94

Samtliga avgjorda ärenden

	Sid.
Onsdagen den 20 mars	
Statsutskottets utlåtande nr 45, ang. utlägg för Förenta Nationernas kostnader för röjning av Suezkanalen	66
— nr 7, ang. utgifterna under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet)	66
— nr 9, ang. anslag å kapitalbudgeten (kommunikationsdepartementet)	80
— nr 46, ang. lån till Gotlands läns landsting för utbyggande av lasarettet i Visby	88
— memorial nr 47, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om likalönsprincipen	89
— utlåtande nr 48, ang. upptagande å riksstaten av underskottet för Luftfartsfonden	89
Bevillningsutskottets betänkande nr 14, ang. fortsatt rätt för Konungen att förordna om antidumping- och utjämningstullar	89
— nr 18, ang. avdragsrätt för s. k. substansminskning	91
— nr 27, ang. ändring i förordningen om provianteringsfrilager m. m.	92
— nr 29, ang. avdragsrätt för bilresor till och från arbetsplatsen	92
Första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i konkurslagen m. m.	94
— nr 12, ang. domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen	94
— nr 13, ang. förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld	94
Andra lagutskottets utlåtande nr 12, ang. ändring i civilförsvarslagen	94
Tredje lagutskottets utlåtande nr 6, ang. ändring av 7 § lagen om bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter	95
— nr 7, ang. ändrad lydelse av 123 § byggnadslagen	95
— nr 8, ang. kontroll av jord- och skogsförvärv medelst inköp av aktieposter	95
— nr 9, ang. kungörande av beslut om indragning av allmän väg	95
Jordbruksutskottets utlåtande nr 6, ang. försäljning av viss del av kronoegendomen Skegrie 35 ¹ i Malmöhus län	95
— nr 7, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom m. m.	95
— memorial nr 8, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom	95
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, ang. åtgärder för ökad simkunnighet	95
— nr 7, ang. vidgad rätt för folkpensionärer till nedsatta biljettpriser på statens järnvägar m. m.	95
— nr 8, ang. undervisning i säkerhetsuppföstran och säkerhetsutbildning	95
— nr 9, ang. rätt för postabonnenter att före beslut om indragning eller förändring av posttur yttra sig i frågan	95

Fredagen den 15 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1957/58 till Inrikesdepartementet m. m., Överståthållarämbetet och landsstaten, Polisväsendet, Civilförsvaret, Brandväsendet och Diversa jämte i ämnet väckta motioner;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa under tullverkets förvaltning stående fastigheter i Haparanda stad;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1957/58;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, m. m.; och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag avseende justitiedepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 135, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 136, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Tjeckoslovakien angående reglering av vissa anspråk och fordringar.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 94, angående ekonomiska villkor för rusdrycksutskänkningsen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 102, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 103, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1957/58; och

nr 104, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av fru *Wallentheim* m. fl. väckta motionen, nr 423.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herr *Ohlsson, Ebbe*, väckta motionen, nr 424.

Interpellation ang. överbeläggningen på fångvårdsanstalten Långholmen

Herr OLLEN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Chefen för fångvårdsanstalten Långholmen, direktör Gunnar Rudstedt, har i sin årsrapport till fångvårdsstyrelsen liksom i intervjuuttalanden i pressen lämnat en skrämmande bild av förhållandena på Långholmen. Hans rapport kan sammanfattas i dessa ord: »Vår praktiska grå vardag ligger

Interpellation ang. överbeläggningen på fångvårdsanstalten Långholmen

fjärran från teorierna. Lagtextens *vård* klingar bara falskt i sammanhanget.» I ett intervjuuttalande heter det bl. a.:

»Förhållandena på Långholmen är ganska förfärliga. Det är t. ex. riktigt att vi måste hysa två, ja t. o. m. tre man i enmansceller. Överbeläggningen är horribel. Vi har i dag noga räknat 710 in-
terner. Officiellt är platsantalet 603. Jag vägrar emellertid att gå med på det. Det egentliga platsantalet är omkring 430. För att få upp det till 603 har vi tvingats till ett fullständigt bottenskrap av utrymmen och lokaler. Vi har satt folk i skrubbar utan fönster och utan ljus, där man endast har indirekt ljus o. s. v. från andra rum. Dessa utrymmen utdömdes för 10—15 år sedan. Men vi har tvingats att ta dem i anspråk igen.

Det mesta går i samma stil. Det är dåligt med toalettrum, tvättställ och sådant. Arbetsmöjligheterna är dåliga. Vi måste sysselsätta de intagna med direkt sekunda arbete. Fångvårdspersonalen räcker inte till och de som finns slits ned allteftersom av en orimlig arbetsbörda.» Så långt citatet.

Här rör det sig synbarligen icke längre om människovård, icke om fångvård i modern bemärkelse utan om vanvård. Det kan starkt befaras, att speciellt det yngre klientelet lämnar fångelset icke som bättre utan som sämre människor — trots att fångvårdens personal säkerligen gör utomordentliga ansträngningar i motsatt riktning.

Man frågar sig, hur det är möjligt, att läget för denna vår största fångvårdsanstalt blivit på detta sätt skrämmande. Redan år 1948 träffade Kronan en överenskommelse med Stockholms stad, enligt vilken staden med tillträde den 1 januari 1955 köpte långholmsområdet. Förutsättningen var, att en ny anstalt hann att uppföras på annan plats i närheten av Stockholm. En av fångvårdsstyrelsen igångsatt utredning angående denna nya anstalt avbröts våren 1950 för vidare bearbetning inom justitiedepartementet. Där blev ärendet liggande och ingenting blev vederligen åtgjort, förrän det slogs larm om dröjsmålet i riksdagen 1954. I det uppmärk-

sammade replikskiftet i februari månad mellan fångvårdsstyrelsens chef och justitieministern påtalade den förre med påfallande skärpa förhållandena beträffande fångvården i stort och speciellt då beträffande Långholmen. När jag därefter i mars månad samma år interPELLERADE justitieministern beträffande fångvårdens nödläge berördes icke minst förhållandena på Långholmen, som då var skrämmande, om också icke i samma grad som i dag. En av mina frågor var denna: »I riksdagsdebatten den 24 februari utlovade statsrådet direkta och indirekta åtgärder för att så snart som möjligt ersätta Långholmen med nya anstalter. Anser statsrådet det möjligt att nu lämna kammaren närmare och mer detaljerade uppgifter beträffande tidpunkten, då Långholmen kan rivas ner och ersättas av mer människovärdiga anstalter i enlighet med utarbetade projekt?»

På denna min fråga svarade justitieministern bl. a.: »Jag vill här upprepa vad jag förut har sagt, nämligen att jag är angelägen att så snart som möjligt få bort Långholmen och i stället ta nya, moderna anstalter i bruk. När vi nu har hunnit till den tredje etappen i reformprogrammet, är tidpunkten kommen för att behandla denna fråga. Jag har hållit förberedande överläggningar med Stockholms stads myndigheter härom, och jag ämnar nu fullfölja dem genom en särskild utredning, där både fångvårdssynpunkter och stadens intressen bör bli representerade. Jag ämnar också tillse, att den utredning, som sålunda kommer att tillsättas, skall kunna bedrivas i skyndsamt takt, och att de ytterligare åtgärder, som blir erforderliga för att få till stånd ersättningsbyggnader, vidtagas utan onödigt uppskov.»

Justitieministern betonade också betydelsen av att Långholmens förhållanden ordnades, då denna anstalt är den ojämförligt största fångvårdsanstalten. Den mottar bortåt en femtedel av hela fångelseklientelet och har större kapacitet än ett halvt dussin vanliga fångelser.

Interpellation ang. överbeläggningen på fångvårdsanstalten Långholmen

Detta uttalande gjordes för precis tre år sedan. I årets statsverksproposition heter det på tal om Långholmen: »Vid 1956 års riksdag har beslut fattats och medel anvisats för förvärv av markområden i Österåkers kommun och i Kumla stad, avsedda för nya anstalter som skall ersätta den nuvarande centralanstalten Långholmen.» Och vidare: »I fråga om ersättningsanstalter för Långholmen pågår planerings- och ritningsarbeten, vilka självfallet bör bedrivas skyndsamt. Det kan dock icke beräknas att några egentliga byggnadsarbeten på dessa anstalter skall komma i gång redan under nästa budgetår.»

Med tanke på de utomordentligt skrämmande förhållanden som var rådande 1954 och som nu 1957 ytterligare har förvärrats ber jag om kammarens tillstånd, att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1) Vilka är anledningarna till, att de löften om snabba åtgärder, som statsrådet gav denna kammare för tre år sedan beträffande Långholmens ersättningsbyggnader, icke kunnat infrias?

2) Är statsrådet beredd att i dagens skrämmande läge vidtaga andra och mer extraordinära åtgärder för lösning av denna fråga än de som anges i statsverkspropositionen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i

vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlägg för Förenta Nationernas kostnader för röjning av Suezkanalen;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Gotlands läns landsting för utbyggande av lasarettet i Visby;

nr 47, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om likalönsprincipens genomförande; samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1957/58 av underskottet för Luftfartsfonden;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 18, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt för inkomst av jordbruksfastighet åtnjuta avdrag för s. k. substansminskning;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.; samt

nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i konkurslagen m. m.;

nr 12, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om möjlighet till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld;

andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536);

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående ändring av 7 § lagen om bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter;

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 123 § byggnadslagen;

nr 8, i anledning av väckta motioner angående kontroll av jord- och skogsförvärv medelst inköp av aktieposter; samt

nr 9, i anledning av väckta motioner angående föreskrift om visst kungörande av beslut om indragning av allmän väg;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Skegrie 35¹ i Malmöhus län;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.; samt

nr 8, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion angående åtgärder för ökad simkunnighet;

nr 7, i anledning av väckta motioner dels angående vidgad rätt för folkpensionärer till nedsatta biljettpåskärper på statens järnvägar och dels om rätt för ålderspensionär att årligen få företaga en fri resa på statens järnvägar till nära anhöriga;

nr 8, i anledning av väckt motion angående undervisning i säkerhetsuppföstran och säkerhetsutbildning; samt

nr 9, i anledning av väckta motioner angående rätt för postabonnenter att före beslut om indragning eller förändring av posttur yttra sig i frågan.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning med förslag till reglemente för riksdagsbiblioteket m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.16.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 19 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00. det snabba svaret på min enkla fråga.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande månad.

Ang. obligatorisk kontroll av bilbeståndet

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Pålsson* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställt följande fråga: »Vill herr statsrådet medverka till att en regelbundet återkommande obligatorisk kontroll av bilbeståndet (s. k. testning) införes som ett led i strävandena att öka trafiksäkerheten?»

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **ANDERSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Pålssons* berörda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Pålsson* har frågat mig om jag vill medverka till att en regelbundet återkommande obligatorisk kontroll av bilbeståndet (s. k. testning) införes som ett led i strävandena att öka trafiksäkerheten.

I anledning härav vill jag meddela att detta spörsmål enligt vad jag under hand erfarit är föremål för övervägande inom 1953 års trafiksäkerhetsutredning. Resultaten av dessa överväganden kommer att redovisas i utredningens slutbetänkande, vilket är avsett att framläggas under våren.

Under sådana förhållanden är jag inte beredd att nu göra några uttalanden i sakfrågan.

Herr **PÅLSSON** (bf):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ber jag att få framföra mitt tack för

Då jag ställde frågan, räknade jag nog med att svaret skulle bli en hänvisning av den innebörd, som den har fått, men då jag bedömer detta spörsmål som mycket allvarligt, tycker jag att det föreligger fullgod anledning att något litet aktualisera spörsmålet. Jag tillåter mig, herr talman, att få knyta några reflexioner omkring frågan och det lämnade svaret.

Det är självfallet på det sättet, vilket jag också antytt i min fråga, att det är det stora antalet trafikolyckor på våra vägar, som utgjort den allvarliga bakgrunden för denna min fråga. Om man söker sig fram till en bedömning av de förhållanden, som oftast föreligger i samband med trafikolyckorna, visar det sig, att man regelmässigt alltid får räkna med tre faktorer, vilka varit medverkande till olycksförloppet. Dessa är — som det även har sagts tidigare i andra sammanhang — människan, vägen och bilen.

Jag har en mycket bestämd känsla av att de två förstnämnda faktorerna har alldeles särskilt uppmärksamrats i det allmännas arbete på att försöka begränsa olyckorna både till antal och omfång. Det är ju så, att vi har en lagstiftning, som med all rätt bl. a. mycket starkt framhäver kravet på nykterhet vid raten. Det är bara glädjande att så har skett. När det gäller vägarna, är det väl även så, att det tekniska utförandet av de vägar, som byggts under senare tid, sökt anpassa sig efter den moderna motortrafikens krav. Vårt vägnät utbygges och ombygges dock inte tillräckligt snabbt till den höga klass, som kräves.

För att fatta mig kort går jag sedan över till den tredje faktorn, bilen. Det synes mig, som om vi inte ägnar denna faktor tillräcklig omsorg. Bilarna besiktigas vid registreringstillfället, och där efter förekommer inte någon nämnvärd annan besiktning än den, som sker i samband med statspolisens s. k. flygan-

Om byggande av motorväg Salems kyrka—Södertälje

de kontroller. Denna besiktning är säkerligen värdefull, så långt den räcker; vid den upptäcktes de större skavankerna och de grövsta felen, men det kan helt visst inte bli fråga om någon ingående testning av fordonen. Därför lägger såväl den begränsade tiden som statspolisens utrustning hinder i vägen. Dessvärre är det väl även så att de allra flesta — i varje fall en mycket stor del — av våra bilverkstäder saknar tillräcklig utrustning för att effektivt kunna undersöka en bil. Jag syftar därvidlag framför allt på vad man brukar kalla de mera smygande och lömska felen, fel på fordonets belysning, broms- och styranordning samt motorfel.

Jag tror att det därvidlag brister mycket och att det därför finns anledning att på detta område vidtaga åtgärder för besiktning.

I dagspressen och även i facktidningar får man gång efter annan till livs skildringar, som är ägnade att väcka eftertanke. Jag vill i detta sammanhang erinra om att enligt uppgift infördes i Förenata staterna redan 1938 en obligatorisk testning av bilarna, inte bara en gång om året, utan två gånger om året. Det konstaterades därefter att antalet trafikolyckor sjönk med 30 procent. Det är självfallet att dessa testningar kostar åtskilligt, men det är också klart att det är värt en hel del om man kan både spara människoliv och undvika invaliditet och vagnskador.

Det är givet att man kan säga att kostnaden för dessa testningar skulle bli en ytterligare pålaga för motoristen, vare sig det skulle bli en eller två besiktningar om året. Jag föreställer mig emellertid att avgiften inte skulle behöva bli särskilt stor, och jag tror att det finns anledning att ta denna kostnad, om man kan vinna en betydande minskning av olyckorna.

Man kan vidare ifrågasätta, om inte vår bilbesiktning för närvarande är sådan, då man ser den i förhållande till våra möjligheter att utnyttja skatterna för sitt ändamål, att även denna avgift skulle kunna rymmas inom ramen för nu gällande bilbesiktning.

Utöver vad jag här nämnt om trafikolyckorna, som för mig har varit det väsentliga i detta sammanhang, vill jag säga att jag också ser saken på det sättet, att en årlig eller halvårsvis återkommande testning skulle skänka en mycket värdefull biprodukt, nämligen att man samtidigt finge en ganska effektiv kontroll på handeln med begagnade bilar, som väl i många fall är rena skojet. Detta torde inte minst gälla den handel med begagnade bilar, som nu har blommat upp igen på Norra Bantorget och omgivningarna däromkring. Det bleve kanhända inte fullt lika lätt att prångla ut de där bilvraken till trafik på våra allmänna vägar, om man hade en kontroll av den art, som jag här mycket knapphändigt sökt antyda.

Jag ber än en gång få tacka för svaret på min fråga.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om byggande av motorväg Salems kyrka—Södertälje

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet ELIASSON, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Birkes interpellation om byggande av motorväg Salems kyrka—Södertälje, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Birke har i en interpellation frågat, om kommunikationsministern uppmärksammat att ny sträckning av den trafikfarliga riksvägen mellan Salems kyrka och Södertälje ännu ej fastställts samt om så är fallet han vill medverka till att beslut om vägens sträckning snarast fattas och att byggnadsarbetet så fort som möjligt därefter igångsättes.

Då det närmast tillkommer mig att besvara dessa frågor, får jag med stöd av uppgifter, som lämnats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, anföra följande.

Som ett led i utbyggnaden av riksväg 1 pågår för närvarande arbeten på delsträckan mellan Fittja och Eriksberg inom Stockholms län. Sedan denna etapp

Om byggande av motorväg Salems kyrka—Södertälje

slutförts omkring årsskiftet 1957/58, är riksvägen mellan Stockholm och Salem utbyggd som en fyrfilig väg med dubbla körbanor.

För den fortsatta utbyggnaden av riksvägen förutsättes, att arbetena bedrivs från Salem söderut, varigenom de mest trafikerade delarna blir färdiga först. Innan denna utbyggnadsetapp påbörjas, har man emellertid måst få klarhet i hur hela sträckan från Salems kyrka genom Södertälje stad samt söder där- om lämpligen bör dragas. Frågan har visat sig svårlöst. I juni 1955 framlade en för uppgiften anlitad konsulterande ingenjörfirma principlösning för vägens sträckning över Södertälje. Vid denna tidpunkt hade emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens delegation för översiktlig vägplanering under sitt arbete med förslag till stamvägnät tagit upp frågan om två alternativa sträckningar av huvudstamvägen Stockholm—Malmö den ena genom de centrala delarna av Södermanland över Flen och den andra i huvudsak längs nuvarande riksväg 1 över Södertälje och Nyköping. Valet mellan dessa båda alternativ påverkade på ett avgörande sätt sträckningen av den nu aktuella vägdelen Salem—Södertälje och söderut. Sedan delegationen i mars 1956 framlagt sitt preliminära förslag till stamvägnät och därvid rekommenderat sträckningen över Södertälje och Nyköping kunde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i direkt anslutning härtill meddela Södertälje stad, att det fortsatta utredningsarbetet för vägen genom staden kunde bedrivas enligt ingenjörfirmans principlösning. Jag kan i detta sammanhang för övrigt nämna, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, efter remissbehandling av delegationens preliminära stamvägnätsförslag, numera i dagarna definitivt tagit ställning till förmån för nyköpingsalternativet och beslutat inrikta det fortsatta planerings- och projekteringsarbetet för sträckan Salem—Södertälje—Nyköping—Åby i enlighet därmed. Ungefär samtidigt, således våren 1956, påbörjade vägförvaltningen i Stockholms län med anlitande av sagda ingenjörfirma detaljprojekte-

ringen av delsträckan Salem—Södertälje stadsgräns. Enligt vad jag erfarit kan man räkna med att arbetsplan för denna sträcka skall föreligga klar för utställelse enligt vägstadgan nu i vår och kunna översändas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för prövning i sommar. Om några komplikationer ej inträffar synes företaget, sedan fastställelse skett och entreprenaduppgörelse träffats, böra kunna starta någon gång före årets slut. I arbetsprogrammet för i år har också förutsatts att företaget skall kunna påbörjas detta år.

Med detta anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Eliasson få framföra ett tack för det utförliga svar som jag har fått på min interpellation.

I svaret lämnas det beskedet, att arbetet för närvarande pågår på delsträckan mellan Fittja och Eriksberg och att detta skall vara slutfört till årsskiftet 1957/58. Denna sträcka, som endast är cirka två kilometer lång, plus en mindre bro, utgör en vägdel mellan två färdigbyggda motorvägar och har varit under arbete i omkring tre år. Man kan fråga sig, varför det har varit så omöjligt att få till stånd denna vägstump på två kilometer mellan de två färdiga motorvägarna. Det hade varit önskvärt att vägförvaltningen hade bedrivit sitt arbete på ett sådant sätt, att denna vägstump nu hade varit färdig. Med den takt vari arbetet där nu bedrivs, tvivlar jag verkligen på att det blir färdigt till årsskiftet 1957/58.

För den vidare sträckningen Salems kyrka—Södertälje upplyses, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i mars 1956 uttalat sig om vilken sträckning denna väg skall få, men först ett år senare, eller i mars 1957, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tagit definitivt ståndpunkt till förslaget.

Det är ytterst beklagligt att ombyggnaden av riksväg nr 1 på detta sätt fördröjes. Vägen mellan Stockholm och Södertälje är säkert en av Sveriges mest

Om byggande av motorväg Salems kyrka—Södertälje

trafikerade. Sommartid uppstår där bilköer som kan sträcka sig från Södertälje till Stockholm. På grund av att nybyggnaden av vägen förhalas och bilisterna måste använda den gamla smala och krokiga vägen, som ur trafiksynpunkt är ytterst olämplig, uppstår otaliga olycksfall, många med dödlig utgång.

Bilismen, som betalar så stora belopp i bilskatter, att det numera i det närmaste finns cirka en miljard kronor i behållning för vägbyggnader, kan under inga förhållanden vara till frests med att vägbyggnaden skötes på ett så långsamt sätt som byggandet av riksvägen mellan Stockholm och Södertälje.

Avslutningsvis uttalar herr statsrådet i sitt svar, att resterande vägarbete bör kunna starta någon gång före årets slut. Jag tar fasta på detta löfte och hoppas att herr statsrådet vill medverka till att påskynda vägarbetet då det här rör sig om en väg av högsta angelägenhetsgrad.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning med förslag till reglemente för riksdagsbiblioteket m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial nr 7, 9 och 45—48, bevillningsutskottets betänkanden nr 14, 18, 27 och 29, första lagutskottets utlåtanden nr 7, 12 och 13, andra lagutskottets utlåtande nr 12, tredje lagutskottets utlåtanden nr 6—9, jordbruksutskottets utlåtanden nr 6 och 7 samt memorial nr 8 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 6—9.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 45 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades

dels följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 93, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 105, angående dels förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag, dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit;

nr 106, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.;

nr 107, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.;

nr 108, angående höjning av vissa postavgifter m. m.;

nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1957/58 m. m.;

nr 111, angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 112, angående grunder för en förenklaad statsbidragsgivning, avseende driftbidragen till primärkommunerna;

nr 113, angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58, m. m.;

nr 115, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.; samt

nr 119, angående inrättande av ett nordiskt institut för teoretisk atomfysik;

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 114, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Anmäldes Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 109, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till

riksdagen gjordes meddelande rörande Sveriges utrikespolitik, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena.

Herr talmannen yttrade, att han i anslutning till den nu föredragna skrivelserna finge tillkännagiva, att enligt överenskommelse med hans excellens herr statsministern det i skrivelsen avsedda meddelandet komme att lämnas vid morgondagens sammanträde.

På sedermera gjord proposition beslöts att förevarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Anmäldes och bordlades en av fröken *Ranmark* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.22.

In fidem

G. H. Beragren

Onsdagen den 20 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Hans excellens herr statsministern ERLANDER erhöll ordet för att framföra det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 109 avsedda meddelandet och yttrade därvid:

Herr talman! Under det senaste året har det utrikespolitiska klimatet åter blivit bistrare. Konflikter har uppkommit, som blivit särskilt allvarliga däri-genom att de lett till användande av militärt våld. Motsättningarna mellan stormakterna har vid några tillfällen skärpts på ett olycksbådande sätt. Tonfallen i det mellanfolkliga umgänget har också blivit hårdare och kommit att påminna om det kalla krigets tid. Dock uppfattades icke de oroande kriserna förra hösten av någondera sidan som försök från andra sidan att på allvar ändra den maktpolitiska balansen. Vidare verkar allttjämt kunskapen om de moderna stridsmedlens förödande verkan starkt avhållande på alla tendenser att utvidga uppkommande konflikter till väpnade sammanstötningar mellan stormakterna själva. Det är också tydligt, att stormakternas ledare strävar efter och är inställda på fortsatt fred, även om de räknar med en fortsatt kamp om inflytande i många delar av världen. När president Eisenhower i sitt tal den 5 januari redogjorde för den amerikanska politiken i Främre Orienten, förklarade han högtidligt och eftertryckligt, att Sovjet icke har något som helst att frukta av Förenta Staterna vare sig i denna eller någon annan del av världen, så länge dess härs-kare icke själva först går till angrepp. Den ryske partisekreteraren Chrustjov underströk i en intervju den 19 februari, att vi alla bor på en planet och måste finna ett sätt att leva i fred tillsammans. De amerikanska och ryska ledarna har

inte inskränkt sig till sådana allmänna uttalanden. De har också uttryckt förhoppningar om att tiden nu skall vara inne för att återuppta försöken att genom kontakter och förhandlingar nå ett visst mått av förståelse och samarbete. President Eisenhower yttrade den 23 januari, att allt annat är oviktigt i jämförelse med detta mål, och han tillade några ord om sin önskan att komma till samförstånd med ryssarna. Utrikesminister Sjepilov citerade den 12 februari dessa uttalanden och underströk, att man å rysk sida hade samma önskan. Tydligen är båda parterna medvetna om att en under längre tid upprätthållen politisk högspänning innebär vissa risker för att utvecklingen på ett ödesdigert sätt kan glida de ansvariga statsmännen ur händerna. Man måste också rimligen rygga tillbaka inför perspektivet av en fortsatt brant stegring av de redan så högt uppskruvade försvarsutgifterna. Det svåraste hindret för att en avspänning skall komma till stånd och de utestående frågorna skall kunna lösas är emellertid den kvarstående misstron mot varandras yttersta avsikter. I den nyss omtalade intervjun nämnde herr Chrustjov, att enligt rysk åsikt Förenta Staterna ägnar sig åt materiella och psykologiska förberedelser för ett tredje världskrig. I väster hyser man en motsvarande fruktan för att de ryska ledarna är beredda att i sista hand med våld utbreda kommunismen till hela världen. Denna misstro kan endast nötas bort, om stormakterna i handling visar sin ofta deklarerade vilja att lösa uppkommande problem med fredliga medel.

När man nu ser tillbaka på Ungernhändelserna förra hösten, vilka så djupt skakade alla frihetsälskande folk, kan väl konstateras, att för de ryska ledarna beslutet att med våld ingripa i Ungern icke kan ha varit lätt. De måste ha räknat med att misstron mot Sovjet skulle kraftigt öka i hela världen och att av-

Ang. Sveriges utrikespolitik

spänningspolitiken under avsevärd tid skulle få skrinläggas. Man måste också ha insett de allvarliga konsekvenser, som aktionen skulle få för försöken att i samförstånd med Jugoslavien ordna relationerna till staterna i Östeuropa på en delvis ny grundval. Ändå valde man våldets väg. Att så skedde har tydligen berott på att man ansåg alla alternativa handlingsätt innebära än större nackdelar och risker. Man fruktade tydligen att, om händelserna i Ungern fått utvecklas efter sin egen dynamik, pendeln skulle ha slagit över åt andra hållet och Ungern ha förvandlats till ett mot Sovjet fientligt land, kanske inlemmat i motsidans militära system. Men det är icke troligt, att någon verklig grund för sådana farhågor förelegat. Allt tyder på att det fria ungerska folket i sin utrikespolitik önskar följa en neutral kurs efter österrikisk modell och att stora utsikter hade funnits till upprättandet av en inre regim efter demokratiska linjer. Det är tragiskt, att man i Moskva gjorde en så dogmatisk felbedömnig härvidlag och icke föredrog framför våldet att medverka till en sådan utveckling i Ungern.

I Polen har utvecklingen tagit en annan vändning. Även där växte fram en stark folkstämning, som krävde större rörelsefrihet och självständighet. Den polska partiledningen under sin ledare Gomulka förstod, att vissa förändringar måste ske, om icke landet skulle utsättas för en katastrof. Så vidtogs eller tilläts en rad reformer på många områden av samhällslivet. Förhållandet till Sovjet reglerades efter nya linjer, innebärande en fortsatt nära samverkan i militärt och ekonomiskt hänseende under ökat hänsynstagande till polska nationella intressen. Den balans, som på detta sätt uppnåtts, är givetvis osäker och kan utsättas för plötsliga påfrestningar. I Sverige följer vi med intresse utvecklingen i Polen och uttrycker förhoppningen om en framtid i yttre och inre fred och med ökat oberoende för det polska folket.

I fråga om de svensk-ryska förbindelserna märkes, att de allmänna ryska avspänningstendenserna tagit sig uttryck bl. a. i en önskan att befrämja och vid-

ga de direkta kontakterna mellan de båda länderna på en rad områden, kulturella, tekniska, fackliga o. s. v. Å svensk sida bör man ha anledning att uppmuntra de kontakter av detta slag, för vilka det finns ett verkligt intresse i vederbörande svenska kretsar. Ett rätt livligt utbyte av detta slag har också kommit till stånd, även om reaktionen i Sverige mot händelserna i Ungern lett till en viss återhållsamhet under de senaste månaderna.

Vad avser de övriga svensk-ryska anlagligheter, som varit aktuella under det gångna året, bör först erinras om att sovjetregeringen lämnat sitt länge väntade besked i Wallenbergfrågan. Vad som i denna sak förekommit har helt nyligen redovisats i en av utrikesdepartementet utgiven vit bok, till vilken må hänvisas.

I några fall har vi även under det gångna året tvungits att beklaga oss över att tjänstemän vid ryska officiella organ i Sverige varit inblandade i spioneriaffärer. Indignationen över dessa händelser har varit blandad med förvåning över att vissa sovjetmyndigheter tillåtits bedriva en verksamhet, vars eventuella värde ur underrättelsesynpunkt icke kan stå i något rimligt förhållande till dess skadliga inverkan på de svensk-ryska förbindelserna. Kanske har vederbörande i Moskva även börjat inse detta. På så sätt skulle man i varje fall kunna förklara, att ryssarna på senaste tiden i två olika fall framfört protester mot påstått svenskt spioneri i Sovjetunionen. Det verkar, som om dessa anklagelser i den mån de haft utrikespolitiskt syfte varit avsedda att utjämna räkningen med Sverige och att därigenom åstadkomma ett slags balans. Det ligger i ryskt liksom i vårt eget intresse att upprätthålla störningsfria och goda grannskapsförbindelser, och vi hoppas därför, att nu nämnda irritationsmoment i de svensk-ryska relationerna skall försvinna.

Frågan om Tysklands återförening har ännu nära tolv år efter krigets slut icke kommit närmare sin lösning. I väster håller man fast vid sina förslag, att

Ang. Sveriges utrikespolitik

en alltysk regering bör utses genom fria val, varefter denna regering skall ha att välja den utrikespolitik den finner lämplig. I realiteten räknar man med som rätt självklart, att det sålunda återförenade Tyskland skall ansluta sig till Atlantpakten, och man är beredd att bl. a. med tanke härpå ge Sovjet vissa säkerhetsgarantier inom ramen för ett kollektivt militärfördrag. Man har särskilt understrukit, att med återföreningen icke avses att åstadkomma någon förändring i det militärpolitiska läget.

Å rysk sida har man i höstas officiellt förklarat, att med anledning av den förändrade atmosfären i Europa talet om att återförena Tyskland genom alltyska val icke har någon grundval i verkligheten. Enligt rysk åsikt är villkoren för återföreningen dels att en ändring sker i den västtyska regeringens nuvarande kurs, vilken påstås leda till att Västtyskland förvandlas till ett centrum för reaktion och nytt krig i Europa, dels ock att de väst- och östtyska staterna samtalar och gör upp sinsemellan. Däremot har man i Moskva icke gjort några tydliga uttalanden om det enade Tysklands ställning och utrikespolitik. En öppen fråga är alltså, om Sovjetunionen för att eventuellt släppa sitt grepp över Östtyskland skulle anse det vara en tillräcklig garanti, att det återförenade Tyskland åtog sig att föra en oberoende politik och att inte tillåta främmande trupper på sitt område. Någon klar fråga härom har man i väster aldrig ställt till ryssarna.

Kriserna i Främre Orienten och i Ungern har helt naturligt betytt en kris även för den världsorganisation, vars huvuduppgift det är att i överensstämmelse med sina medlemmars i stadgan gjorda åtaganden upprätthålla internationell fred och säkerhet. På en del håll har man gått längre och talat ej blott om en kris för FN utan om organisationens misslyckande och nederlag. En rätt vanlig kritik har i detta sammanhang varit, att FN ingripit alltför kraftfullt, när det gällt angreppshandlingarna i Främre Orienten, samtidigt som organisationen ådagalagt fullständig makt-

löshet, då det gällt åtgärder mot undertryckandet av folkresningen i Ungern. Såsom bedömning av den roll FN spelat och de resultat som uppnåtts är kritiken emellertid obefogad. Det bör först och främst hållas i minnet, att FN i bägge de aktuella kriserna haft samma utgångspunkt och syfte för sitt uppträdande, nämligen ansvaret och skyldigheten att verka för återupprättande av den grundläggande principen i stadgan, enligt vilken alla medlemsstater skall avhålla sig från bruk av våld mot någon annan stats territoriella integritet eller politiska oberoende.

FN har av kända skäl ej utrustats med de maktmedel, som skulle krävas för en sådan verkligt effektiv internationell rättsordning, som vi alla skulle vilja se förverkligad. För inskridandet mot de medlemsstater, som nu så flagrant åsidosatt sina åtaganden enligt stadgan, har man därför varit hänvisad till att begagna mera begränsade medel. De uppmaningar och rekommendationer om inställande av fientligheterna och tillbakadragande av trupper, som generalförsamlingen riktat till de demokratiska staterna England, Frankrike och Israel, har efterkommit, vilket måste hälsas med största tillfredsställelse. Det är med beklagande man samtidigt nödgas konstatera, att samma respekt mot FN och dess stadga ej visats av Sovjetunionen och dess lydregering i Ungern. FN:s rekommendationer har sålunda lett till framgång i vad avser Främre Orienten men förblivit ineffektiva när det gäller Ungern. Till den partiella framgång som FN haft har dess generalsekreterare Hammarskjöld bidragit på ett sätt, som väckt beundran och respekt.

Kritiken mot FN har ibland också givits en mera principiell inriktning. Det har talats om att man icke får offra rättvisan för freden och att FN icke bara skall vara ett instrument för att hindra öppet våld utan även för att åstadkomma rättvisa lösningar. Tankegången innebär, fastän den icke gärna sägs ut, att ett orättvist tillstånd kan vara ett större ont än kriget självt. Härom kan sägas, att ett av FN:s syften givetvis är att om

Ang. Sveriges utrikespolitik

möjligt förhjälpa rättvisan till seger. I stadgan finns också anvisningar på en rad metoder, som bör användas för att åstadkomma förändringar i situationer, som uppfattas som orättvisa. Svårigheten är emellertid, att åsikterna om var rättvisan ligger i ett visst fall oftast är motstridiga och att vi ännu ej nått så långt, att någon av de ledande staterna är villig att obligatoriskt låta sådana frågor avgöras av någon internationell instans. I avvaktan härpå innebär den refererade tankegången, att de som anser sig ha rätt också får ta sig rätt. Detta är en återgång till djungelns lag. Vi måste hålla på att allt våld bör bannlysas även i fall, då någon stat anser sina rättigheter kränkta. Det är ett pris, som kräves för den allmänna fredens vidmakthållande.

Att de främmande trupperna nu efter FN:s anmodan dragits tillbaka från Egypten innebär endast en första nödvändig etapp på vägen mot en mera varaktig lösning av de djupgående motsättningar och invecklade problem, som utlöste krisen i Främre Orienten. Det första villkoret för en sådan lösning är att det åstadkommes stabila och fredliga förhållanden såsom grundval för nya och konstruktiva insatser. Sålunda synes lämpligt, att FN-styrkan i enlighet med generalsekreterarens förslag får möjlighet att under en övergångstid bidra till upprätthållande av lugn och ordning i Gaza-området och förhindra överskridanden av vapenstilleståndslinjen mellan Israel och Egypten. En dylik uppgift ansluter sig nära till FN-styrkans ursprungliga uppdrag, och det framstår därför som naturligt, att även den svenska FN-bataljonen, som gjort en hederksam insats, åtminstone till en tid deltar i denna fortsatta fredsvakt under samma grundläggande förutsättningar som hittills gällt. Ett annat led i en total uppgörelse måste vara en ny ordning för Suezkanaltrafiken. Förhandlingar här om pågår mellan FN:s generalsekreterare och Egypten på grundval av vissa principer som godkänts av säkerhetsrådet.

Genom att inväljas i säkerhetsrådet har Sverige fått ett särskilt ansvar då det

gäller att inom FN:s ram trygga freden och säkerheten i världen. Hittills i år har endast en viktigare fråga varit föremål för rådets uppmärksamhet. Det är den alltsedan 1947 aktuella tvisten mellan Indien och Pakistan om Kashmirområdet. Rådet har många gånger föreslagit, att områdets slutliga tillhörighet skall avgöras genom folkomröstning, en metod som förefallit desto naturligare som den direkt omnämndes vid Kashmirs anslutning till Indien år 1947. Enligt pakistansk åsikt är Indien också förpliktat att medverka i en folkomröstning. Indien har emellertid enständigt vägrat att godta en sådan lösning och hävdar, att anslutningen är slutgiltig även utan omröstning. Parterna har alltså olika ståndpunkter i vissa väsentliga frågor av rättslig natur, och det förefaller därför rimligt, att dessa frågor i ena eller andra formen prövas domstolsvägen. Om parterna enades om ett sådant förfarande skulle man kunna hoppas på en viss omedelbar avspänning, och utsikterna skulle kanske ljusna till en permanent lösning av denna farliga tviste-fråga. Men även om båda eller endera av parterna icke från början kunde göra några utfästelser om att acceptera ett rättsligt avgörande så skulle ändå mycket vara vunnet om rättsläget kunde auktoritativt fastställas t. ex. genom inhämtande av ett rådgivande yttrande från internationella domstolen i Haag. Det är möjligt att sådana utvägar så småningom kommer att prövas, om parterna oböjligt vidhåller sina nuvarande ståndpunkter. Emellertid har säkerhetsrådet ansett att i nuvarande läge ytterligare ett försök bör göras att förnä parterna att sinsemellan komma överens om en lösning eller åtminstone om en procedur för frågans fortsatta behandling. Den svenske FN-delegaten Jarring har som bekant fått det hedrande uppdraget att som medlare besöka de båda länderna i sådant syfte.

Vid sidan av Suez- och Ungernfrågorna var nedrustningsfrågan ett av generalförsamlingens viktigaste ärenden. Behandlingen utmynnade denna gång, till skillnad från närmast föregående möte,

Ang. Sveriges utrikespolitik

i antagandet av en enhällig resolution som framlagts gemensamt av tolv stater, däribland samtliga fem medlemmar i nedrustningskommissionens underutskott. Resolutionen med sin uppmaning till underutskottet att ånyo sammanträda för behandling av samtliga föreliggande nedrustningsförslag och att till den 1 augusti i år avlägga rapport till nedrustningskommissionen avser visserligen närmast proceduren för fortsatta överläggningar. I förening med de uttalanden, särskilt från amerikansk och sovjetrysk sida, som beledsagade beslutet, synes den dock ge anledning till en försiktig optimism om att det nuvarande totala dödläget skall kunna brytas och att ståndpunkterna skall kunna i någon mån närmas till varandra.

Under debatten ägnades stor uppmärksamhet åt frågan om atom- och vätebombexperimenten. Från ett flertal stater utanför stormaktskretsen påpekades de allvarliga riskerna för människan och hennes omgivning av den från bombproven härrörande radioaktiva strålningen och det farliga utfallet Strontium 90. Från svensk sida underströks kraftigt nödvändigheten av åtgärder mot ett fortsättande av experimenten. I överensstämmelse härmed föreslogs införande av ett moratorium i fråga om kärnvapenprov i avvaktan på att församlingen haft tillfälle tagna ställning till den av FN tillsatta vetenskapliga kommitténs slutsatser av sitt studium av de med atomstrålningen förbundna riskerna. Det svenska förslaget kommer nu närmast att i enlighet med församlingens resolution behandlas av nedrustningskommissionens underutskott i samband med dess häromdagen inledda möte i London.

På det *handelspolitiska* området har intresset under senare tid koncentrerat sig kring utvecklingen i Europa. Ännu under den allmänna tullkonferens, som ägde rum i Genève våren 1956, fanns föga resonans för den allmänna sänkning av tullnivåerna som eftersträvades av lågtulländerna.

Mot denna bakgrund återupptog emellertid lågtulländerna i OEEC planerna

för en europeisk tullsänkingsplan. Det må erinras om att frihandelssträvandena inom denna organisation under de senaste åren råkat in i en återvändsgränd med hänsyn till att verksamheten varit koncentrerad på upphävandet av importrestriktioner under avvisande av tullfrågor. Från lågtulländernas synpunkt saknades den reciprocitet i fråga om ett totalt undanröjande av handels hinder som de ansåg sig ha rätt att kräva. De bestämde sig för att i OEEC i maj 1956 framlägga en europeisk tullsänkingsplan, som var avsedd att utgöra ett första steg i riktning mot verklig reciprocitet.

Denna tullsänkingsplan kom emellertid aldrig upp till avgörande vid ministermötet i juli månad. I stället beslöts enhälligt en utredning angående möjligheterna att inom ramen för ett *frihandelsområde* anknyta övriga medlemsstater i OEEC till den gemensamma marknaden, som i form av en *tullunion* planerades mellan Västtyskland, Frankrike, Italien och de tre Benelux-länderna.

Förslaget beträffande frihandelsområdet syftade vida längre än den tidigare tullsänkingsplanen samtidigt som det dock låg helt inom organisationens allmänna målsättning. Det hade inspirerats från brittiskt håll under inflytande av den starka aktivitet som präglade arbetet inom sexstatsgruppen sedan Messinamötet på försommaren 1955. Det är tydligt att övriga europeiska länder med oro måste betrakta en händelseutveckling som skulle leda till att de stode utanför ett tullunionsområde, som innefattade större delen av den europeiska kontinenten och som måste beräknas få en relativt hög tullmur utåt.

Under de utredningar, som därefter igångsattes inom OEEC, har man upprätthållit nära kontakt med de parallellt pågående förhandlingarna om sexmaktsfördraget i syfte att innan detta arbete slutförts om möjligt komma fram till likartade bestämmelser på sådana områden, där det är angeläget att en samordning föreligger. Den rapport om resultatet av utredningarna, som förelåg vid årsskiftet utmynnade i en allmän slut-

Ang. Sveriges utrikespolitik

sats att det vore tekniskt möjligt att upprätta ett frihandelsområde men gav å andra sidan icke några definitiva eller detaljerade lösningar av de föreliggande problemen.

Emellertid bör först med några ord planerna inom sexmaktsgruppen beröras. Under det att de strävanden att frigöra handeln i Europa som pågått inom OEEC haft en rent ekonomisk grundval, har sexmaktsgruppen varit starkt influerad av politiska motiv. Dess utredningar har inriktats på såväl ett ekonomiskt som ett politiskt samgående, varmed följt tendenser till införande av överstatliga element i förhållandet mellan medlemsländerna i analogi med kol- och stålunionens struktur. Jämsides med arbetet på en gemensam marknad har man även planerat ett samarbete för utnyttjande av atomkraften, EURATOM. Konventionstexterna i dessa två ämnen är i det närmaste utarbetade och väntas inom kort bli undertecknade i Rom.

Sexmaktsgruppens konventionsförslag innehåller i första hand bestämmelser om ett system för avveckling av tullar och andra slag av handelshinder mellan medlemsstaterna samt för upprättandet av en gemensam tullmur utåt. I anslutning härtill finns bestämmelser om en övergångstid för genomförandet av dessa mål.

Vid sidan om detta avsnitt av övervägande teknisk natur innehåller förslaget även bestämmelser åsyftande att genomföra en samordning och harmonisering av den ekonomiska politiken i medlemsländerna, inklusive en enhetlig handelspolitik gentemot länder utanför unionen. Även inom socialpolitiken skall man eftersträva enhetliga riktlinjer inom medlemsländerna. Bl. a. skall likalönsprincipen mellan män och kvinnor genomföras i ett tidigt skede av övergångsperioden, nuvarande jämvikt i avseende på semesterbestämmelserna skall vidmakthållas och bestämmelser rörande lagstiftning eller administration, som genom bristande överensstämmelse hotar att snedvrیدا konkurrensförhållandena på den gemensamma marknaden, skall omarbetas. Inom det finansiella

området skall största möjliga frihet eftersträvas, både beträffande löpande transaktioner och kapitalrörelser. En obegränsad rörlighet av arbetskraften inom den gemensamma marknaden skall genomföras före övergångsperiodens slut. En omställningsfond för att utjämna eventuella omställningssvårigheter på arbetsmarknaden skall upprättas, även som en investeringsbank för att stimulera en balanserad utveckling av unionens resurser.

En särskild ställning intar frågan om *jordbruket*, där någon total avveckling av handelshindren icke förutses utan i stället en gradvis omläggning av medlemsländernas nuvarande jordbruksregleringar till ett gemensamt reglerings-system, baserat på pris- och marknadsregleringar. Syftet med unionens jordbrukspolitik anges vara att öka produktiviteten, tillförsäkra jordbruksbefolkningen en rimlig levnadsstandard, säkerställa tillgången på jordbruksprodukter samt tillgodose konsumenternas önskemål om rimlig prissättning på ifrågavarande produkter.

Förutom moderländerna skall även kolonier införlivas med den gemensamma marknaden, varjämte en särskild fond skall upprättas för deras utveckling. Diskussionen om dessa bestämmelser har visat att meningarna i frågan är starkt delade.

De upplysningar som nu lämnats grundar sig på tillgängliga underhandsuppgifter. Konventionens text skall föreliggas i en nära framtid och föreläggas sexmaktarnas folkrepresentationer för ratifikation under våren.

För att nu återkomma till det förslag om frihandelsområde, som framlades i Paris i somras, täckte detta i stort sett samma innehåll som de bestämmelser i sexmaktsfördraget, vilka avser undanröjande av handelshinder av olika slag. Däremot saknar planen de avsnitt, som berör jordbruket liksom den närmare samordningen av den ekonomiska och sociala politiken. Under överläggningarna i höstas framkom emellertid yrkanden om att inrymma även dessa avsnitt i ett avtal om frihandelsområde.

Ang. Sveriges utrikespolitik

OEEC:s ministerråd accepterade vid sitt möte i februari i år utredningens slutsats att det vore tekniskt möjligt att upprätta ett frihandelsområde i anknytning till sexmaktsgruppens tullunion. Ministerrådet beslöt vidare att förhandlingar skall upptagas i syfte att fastställa förutsättningarna för en dylik plans förverkligande samt att förbereda överenskommelser härom.

Rådet fäster i beslutet uppmärksamheten vid önskemålet att säkerställa en utvidgning på icke-diskriminatorisk grundval av handeln med jordbruksprodukter mellan samtliga medlemmar av OEEC. Jämväl beaktas de underutvecklade medlemsländernas särskilda läge.

I fråga om ministerrådets beslut bör märkas att detta icke innebär något principbeslut om upprättande av ett frihandelsområde utan endast en överenskommelse att övergå från utredningsstadiet till förhandlingar. Den engelske ordföranden vid rådmötet använde i detta sammanhang bilden av ett husbygge. »Vi ha nu icke beslutat», sade Mr Thorneycroft, »att bygga ett hus. Vad vi ha beslutat är att gemensamt söka göra upp ritningarna till ett hus. När vi är färdiga därmed kunna vi åter komma tillsammans för att avgöra om vi anse det lämpligt att bygga huset.»

Såsom tidigare framhållits bör en del bestämmelser i det tullunionsfördrag, som utformats i Bryssel av sexmaktsgruppen, ha sin motsvarighet i den planerade konventionen om frihandelsområde. Några exempel må belysa detta. Brysselplanen förutser en övergångstid för det fullständiga genomförandet av tullsänkingsplanen på 12—15, under vissa förhållanden 17 år. Detta är en avsevärd tidrymd och borde ge medlemsländernas näringsliv tillräckliga möjligheter till anpassning efter det gradvis inträdande nya marknadsläget. Emellertid har man ansett erforderligt att införa undantagsbestämmelser för trängande fall. Ett av dessa fall avser läget då ett medlemsland råkar i allmänna betalningssvårigheter. Det har allmänt erkänts att landet i fråga då bör ha rätt att på egen hand bestämma om tillfälligt

införande av importrestriktioner för att skydda sin valutareserv. Ett annat fall avser undantagsställning för en viss industri, för vilken det kan vara angeläget, t. ex. av sociala skäl, att tullsänkingsplanens genomförande modifieras. Här har man varit ense om att en föregående överenskommelse erfordras innan något avsteg från tullsänkingsplanen får göras. Med undantag av detta fall har man från svensk sida framhållit, att den inom OEEC tillämpade enhälighetsprincipen synes böra hävdas som en allmän regel i motsats till en tendens till förmån för majoritetsavgöranden, som framkommit från vissa medlemsländer under inflytande av det överstatliga inslaget i sexstatsfördraget.

Under överläggningarna i Paris har från vissa sexmaktsstaters sida hävdats, att i avtalet om frihandelsområde borde ingå bestämmelser åsyftande ett närmare samgående inom den ekonomiska politiken och socialpolitiken. Samtidigt är det tydligt att även utvecklingen inom ett frihandelsområde så småningom kan komma att leda till krav på närmare koordination av den allmänna ekonomiska politiken. Det synes emellertid vara att föredraga att problem av denna natur upptages till behandling i den mån som de anmäler sig och att man icke redan vid den långa övergångsperiodens början fattar beslut, vars behov och konsekvenser man icke kan överblicka.

Ett problem av teknisk natur av särskild betydelse i ett frihandelsområde berör transithandeln. Eftersom medlemsländerna i frihandelsområdet kommer att bibehålla sina nationella tulltariffer gentemot tredje länder föreligger möjligheter till en snedvridning av den normala handeln genom en ökad import till medlemsländer med låg tullnivå för re-export till medlemsländer med högre tullar. En dylik transithandel kan även vara förenad med en viss bearbetning i transitlandet av de importerade varorna. Man har vid Parisförhandlingarna icke kommit fram till någon definitiv lösning av detta problem men följer en linje, som syftar till att skapa minsta möjliga omgång för nä-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ringsliv och myndigheter. Det må framhållas att detta problem har stor betydelse, icke blott ur administrativa synpunkter utan även med hänsyn till att antalet i frihandelsområdet ingående produkter kan komma att variera betydligt efter den bearbetningsgrad, som kräves för att en utifrån kommande produkt skall anses ha ändrat nationalitet. Man bör i detta sammanhang ha i minnet, att syftet med frihandelsområdet bör vara att åstadkomma en allmän utveckling mot en friare handel, såväl mellan medlemsländerna som över hela världen. Ur denna synpunkt är det önskvärt att bearbetningsgraden sättes så lågt att ett tryck nedåt på de olika medlemsländernas tullar uppkommer och en eventuell tendens att av frihandelsområdet skapa ett högtullområde motverkas.

I jordbruksfrågan har starka motsättningar förelagat mellan den brittiska ståndpunkten, enligt vilken jordbruket bör helt uteslutas från frihandelsområdet och de synpunkter, som har representerats av ett antal andra europeiska länder, i första hand Danmark, enligt vilka det är önskvärt att även detta betydelsefulla område inlemmas i de allmänna frihandelssträvandena.

Den lösning av problemet, som planeras av de sex makterna, innebär principiellt en omläggning av de nationella regleringssystemen till ett europeiskt regleringssystem, baserat på pris- och marknadsregleringar, vilket gradvis skall sättas i kraft under den allmänna övergångstiden med hjälp bl. a. av långtidskontrakt mellan medlemsstaterna. Man kan hysa berättigade farhågor att denna jordbruksuppgörelse kan utvecklas till ett instrument för ytterligare protektionism inom sexmaktsgruppen och därmed bli ett hot mot övriga länders export till den kontinental-europeiska marknaden. Vid rådsrådet i Paris nyligen stödde man från svensk sida det danska kravet på icke-diskriminering mellan OEEC:s medlemsstater i syfte att därmed skydda våra exportintressen i Europa. Under kommande förhandlingar skall jordbruksfrågorna behandlas i

en särskild kommitté, där bl. a. denna synpunkt skall beaktas. Det är för närvarande omöjligt att förutspå utvecklingen av denna förhandling.

Anslutningen till ett frihandelsområde medför speciella problem för ett antal europeiska stater, vilkas industriella utveckling ännu befinner sig i ett jämförelsevis tidigt skede. Dessa stater anser att deras unga industrier fortfarande under ett antal år är i behov av ett tullskydd innan de är mogna att ta upp konkurrensen på jämbördig basis med de gamla industriländernas företag. Tullinkomsterna utgör för dessa stater även en väsentlig del av statens inkomster. Å andra sidan innebär den ekonomiska strukturen hos dessa länder att den väsentliga fördelen av ett frihandelsområde skulle ligga i ett borttagande av tullar och andra importrestriktioner för lantbruksprodukter, vilkas behandling i detta sammanhang ännu är oklar. En särskild kommitté skall närmare utreda läget för dessa länder. Man synes här böra eftersträva en lösning som möjliggör ett fortsatt samarbete inom OEEC:s ram under hänsynstagande till att Europa som helhet endast kan vinna fördelar av att dessa staters ekonomi utvecklas och stärkes.

Förhandlingarna i Paris, som tagit sin början i dagarna, avses för närvarande skola avslutas under juni månad för att möjliggöra för ett ministerråd att före utgången av juli månad fatta nya beslut med ledning av de resultat som uppnåtts. Dock torde arbetstakten i Paris starkt influeras av utvecklingen beträffande den gemensamma marknaden. I likhet med denna skall avtalet om frihandelsområdet, sedan det godtagits av regeringarna, underställas GATT och ratificeras av folkrepresentationerna.

Parallellt med höstens överläggningar i Paris har en förberedande utredning verkställt av kommerskollegium i samråd med berörda näringsorganisationer beträffande den svenska inställningen till ett frihandelsområde. Den jämförelsevis korta tid som står till förfogande har icke tillåtit några definitiva bedömningar av de djupgående problem för

Ang. Sveriges utrikespolitik

den svenska samhällsekonomin som upprättandet av ett dylikt område måste innebära. Med hänsyn till den mycket betydande del av Sveriges utrikeshandel som sker med Storbritannien och länderna på den europeiska kontinenten är det emellertid klart, att det även för Sverige är angeläget att icke stå utanför ett frihandelsområde, som innefattar flertalet av medlemsstaterna i OEEC. I preliminära yttranden från näringslivets representanter har också principiellt en positiv inställning deklarerats till frihandelsområdet. Tveksamhet har av naturliga skäl dock visats av vissa typiska s. k. hemmaindustrier, exempelvis textilindustrin. Det synes emellertid vara en rimlig slutsats att ett land med en så genomgående låg tullnivå som Sverige bör ha goda möjligheter att finna sig tillräta på en europeisk marknad. En dylik bör även erbjuda goda expansionsmöjligheter för den svenska exporten. Det kan sägas att en stor del av vår nuvarande export till Europaområdet sker av produkter, som redan nu är tullfria eller belagda med relativt låga tullar. Å andra sidan hindras den svenska exporten av mera förädlade produkter i många fall av höga tullmurar. Med hänsyn till att en väsentlig utveckling av vår export endast torde kunna ske inom sistnämnda kategori synes det vara ett klart intresse för Sveriges del att en reduktion av handelshindren kommer till stånd. Skapandet av ett frihandelsområde ligger i linje med de strävanden som traditionellt utgjort ett ledmotiv för svensk handelspolitik. I detta sammanhang vill jag ännu en gång understryka, att det mot bakgrunden av Sveriges allmänna inställning i frihandelsfrågan är angeläget att bildandet av ett frihandelsområde i Europa ej ger anledning till en isolering från omvärlden utan utgör ett bidrag till en allmän utveckling av den fria handeln i världen.

Den förhandlingsfas som nu inledes i Paris föranleder en fortsatt utredningsverksamhet å svensk sida, åsyftande dels ett tillvaratagande av Sveriges intressen i de olika frågor som uppkommer under förhandlingarnas gång, dels även en all-

män bedömning av förhandlingsresultatet ur svensk synpunkt. I detta syfte har i dagarna tillsatts en särskild utredningskommitté i kommerskollegium, i vilken bl. a. ingår representanter för intressena inom näringslivet. Det torde bli anledning att i riksdagen återkomma till dessa spörsmål, då mera definitiva uppgifter föreligger beträffande sexmaktsgruppens planer och utvecklingen av förhandlingarna i Paris.

Inom det nordiska samarbetet fortgår utredningsverksamheten tillfredsställande. Det varuområde, som täckes av utredningen, har något utvidgats under det senaste året och uppgår numera till omkring 78 procent av den skandinaviska samhandeln. Preliminärt samförstånd i fråga om de gemensamma tullarna föreligger på de flesta punkter och innebär bl. a., att med ett relativt fåtal undantag tullfriheten inom Norden och de gemensamma tullsatserna utåt kommer att tillämpas från och med dagen för konventionens ikraftträdande. Även i fråga om utredningarna på det allmänna ekonomiska planet är man i stort sett färdig i fråga om de undersökningar som avser det finansiella samarbetet och de relativa konkurrensvillkoren, innefattande frågor om beskattning, löner och räntor, samt även beträffande utredningen om kontrollen av priser, prisavtal och monopol.

Finland har deltagit i detta utredningsarbete sedan augusti månad i fjol. Som nyligen fastslagits vid Nordiska rådets möte i Helsingfors kan Finland numera sägas i det väsentliga ha uppnått paritet med övriga länder vad utredningsarbetet beträffar. En slutrapport i fråga om den nordiska gemensamma marknaden beräknas föreligga omkring halvårsskiftet.

Detta skulle ge möjlighet till en samtidig bedömning av frågorna om ett svenskt deltagande i den nordiska marknaden och i det europeiska frihandelsområdet. Som nyss framhållits har det varit en svensk linje att frihandelsområdet icke skall innefatta ett ekonomiskt samarbete av den typ, som representeras av en närmare koordinering av

Ang. Sveriges utrikespolitik

den ekonomiska politiken och av socialpolitiken utan att man där skulle begränsa sig till att skapa den yttre ramen för en fri handel mellan medlemsstaterna och icke gå därutöver förrän utvecklingen efter hand eventuellt föranleder ett närmare samgående. Däremot borde ett dylikt närmare ekonomiskt samarbete vara naturligt mellan de nordiska länderna även inom ett europeiskt frihandelsområde. Ingen anledning torde föreligga att ändra den allmänna uppläggningsplanen av det nordiska ekonomiska samarbetet med hänsyn till det europeiska. Liksom man inom det västeuropeiska frihandelsområdet tänker sig en tullunion mellan sex kontinentalländer bör man kunna tänka sig en partiell nordisk tullunion inom samma ram. Enligt de planer som är under utarbetande skulle en sådan även kunna genomföras väsentligt snabbare än vad man tänkt sig i fråga om frihandelsområdet. Av betydelse i detta sammanhang är också de möjligheter som föreligger till produktions- och lämpliga finansiella arrangemang för främjande av gemensamma investeringsprojekt, liksom även planerna på samverkan inom forskningsområdet. En gemensam nordisk arbetsmarknad föreligger ju redan.

Ett annat område, där internationellt samarbete förekommit under det senaste året, är atomenergiens fredliga användning.

På ett världsomfattande plan har sålunda vid en konferens i New York i höstas godkänts en stadga för det internationella atomenergiorganet. Förslag om ratificering av stadgan för vår del har förelagts riksdagen med proposition nr 75.

I propositionen har uttalats, att det för Sverige är ett betydelsefullt intresse att delta i internationellt samarbete i fråga om den fredliga användningen av atomenergien. Värdefullt stöd för den egna utvecklingen på detta område kan här vinnas. Medlemskap i organet öppnar för Sveriges del möjlighet att — om detta skulle befinnas önskvärt och lämpligt — erhålla leveranser av klyvbart material eller bistånd i annan form.

Medlemskapet lägger icke något hinder i vägen för Sverige att fullfölja ett eget atomenergi-program, ej heller att komplettera detta genom bilaterala eller regionala anordningar med andra länder.

Redan tidigare har ett bilateralt samarbete inletts. Sålunda har mellan Sverige och Förenta Staterna ingåtts ett forskningsavtal, daterat den 18 januari 1956, varigenom Sverige erhåller vissa kvantiteter anrikat uran 235 för forskningsändamål. Genom ett tilläggsavtal från i somras har kvantiteten av sådant atombränsle höjts till 12 kg, och avsikten är att använda detta för den avancerade forsknings- och materialprovningsreaktor, som är under uppförande vid AB Atomenergis försöksstation vid Studsvik. För denna har även själva reaktorn inköpts i Förenta Staterna.

I Västeuropa har intresset för atomenergiens användning betingats av det betydande underskottet i de flesta ländernas energibalans. Detta har fått täckas av en omfattande och snabbt växande import av framför allt oljeprodukter, vilket som det senaste halvårets erfarenheter visat varit förenat med betydande risker. Särskilt England och Frankrike har påtagit sig stora kostnader för utvecklingen på detta område. Som förut nämnts har strävandena mot en ekonomisk integration av de sex kontinentalländerna även omfattat atomenergien. Man har här tänkt sig en i viss mån övernationell institution, Euratom, som för dessa länder skulle samordna utvecklingsprogrammen och ha ett visst monopol på anskaffningen av atombränslen. Också på detta fält har inom den vidare organisationen OEEC i Paris diskuterats samarbetsmöjligheter med deltagande jämväl av England, de skandinaviska länderna m. fl. Man har därvid framför allt inriktat sig på sådana experiment och anläggningar, som medför så avsevärda kostnader, att dessa överstiger ett enskilt lands resurser. I första hand planeras en anläggning i halvstor skala för kemisk separation av plutonium från utbränt anrikat uran, en mycket stor och dyrbar materialprovningsreaktor och eventuellt vissa andra reaktortyper. För

Ang. Sveriges utrikespolitik

svensk del har vi bedömt läget så, att vi är intresserade att vara med för att se om vi på dessa vägar har möjlighet att förvärva erfarenheter beträffande framtida reaktorkonstruktioner etc., vilka eljest icke skulle ligga inom våra ekonomiska möjligheter.

Det är naturligt att uppmärksamheten också riktats på frågan om förutsättningsarna för ett nära samarbete på detta område med våra nordiska grannar. Nordiska rådet utfärdade vid sitt möte i Köpenhamn i fjol en rekommendation härom. Sedermera tillsattes en nordisk kommitté med deltagande av en regeringsledamot jämte riksdagsmän från vart och ett av de nordiska länderna. Denna avgav i början av innevarande år en rapport, som översändes till Nordiska rådet inför dess möte i Helsingfors i förra månaden. Rapporten lämnar en översikt över de nordiska ländernas energiförsörjning och planer på atomområdet. Kommittén framför i anslutning här till två konkreta förslag. Det ena avser upprättandet av ett nordiskt institut för teoretisk atomfysik i Köpenhamn, ett förslag som redan tidigare vunnit anslutning i forskarkretsar. Det andra avser upprättandet av ett kontaktorgan mellan de nordiska ländernas atomenergimyndigheter med uppdrag att tillvarata de samarbetsmöjligheter, som efter hand kan yppa sig. Sedan Nordiska rådet rekommenderat ett genomförande av båda dessa förslag har den svenska regeringen också godtagit desamma. I senaste konselj har sålunda handelsministern bemyndigats utse svenska ledamöter av kontaktorganet och beslut fattats om att förelägga riksdagen proposition om ett första anslag till det nordiska institutet för teoretisk fysik.

Den redogörelse som här lämnats torde visa att man från svensk sida vaktsamt följer den internationella utvecklingen i fråga om användningen av atomenergien och är beredd att medverka i sådant samarbete som bedömes ägnat att främja vår egen verksamhet på detta område. Det program, som förelades riksdagen förra året, avses härvid ge-

nomföras som ett nationellt program oberoende härav. Det internationella samarbetet får närmast betraktas som ett komplement härtill, varigenom vi hoppas på ett ekonomiskt sätt kunna påskynda utvecklingen. Också planerna inom de olika internationella kretsarna: Inom Norden, inom Västeuropa, inom det internationella atomenergiorganet får betraktas som komplementära. Vi är öppna för att från fall till fall bedöma hur långt vår medverkan bör sträcka sig.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag ber hans excellens herr statsministern att till utrikesministern framföra en hälsning och ett tack för att jag på förhand har fått ta del av det anförande som herr statsministern nyss hållit.

Herr talman! Den 14 mars 1957 hade jämmt hundra år förlupit efter Öresundstullens avskaffande. Under mer än fyrahundra år hade denna påлага utgjort ett tvistefrö i förhållandet mellan Sverige och Danmark. I Danmark uppfattades också den 14 mars 1857 såsom en viktig tilldragelse i landets historia, och minnet härav firades på mångahanda vis, bland annat med kanonsalut från Kronborgs slott i Helsingör, varifrån tullens utkrävande på sin tid dirigerades. I de danska offentliga läroanstalterna erinrades om denna viktiga milstolpe på det nordiska samarbetets väg. I Danmark försöker man på allt sätt få med ungdomen i det nordiska samarbetet.

På vilket sätt inbjöds då svenska folket att besinna sitt förflutna denna dag? Från början var det meningen, att jubileet skulle firas med ett inslag i det svenska radioekot. Det var allt. Men inslaget försvann, därför att en annan, långt viktigare historisk tilldragelse ägde rum. Alldeles oförhoppandes hemkom nämligen en flicka från Sydamerika, vilken på sitt sätt lär bidra till att göra vår andes stämma hörd i världen, och var och en måste ju förstå att denna uppenbarelse erbjöd mycket större intresse än en aldrig så viktig historisk minnesdag. Resultatet blev som sagt, att minnesfi-

randet i nordismens tecken kom bort och att vi återigen fick ett vittnesbörd om svenskarnas engagemang i nordiska sammanhang.

Jag vet inte, herr talman, hur stor del av svenska folket som har reda på att Nordiska rådet nyligen sammanträtt till sin femte session, denna gång i Helsingfors, ja, jag vet inte, hur stor del av svenska folket som ens har reda på att Nordiska rådet existerar. Men ett vet jag, och det är att många bland dem, som över huvud taget fått någon notis om rådets senaste session, har en ganska dimmig uppfattning om vad som avhandlades och rekommenderades i Helsingfors. De är upplysta om vem som dansade hambo med vem, och de har med de moderna kommunikationernas snabbaste hjälpmedel underrättats om att statsrådet Ulla Lindström neg i dansen. De har fått reda på att herr Pettersson i Dahl var envis i en debatt — just som om det skulle vara någon nyhet! Diskussionsinläggen och besluten har däremot i allmänhet redovisats för svenska folket med ganska lätt hand. Den av rådets svenska sekretariat lämnade redogörelsen över vad som förekommit i Helsingfors den 15—22 februari 1957 har därför en verklig uppgift att fylla. Den ligger i dag på kamrarnas bord.

I tvär motsats till den svenska allmänhetens obekantskap med det nordiska samarbetet stod finländska folkets intima kännedom om de nordiska problemen. Vid mitt sammanträffande med personer i Finland — av naturliga skäl svensktalande — som inte hade någonting direkt att skaffa med rådsrådet kunde jag inte annat än frapperas av den förtrogenhet med förhandlingarna som de uppvisade. Men så innehöll också den finländska dagspressen varje dag objektiva, på väsentligheter koncentrerade referat av de olika talarnas anföranden samt meddelanden om rådets resolutioner. Det var samma vederhäftighet som kännetecknade praktiskt taget hela den svenska dagspressens politiska avdelningar i min ungdom.

Under de tre första åren av Nordiska

Ang. Sveriges utrikespolitik

rådets verksamhet stod Finland utanför. Först i fjol förenade sig landet med de fyra andra deltagarstaterna. Förläggningen av detta års möte till Finlands huvudstad kan sägas utgöra ett vittnesbörd om att landet nu är helt återförenat med Norden. En av de uppgifter, som tillkommer Nordiska rådet, ligger däri att det för Finland erbjuder en plattform, varifrån landet kan fullfölja sina gamla traditioner på olika verksamhetsområden.

Man kan ha olika meningar om rådets betydelse och insatser. Inför den fjärde råds-sessionen i fjol skrev en svensk tidning, att även om Nordiska rådet föga utträttade, så är det ändå en tillgång, därför att det för samman politiker i våra länder till gemensamma överläggningar och sålunda gentemot världen i övrigt markerar grannsämjan i Norden. Det har gjorts gällande, att rådet skulle vara obehövt, när vi ändå deltar i större sammanhang, i Europarådet, i organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete — även kallad OEEC — och i FN. Rådets verksamhet skulle vara en black om foten vid våra operationer på ett högre plan, har det sagts.

Men förhåller det sig inte i själva verket tvärtom? Såsom förre danske utrikesministern Ole Bjørn Kraft underströk i generaldebatten i år, visar all erfarenhet, att på de områden, där de nordiska länderna står eniga, står de också starkare. Så har fallet varit inom OEEC och inom FN. På den världspolitiska arenan gäller fortfarande de stora talens lag. En talesman för sju till arton miljoner människor kan bättre vinna gehör än en som talar blott för tre eller sju miljoner.

Ett vackert exempel på samarbetets betydelse visar SAS, vars bildande Nordiska rådet dock inte kan hämta någon ära av — SAS kom ju till före Nordiska rådet. När nu luftens frihet ute i världen befinner sig i farozonen och SAS motverkas av starka krafter från de mest oväntade håll utomlands, kanske ändå den politiska samverkan i nordiskt sammanhang — den politiska samverkan, vill jag understryka — har en viss betydelse.

Ang. Sveriges utrikespolitik

delse även för en så framgångsrik institution som SAS.

Det har inväntats, att Nordiska rådets rekommendationer har blivit allt mer urvattnade och att debatterna vid plenarmötena därför i regel urartat till deklamationer från de olika utskottens talesmän. Invändningen är berättigad. Här bör en bättre ordning komma till stånd. Utvecklingen har emellertid sin förklaring. Den svagaste länken i den nordiska brödrakedjan utgörs av Norge, inte så att förstå, att Norge i sig självt skulle vara svagt, utan så, att den fränaste kritiken kommit från norskt håll. Rådet tillkom under hårt motstånd från vissa av de norska borgerliga partierna, och fortfarande möter man där den starkaste kritiken, särskilt i ekonomiska frågor, men även i andra spörsmål. Jag har det intrycket att detta faktum bidragit till att rekommendationerna ibland fått en färglös karaktär. Man har varit rädd för att stöta någon för huvudet. I norska stortinget har vid åtskilliga tillfällen gjorts gällande, att rådets beslut utnyttjats som påtryckning för ting som inte på förhand dryftats inom stortinget. Särskilt har högerledaren Hambro meddelat att risk föreligger för att rådet skall bli ett partipolitiskt instrument och ett reklamorgan i de socialdemokratiska regeringarnas händer. Vi i Sverige torde icke ha gjort den erfarenheten — det är jag angelägen att förklara.

Klart är dock, att agerande på ett internordiskt eller internationellt plan inte kan ske i samma fria och lössläppta former, som på det parlamentariska hemmaplanet, även om härigenom en del önskemål skulle bli åsidosatta. Utan en viss restriktivitet torde allt samarbete mellan de deltagande länderna omöjliggöras.

Vad har då rådet uträttat? Här om lämnar en översikt besked rörande rekommendationer 1953—1956, som bilagts rådets handlingar i år och som ingår i den förut nämnda redogörelsen för detta års session. Det är en ganska imponerande lista som presenteras. Tror någon, att alla de lätnader för den nor-

diska samfärdseln, som i snabb följd genomförts de senaste åren, kommit till stånd i denna hastiga takt utan rådets insatser? Detsamma gäller om mera enhetliga post-, telegraf-, telefon- och teleprintertaxor. Vidare må nämnas alla förverkligade rekommendationer på socialpolitikens område och även hälsovårdens område, den gemensamma arbetsmarknaden ej att förglömma.

Det minsta motståndet möter man inom kulturlivet. Nordiska folkhögskolan i Kungälv har fått sin ekonomi sanerad tack vare rådet. I höst börjar den högre journalistutbildningen i Århus sin verksamhet. En gemensam nordisk barnfilmnämnd har kommit till stånd. Den internordiska tentamensgiltigheten vid våra universitet har befordrats. Rådet har fått sin uppmärksamhet riktad på samverkan inom radio- och televisionsverksamheten, där i synnerhet Finland har mycket stora intressen att bevaka, det får vi inte glömma bort.

Statsministern erinrade nyss om rekommendationen om ett mera intimt samarbete inom atomenergiverksamheten, varjämte ett förslag vid senaste rådsrådet godkändes om upprättande av ett internordiskt institut för teoretisk atomfysik i Köpenhamn. Proposition därom kom i går på kamrarnas bord. Sistnämnda åtgärd ligger i linje med ett principbeslut vid den första råds-sessionen 1953 om gemensamma forskningsinstitut på alla de områden, där vart och ett av de deltagande länderna inte har resurser, personella eller ekonomiska, att självt ombesörja avancerad forskningsverksamhet.

I år godkändes likaledes ett förslag om samverkan inom näringsforskningen. Slutligen må nämnas koordineringen av rättslagstiftningen och samarbetet på det kriminologiska fältet.

Den stora stöttestenen vid Nordiska rådets verksamhet har varit frågan om det ekonomiska samarbetet, där Danmark varit mest positivt och Norge mest negativt. A priori tycker man, att det skulle vara självklart, att en större marknad även inom de skandinaviska länderna måste erbjuda fördelar framför en

ordning där var och en är seg selv nok. Erfarenheten har ju också visat, att i de fall, där ej tullar eller andra restriktioner lagt hinder i vägen, har det enskilda näringslivet tagit initiativ till ett för alla parter fruktbringande samarbete över de skandinaviska gränserna. Ett vackert exempel härpå är det samarbete, som Volvo nyligen lyckats etablera med vissa norska industrier. Ett annat, tidigare fall, också härrörande från Volvokoncernen, gäller tillverkningen av tryckpressar. Grafiska maskinbolaget i Trollhättan har träffat överenskommelse med en norsk fabrik om produktion av delar till tryckpressarna. Mer än femtio procent av de delar, som ingår i pressarna, skall tillverkas i Norge och därifrån skickas över gränsen till Sverige för att monteras till färdiga produkter. De färdiga pressarna kan sedan försäljas både på svenska och norska marknaden. Överenskommelsen förutsätter frånvaro av höga tullar, som förhindrar passagen över gränsen av maskindelarna och de färdiga pressarna. Särskilt för sådana produkter som dessa, där det ena landets marknad är för liten, bör en dylik samverkan bli till båt-nad för varit och ett av de deltagande länderna.

Många håller före att de nordiska strävandena hän mot en gemensam nordisk marknad kommit i skuggan inför vad som sker ute i Europa, där ett större frihandelsområde är under förberedelse. Som statsministern nyss framhöll, är kol- och stålunionens sex stater, Frankrike, Västtyskland, Italien och de tre Beneluxländerna, i färd med att ingå en tullunion, varigenom en gemensam marknad skulle uppstå, som väntas få samma slagkraft som den nordamerikanska. Projektet kan inte realiseraras omedelbart, men under loppet av en utmätt tidsrymd skulle de gamla tullmurarna mellan dessa länder brytas ned. Den ekonomiska nationalismens gamla befästningsanläggningar har visat sig allt mer otjänliga i den värld, som efterkrigstiden skapat. Om den nya tullunionen mellan de sex s. k. Brysselstaterna förverkligas, uppstår i vår gamla världsdal en fullstän-

Ang. Sveriges utrikespolitik

dig ny ekonomisk situation, som ställer regeringarna i länderna utanför inför ofrånkomliga avgöranden. I Storbritannien har man redan fattat situationen. Landet kan förmodligen inte hålla sig utanför både den amerikanska och den europeiska marknaden utan stora risker för dess industris avsättningsmöjligheter. Hotet känns så mycket starkare, som det brittiska samväldets medlemsstater är i färd med att glida ifrån varandra både ekonomiskt och politiskt. Det preferenstullsystem, som uppbyggts för omkring en generation sedan i syfte att hålla samväldesländerna samman, förlorar alltmer i betydelse.

Det är inför denna situation, som brittiska regeringen förra året föreslog bildandet av ett frihandelsområde, vari de till OEEC anslutna staterna skulle ingå samt även de sex i tullunionen ingående.

Jag vill nämna att ett frihandelsområde innebär avskaffandet av tullar och andra handelshinder inåt, mellan de deltagande staterna, men fri tullsättning för varje land utåt gentemot utanför frihandelsområdet stående länder. Sverige torde icke kunna ställa sig utanför frihandelszonen utan stora risker för vår utrikeshandel. Om vårt land hölle sig isolerat, skulle inte mindre än omkring två tredjedelar av vår export råka i fara. Den skulle motverkas genom det planerade tullsystemet, medan våra konkurrenter finge fritt sälja inom den största gemensamma marknaden i världen, inneslutande 240 miljoner människor.

Samtliga nordiska stater är för små för att de skulle kunna driva en självständig handels- och tullpolitik. Europa är för dem alla den utan jämförelse viktigaste avsättningsmarknaden. Inte ens en gemensam nordisk marknad skulle rädda deras ekonomi, men utan tvivel skulle ett samfällt uppträdande från de nordiska staternas sida bidra till att ge eftertryck åt deras synpunkter och önskemål, när planerna om europamarknaden närmare utformas.

Ett västeuropeiskt frihandelsområde utesluter inte ett samgående mellan de nordiska staterna, såsom de nyss lämnade exemplen utvisade. Vi får inte hel-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ler glömma bort Finland i detta sammanhang. Vid den senaste nordiska rådssessionen räknade alla talare från Danmark, Island, Norge och Sverige med att dessa länder ej har något val utan måste ansluta sig till den västeuropeiska frihandelszonen, därest en sådan, såsom all sannolikhet visar, kommer till stånd. Från den finländska regeringens sida uttalades däremot, att Finland endast kunde välja den nordiska marknaden. I statsministerns nyss upplästa rapport framhölls, att en nordisk gemensam marknad mycket snabbare kan etableras än den västeuropeiska frihandelszonen. Nu har vi endast att avvakta den nordiska ekonomiska kommitténs utlåtande, som ju är att förvänta, efter vad herr statsministern nämnde, kommande sommar.

För exportindustrierna torde det västeuropeiska frihandelsområdet uteslutande vara till fördel. Främst gäller detta verkstadsindustrien, som efter kriget kunnat inhösta stora framgångar på exportmarknaderna. Försvinner valutahinder, importrestriktioner och tullmurar kan många företag utvidga sina exportområden med långa produktionsserier och ökad konkurrenskraft. Svensk bilindustri konkurrerar ju redan nu trots svagt tullskydd framgångsrikt med importen utifrån. Bortfaller de i denna bransch höga tullhindren i utlandet, får den stora chanser att hävda sig i sådana länder som Västtyskland, Italien och Storbritannien. Svensk elektroindustri har visat sig gott kunna uthärda tävlan med de tyska, engelska och amerikanska fabriker. Tack vare framsynt forskning har såväl ASEA som L. M. Ericsson kunnat hålla sig i främsta linjen. Svensk varvsindustri har efter kriget vunnit lysande framgångar, typiskt nog på en redan nu väsentligt fri marknad. Våra skogsindustrier torde knappast beröras av den nya givnen. I samma mån som levnadsstandarden stiger, i samma mån ökas efterfrågan på dess produkter.

Värre ställt torde det emellertid bli för vissa hemmamarknadsindustrier. Statsministern var ju inne på detta ämne. I främsta rummet brukar vid dessa

resonemang textilindustrien komma i blickpunkten. Men det svenska tullskyddet för denna industri tillhör — såsom statsministern framhöll — de lägsta i världen. Under de senaste åren har på grund härav tyskar, engelsmän och fransmän, väl tullskyddade på hemmamarknaden, kunnat dumpa sina varor på oss. Såvitt jag förstår, skulle ett bortfall av tullarna mellan de västeuropeiska länderna erbjuda vår väl utvecklade konfektionsindustri nya möjligheter.

Jag vill med tillfredsställelse understryka statsministerns yttrande, att det för Sverige är angeläget att ej stå utanför det större frihandelsområde, som är i vardande.

Det kalla krigets råa dunster har återigen gett sig till känna ute i världen. Optimismen förra våren har förbytt till pessimism. Ungern och händelserna i Främre Orienten utgör talande exempel. Det är tragiskt, säger statsministern, att Moskva förra hösten gjorde en dogmatisk felbedömning och föredrog våldet och kuvade Ungern i stället för att låta händelserna där utveckla sig i demokratiskt fria former. — Mildare torde man inte kunna uttrycka sig! »När man ser tillbaka på Ungernhändelserna förra hösten», säger statsministern — eller utrikesministern, för det är väl han som fört pennan — »vilka så djupt skakade alla frihetsälskande folk, kan väl konstateras, att för de ryska ledarna beslutet att med våld ingripa i Ungern icke har varit lätt.»

Herr talman! Jag är inte djupare bevandrad i diktatorpsykologien, men även diktatorstyperna är väl i besittning av vissa rudimentära mänskliga medkänslor, när de våldför sig på egna eller främmande folk. Herr statsministern grundade emellertid inte sitt omdöme utifrån synpunkten, att mänskliga hänsyn borde ha gjort aktionen i Ungern svår för Sovjet. Obehaget för Sovjet borde i stället ligga i den misstro mot Sovjet, som aktionen måste framkalla runt om i världen. Detta kallas i våra dagar realpolitik. Om det nu verkligen är realpolitik, kan man ha olika meningar om.

Sovjets ingripande i Ungern var inte

Ang. Sveriges utrikespolitik

bara tragiskt, som herr statsministern sade. Sovjets hållning visar, att det inte skyr några medel för att förhindra kommunistiskt styrda länder att återvinna demokratiska fri- och rättigheter. När Sovjet ser sitt inflyande hotat, struntar det också i FN:s uppmaningar och rekommendationer, detta i hjärt motsats till de demokratiska staterna England, Frankrike och Israel, vilka efterkom FN:s krav på att de skulle dra tillbaka sina trupper från egyptiskt område — beträffande Gaza och Akabavikens stränder tvivelaktigt egyptiskt område, Gaza tillhör ju inte ens Egypten.

Här möter vi den verkliga tragiken i dagens internationella politik. FN är ganska hjälplöst. Det förmår låta den abstrakta rätten verka gentemot lojala, demokratiskt styrda stater, men nödgas samtidigt åse hur djungelns lag härskar, när dikatorerna år med i leken.

Den senaste krisen i Mellersta Östern föddes ur ett våldförande av gällande fördrag. Man kan ställa sig den frågan, hur det var möjligt att Suez-krisen fick ett så olycksaligt förlopp och utlöste den engelsk-franska interventionen. Man kan också fråga sig om mäktiga vederbörande ej från början hade klart för sig vilken stark makt, som stod bakom fördragsbrottet. Såsom händelserna följt på varandra där nere, påminner det på ett kusligt sätt om vad som utspelades i München i september 1938.

Men det var Israel, som började, inte sant? Israel var den förste aggressorn, och England och Frankrike ingrep ju enligt den officiella versionen endast för att skilja de stridande åt.

Låt oss då erinra oss vad som verkligen hänt. År 1949 träffades ett avtal om stillestånd mellan Israel och arabstaterna, allt enligt stormakternas ingripande efter det att den israeliska armén framgångsrikt hävdade sig mot i varje fall numerärt överlägsna angripare. Trots detta har Egypten envisats med att betraka sig i krig med Israel och på detta förhållande stött sina åtgärder att förhindra passage av israeliska fartyg genom Suezkanalen, för att nu ej tala om att Egypten med våld hindrat israeliska och

andra transporter genom Akababukten. Dessa åtgärder från Egyptens sida måste väl om något betraktas som krigshandlingar. Egypten har också konsekvent nonchalerat uppmaningar från FN att upphöra med sin bojkott. Då stilleståndet sålunda sedan länge brutits av Egypten, torde det vara svårt att karakterisera de israeliska militära åtgärderna mot Egypten som ett överlagt angrepp. De bör väl snarare betraktas såsom ett nödvärn i en förtvivlad situation.

Israel framstår såsom den utmanande parten. Därför har ett antal asiatiska och afrikanska stater inom FN väckt förslag om sanktioner gentemot landet. Förslaget har visserligen ej haft någon effekt, eftersom inte vederbörlig kvalificerad majoritet gått att uppbringa inom generalförsamlingen. Anmärkningsvärt är emellertid att det aldrig ifrågasatts några sanktioner gentemot Egypten, trots att detta land under en lång följd av år trotsat FN:s upprepade påbud om fri sjöfart på Suez-kanalen.

Den israeliska staten, den enda demokratiskt styrda staten i Främre Orienten, har tillkommit under medverkan av Förenta Nationerna och deras föregångare i Nationernas Förbund. Man borde därför ha rätt att förvänta, att FN skulle känna ett visst ansvar för Israels bestånd, även om de mer eller mindre autokratiskt ledda arabländerna konsekvent motsatt sig dess existens och fortfarande tycks ha samma inställning, om man får tro radioutsändningarna från dessa länder. »Vi vill inte, att den s. k. sioniststaten skall bestå, och därför vill vi inte sluta ett fredsavtal med Ben Gurion», hette det i Damaskus' radio sistlidna 21 januari. »Ditt slut är i sikte, o Israel. Marschera mot din undergång, och världen kommer att välkomna ditt slut», lät det i Arabernas röst, Kairo, den 28 januari o. s. v.

Ändock talar man om de fredsälskande arabländerna! Hitler och Mussolini var också på sin tid som bekant fredsälskande!

När FN:s generalförsamling röstade för eld upphör i Främre Orienten och stridskrafternas tillbakadragande, av-

Ang. Sveriges utrikespolitik

stod Kanadas utrikesminister, Lester Pearson, från att rösta. Samtidigt yttrade han: »Vi borde förvisso ha begagnat detta tillfälle att sätta eld upphör i samband med den ofrånkomliga nödvändigheten av en politisk uppgörelse i Palestina och om Suez. — Vi behöver handling inte bara för att göra slut på striden utan för att skapa fred.» Vad händer efter det att stridskrafterna åter dragits tillbaka innanför de gamla vapenstillståndslinjerna, frågade han. »Hur blir det om ett halvår? Skall vi gå igenom allt detta en gång till? Skall vi återgå till status quo ante? Det vore inte att återgå till en trygg eller ens en dräglig situation utan till terror, blodsutgjutelse, tvister, intermezzon, anklagelser och motanklagelser och till slut en ny explosion, som Förenta Nationernas vapenstillståndskommission skulle vara ur stånd att förhindra, kanske rent av att undersöka.»

Kanadas utrikesminister tycks åtminstone i vissa avseenden få rätt. Israel har böjt sig för FN:s påbud, och för några dagar sedan förklarade en talesman för Saudarabien, att arabernas legala rättigheter i Akabaviken skall upprätthållas, vilket innebär att sjöfarten där skall stängas för Israel. President Nasser kompletterade förklaringen med att »alla länder, som betalar kanalavgifter och som har fred med Egypten, kommer utan svårigheter att släppas igenom Suezkanalen.» Men eftersom Nasser vägrar att på några som helst villkor sluta fred med Israel, blir Israel förhindrat att begagna kanalen.

Israel har, förlitande sig på givna löften och försäkringar, dragit tillbaka sina trupper innanför de gamla gränserna och står nu utan garantier vare sig mot raiders från arabstaterna eller för sin sjöfart. Borde man inte ha följt den kanadensiske utrikesministerns råd och i tid föranställt om en lösning av konflikten Israel—Egypten, inklusive rätten för Israel till passage genom internationella farvatten? Nu har i stället dessa ofantliga problem skyfflats över på FN och dess generalsekreterare, som är bunden av ett ohanterligt säkerhets-

råd och en numera lika ohanterlig generalförsamling.

Vi svenskar kan ju inte mycket åstadkomma i stora internationella sammanhang. Men vi kan göra vår röst hörd i FN. Jag noterar med tillfredsställelse att herr Sandler under debatten i generalförsamlingen sistlidna 4 mars hävdade upprätthållande av sjöfartens frihet samt förordade ökat FN-inflytande i Gaza. Han följde där samma linje som representanter för Danmark, Norge, Storbritannien, Italien, Nederländerna, Nya Zeeland, Australien, Belgien, Kanada samt ävenledes Portugal. Såsom tillhörande en liten nation har vi all anledning att med frimodighet föra rättens och rättfärdighetens talan. Vad stridsfrågorna i Mellersta Östern beträffar, gäller det nu att med all makt befordra sådana lösningar som båda parterna kan acceptera. Lyckas inte FN att bemästra situationen i Främre Orienten, kan den dag snart vara inne, då hela institutionens fortsatta existens står på spel.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag läste i går i en tidning att regeringen lagom till utrikesdebatten hade presenterat en rad av publikationer som var avsedda att ligga till grund för denna debatt. Om man med »lagom till utrikesdebatten» menar att denna säkert mycket förträffliga litteratur finns på riksdagens bord sedan i går eller möjligen sedan i förgår, är ju detta riktigt. Men jag undrar, hur många i denna kammare som haft möjlighet att tillgodogöra sig detta material. I varje fall har det inte varit möjligt för mig att ta någon närmare kännedom om det. Däremot vill jag, i likhet med herr Ohlson, uttala min tacksamhet för att jag haft tillfälle att i förväg ta del av det regeringsmeddelande som statsministern nu lämnat, och det må ju för mig framstå såsom det väsentliga.

Vid utrikesdebatten i fjol var mitt tema att varna för den optimistiska uppfattning om inträdd avspänning i världen, som den s. k. Genèveandan framkallat och som hotade att prägla även

Ang. Sveriges utrikespolitik

synsättet här hemma. Både den regeringsdeklaration, som då lämnades, och tidigare uttalanden av utrikesministern gick i Genèveandans tecken. Jag tillät mig att gentemot utrikesministerns ironiska tal om de alltför skeptiska och klenrogna hävda, att läget i världen alltjämt gjorde det mer angeläget att låta vakthållningen inom utrikespolitiken gälla överdriven optimism än motsatsen. I dag behöver jag inte uppehålla mig vid detta tema. Även om jag intet högre skulle önskat än att jag blivit desavouerad av den fortsatta utvecklingen, har tyvärr en hård verklighet visat, att vad som framkallade optimismen var ett bedrägligt sken.

Då riksdagen i dag för första gången bereds tillfälle att debattera de redan långt framskridna planerna på gemensamma marknader i Norden och i Europa, hade jag tänkt att i huvudsak ägna min tid åt detta betydelsefulla ämne. Men innan jag går över härtill kan jag inte underlåta att göra några spridda reflexioner till den beskrivning av händelserna, som innefattas i regeringsmeddelandets första del.

Det heter, att de oroande kriserna förra hösten icke av någondera sidan uppfattades som försök från den andra sidan att på allvar ändra den maktpolitiska balansen. *Mitt* intryck är att man på den ena sidan allmänt uppfattat den ryska politiken i Mellersta östern som ett allvarligt försök att ändra den maktpolitiska balansen i detta ur Västerens synpunkt livsviktiga område.

När analysen av Ungernhändelserna mynnar ut i att orsaken skulle vara att finna i en »dogmatisk felbedömning» från rysk sida, tycker jag nog, i likhet med vad herr Ohlson gjorde, att uttrycket är sällsynt illa valt i sammanhang med detta oerhörda brott mot alla mänskliga rättigheter och den uppenbara förljugenhet, som alltigenom präglat vad som anförts till försvar för detsamma.

I en not, som väckt stor uppmärksamhet icke minst i utlandet, har Sovjetunionen anklagat Sverige för spioneri och subversiv verksamhet. Tidigare har

vi om UD:s reaktion endast fått veta, att noten »föll på sin egen orimlighet». Nu för man här det resonemanget, att man måhända i Moskva börjat inse, att värdet av ryskt spioneri i Sverige icke stått i rimligt förhållande till dess skadliga inverkan på de svensk-ryska förbindelserna och att noten kan ha tillkommit för att utjämna räkningen med Sverige och att åstadkomma ett slags balans.

Men ur svensk synpunkt är väl oemula beskyllningar endast ägnade att ytterligare försämra balansen? Dess bättre har dock de överslätande tongångar, som här använts, inte gått igen i den nu överlämnade svarsnoten, men de är ändå ägnade — efter mitt sätt att se — att försvaga intrycket av den gjorda protesten. En ytterligare anledning till återhållsamhet i letandet efter välvilliga förklaringsgrunder är väl det icke godtagbara skick, i vilket Wallenbergsaken alltjämt befinner sig.

I regeringsmeddelandet betecknas som obefogad den kritik, som riktats mot FN av innebörd, att FN ingripit alltför kraftfullt när det gällt angreppshandlingarna i Främre Orienten, samtidigt som organisationen ådagalagt fullständig maktlöshet då det gällt undertryckandet av folkresningen i Ungern. Jag kan i huvudsak ansluta mig till de synpunkter, som i det sammanhanget framförs. Men jag tycker det bör understrykas, att det för framtiden kan bli en farlig belastning för FN:s auktoritet, att medan vissa medlemmar lojalt böjer sig för FN:s uppmaningar, andra, som gärna utnyttjar FN när det passar dem, totalt ignorerar organisationen när den är obekvämt för deras syften. Längre kan inte FN segla med en sådan slagsida.

En annan erfarenhet, som kunnat göras under den gångna FN-sessionen, är att genom intagandet av nya medlemmar risken ökat för att av majoriteten stödda resolutioner kan bli paralyserade av en minoritet om 1/3 av medlemmarna + 1. Organisationens effektivitet som fredsinstrument blir härigenom beroende av en minoritet, kanske ofta bestående av små stater, som opererar blockvis.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Om denna vetomakt missbrukas, kan generalförsamlingen snart bli lika gagnlös som säkerhetsrådet många gånger visat sig vara.

Innan bokslutet görs upp för FN:s åtgöranden i Mellersta Östern-frågan, måste resultatet av de alljämt pågående ansträngningarna att nå en rättvis uppgörelse avvaktas. För ögonblicket verkar läget kaotiskt och föga uppmuntrande. Det är att hoppas att USA, som genom Eisenhowerdoktrinen manifesterat sitt intresse för denna viktiga del av världen, skall fullt ut lämna sitt mäktiga stöd. Som ett minimum för en uppgörelse kan väl angivas garantier för Suezkanalens internationella status, Akabavikens öppnande för internationell sjöfart och hållbar pacifiering av Israels gränser.

Ännu under åtskillig tid torde det vara behövt att kvarhålla FN-styrkan, inom vilken det varit en heder för vårt land att kunna göra en insats. Det är väl att förvänta, att det nu gjorda experimentet kommer att leda till ett återupptagande av tanken på i förväg planlagd beredskap för tillhandahållande av militära styrkor åt FN vid förefallande behov.

Innan jag övergår till regeringsmeddelandets handelspolitiska avsnitt, har jag liksom herr Ohlson känt ett behov av att få ägna några ord åt det Nordiska rådet vars redogörelse för den nyligen hållna sessionen i Helsingfors nu utdelats till kammarens ledamöter. Det torde vara oundvikligt, att det kan bli en del upprepningsar av vad som redan har sagts.

Nordiska rådet har nu sedan sin tillkomst 1952 hållit fem sessioner, inklusive den senaste i Helsingfors, och det kan ju då vara tid att försöka bilda sig en uppfattning om hur rådets verksamhet utfallit. Från svensk sida intog man vid rådets bildande väl närmast en avvaktande hållning. Man ville inte från början belasta rådet med allt för högt uppskrivade förväntningar, som skulle bli svåra att infria.

I nyssnämnda redogörelse finns bilagd en översikt över rådets rekommendationer från 1953 till 1956. Det är sammanlagt 103 rekommendationer som rå-

det hittills har antagit, årets inräknade, och de täcker de mest skilda fält av nordiskt samarbete och ger en god bild av hur omfattande detta efter hand blivit. Av översikten framgår också, vilket kanske är viktigare, att en mycket betydande del av dessa rekommendationer redan har blivit genomförda eller befinner sig under utredning. Blott i några få fall innebär beteckningen »slutbehandlad» i översikten, att en fråga måst avskrivas därför att den inte kunnat lösas enligt de linjer rådet anvisat i den ifrågavarande rekommendationen. Av det första årets rekommendationer återstår blott två, som icke kunnat färdigbehandlas under de gångna fyra åren. Den ena gäller den s. k. Öresundsbron — av naturliga skäl en långsiktig fråga — den andra vissa lagstiftningsspörsmål om nordiska medborgares rättsliga likställighet, som det också tar tid att komma till rätta med.

Ett studium av översikten ger grund för påståendet, att rådet utfört ett nyttigt och framgångsrikt arbete vid fullgörande av sin allmänna uppgift ut närmast de nordiska länderna till varandra.

Jag vill tillägga, att man inte heller bör underskatta rådets betydelse som ett allmänt nordiskt politiskt debattforum. Dess blotta existens är en tillgång, som i olika lägen kan visa sig betydelsefull. Samvaron mellan framskjutna nordiska politiker under sessionerna ger tillfälle till utbyte av meningar och informationer i många frågor även utanför den officiella dagordningen och bidrager på olika sätt att öka förståelsen mellan våra länder.

Naturligt nog har det tagit en viss tid för rådet att finna sina former. Stadgan för rådet ger ju blott en mycket allmän ram. Svårigheterna härvidlag är särskilt påtagliga för ett organ som Nordiska rådet, där medlemmarna för med sig traditioner och sedvänjor från fem olika parlament, som skall anpassas till varandra. Mot rådets sätt att lägga upp sitt arbete har också allt sedan dess tillkomst riktats rätt mycken kritik, och det är naturligt. Alla institutioner som verkar på parlamentarisk bas blir föremål

för anmärkningar, och de bör bli det. Det gäller för rådet att söka lära av den kritik som framförs, och jag skall här beröra några av de förslag till förbättring av rådets arbetsformer, som på sistone blivit aktuella.

Från norskt håll har ganska enstämiga önskemål framkommit om att det borde undersökas, huruvida inte rådets sessioner kunde hållas blott vartannat år i stället för varje år, som nu är föreskrivet i rådets stadga. Inom den svenska delegationen är man dock inte benägen att förorda en sådan omläggning. Rådets primära uppgift att vara ett rådgivande organ till regeringarna skulle då knappast kunna fullgöras såsom det varit tänkt. Då frågorna i allmänhet inte skulle kunna vänta på rådets sammanträden, måste följden bli att rådet kommer att höras blott om de spörsmål, som just vid tidpunkten för en sessions hållande råkade vara aktuella. Andra frågor finge regeringarna söka lösa på annat sätt utan rådets medverkan. Såsom framhölls vid rådets möte i Helsingfors skulle också rådets funktion som pådrivande i nordiskt samarbete försvagas på ett betänkligt sätt, om rådet sammanträdde endast vartannat år. Möjligheterna för opinionsbildning måste också minskas, och det kan allvarligt ifrågasättas, om det över huvud taget skulle bli möjligt för rådet att fylla de uppgifter som nu tillkommer det, om två år komme att förflyta mellan rådets ordinarie sessioner.

Rådet har också kritiserats för att det sysselsätter sig med en mängd alltför små frågor. Det kan genast invändas, att i de konkreta fallen meningarna äro mycket delade om vad som är större och mindre frågor. Vid den senaste sessionen väckte medlemmarna 25 nya förslag, d. v. s. genomsnittligen fem per utskott. Självfallet kunde detta tal något minskas. Liksom fallet är här i riksdagen, förorsakar det dock inte rådet större möda att avslå sådana förslag som inte befinns böra stödjas. Det är med dem som med vår egen motionsslakt. Att tänka sig något annat organ än rådet självt, som i förväg skulle välja ut vissa förslag, som rådet fick behandla, tror jag av många

Ang. Sveriges utrikespolitik

skäl inte är realistiskt. Den fria förslagsrätten är värdefull och bör bevaras. Några allvarligare missbruk är knappast att befara.

Om jag här ställt mig skeptisk till några reformkrav, innebär detta självfallet inte att jag vill avvisa ändringar i arbetsformerna överhuvud. Det måste givetvis vara en angelägen uppgift för alla, som är intresserade av rådet, att söka effektivisera de årliga sessionerna. Jag ansluter mig sålunda till dem, som uttalar sig för att söka förkorta sessionerna och normalt giva dem en längd av förslagsvis sex dagar. En sådan begränsning av sessionstiden förutsätter dock, att ärendena är väl förberedda. Enligt det förslag till ny stadga, som antogs vid rådets senaste session, förutsättes också att förberedelsearbetet skall effektiviseras. Det skall t. ex. kunna uppdragas åt en kommitté att förbereda ett visst ärende. Dessa möjligheter bör utnyttjas så långt det är praktiskt. Rådet har på det hela taget mycket gynnsamma erfarenheter av sådant förberedelsearbete som utförts före sessionerna av mindre kommittéer, som rådet tillsatt för viss uppgift. I realiteten åstadkommes härigenom att rådets arbete ej blir sammanträngt till några få dagar, något som måste vara till fördel.

Den väsentligaste frågan på rådets dagordning har sedan dess första session varit spörsmålet om nordiskt ekonomiskt samarbete. I anledning av en rekommendation vid 1954 års session har frågan sedan hösten det året varit föremål för ingående utredningar i det av regeringarna tillsatta nordiska ekonomiska samarbetsutskottet. Det är glädjande att Finland sedan augusti 1956 deltar i detta utredningsarbete, fullt jämställt med de tre övriga länderna, Danmark, Norge och Sverige.

Då frågan togs upp till behandling vid årets session, var det närmast för att få till stånd en överläggning om hur de nordiska samarbetsplanerna ställer sig i förhållande till de senare framkomna planerna på att skapa en europeisk marknad; härtill återkommer jag strax. Om debatten i Helsingfors i denna fråga har

Ang. Sveriges utrikespolitik

med fog kunnat konstateras, att motståndet från den norska oppositionen mot den nordiska marknaden vid denna session framträdde i betydligt mera dämpade former än vid Köpenhamns-sessionen i fjol. Måhända beror detta på att det denna gång inte gällde att träffa något som helst avgörande i sak. Alla var eniga om att då det ekonomiska samarbetsutskottet i sommar lagt fram sitt utredningsresultat, skall detta ägnas en ingående prövning. Remissbehandlingen av förslaget väntas taga en stor del av hösten i anspråk. Frågan beräknas kunna upptagas till avgörande behandling i rådet vid dess nästa session, som skall hållas i Oslo i början av nästa år. Emellertid beslöt rådet redan nu att bemyndiga presidiet att vid tidpunkt som presidiet får bestämma — troligen blir det någon gång under hösten efter det norska stortingsvalet — inkalla rådets ekonomiska utskott till förberedande överläggningar i saken.

Det är naturligt att i och med planerna på det europeiska frihandelsområdet den frågan blivit ställd, om det är anledning att inom frihandelsområdet bilda en särskild nordisk marknad. Denna fråga kan väntas bli belyst genom den utredning, som verkställs av det nordiska ekonomiska samarbetsutskottet. Tills vidare utgår jag ifrån — i likhet med vad som sker i regeringsmeddelandet — att en gemensam nordisk marknad skall visa sig ha en betydelsefull självständig uppgift att fylla. Det närmare ekonomiska samarbete, som en sådan marknad förutsätter och som skulle kunna innefatta även Finland, borde kunna ligga väl till rätta för våra länder. En nordisk marknad kan, såsom påpekats, träda i tillämpning utan någon större tidsutdräkt, under det att den europeiska marknaden kräver lång övergångstid. Avgörandet blir till sist beroende av om en bred opinion i våra länder kan komma till övertygelse om att anordningen är till övervägande fördel för varje land för sig. Det får med andra ord inte i något av länderna framstå så som att det kostar mer än det smakar.

När det gäller den europeiska integra-

tionen förefaller det råda en allmän mening om att vi helt enkelt inte kan ställa oss utanför. Jag skulle vilja gå ett steg längre och säga, att vi har anledning att med den största tillfredsställelse hälsa de möjligheter till västeuropeiskt samarbete, som nu skymtar, och att positivt medverka på olika stadier för tillkomsten härav. Det måste innebära en utveckling i överensstämmelse med tidens krav och kunna medföra ett betydande uppsving för de deltagande länderna. Detta gäller inte minst Sverige. Jag behöver blott erinra om sådana fakta som att 70 procent av Sveriges export går till OEEC-området, att det tullskydd för industrien, som vi skulle behöva uppge, är väsentligt mindre än vad flertalet länder skulle avstå från samt att vi i stort sett saknar s. k. drivhusindustrier. En framtida svensk expansion på det ekonomiska området måste, såsom också framhålles i regeringsmeddelandet, bygga på ökad utförsel av färdiga industriprodukter, ett område där vi nu stöter på starkt motstånd i form av höga tullar och andra handelshinder. Det är ju just dessa hinder för vår fortsatta ekonomiska utveckling, som integrationen skulle avlägsna.

Jag konstaterar därför också med stor tillfredsställelse den positiva anda, som präglar den nyss lämnade redogörelsen för vår medverkan i hittills förda förhandlingar. Dessa har tillkommit på engelskt initiativ och gällt tillskapandet av ett europeiskt frihandelsområde i anslutning till sextaternas tullunion. Ur de nordiska ländernas synpunkt måste det te sig naturligare med en anslutning till frihandelsområdet än till sextatsmarknaden. Frihandelsåtagandena begränsar sig i huvudsak till avskaffande av tullar och importrestriktioner. Inom sextatsmarknaden, som är mera politiskt betoad, syftar man till en långtgående integration med harmonisering av arbetsvillkor, sociala förhållanden, skattelagstiftning m. m. En bindning till kontinentalländernas ekonomiska politik ter sig främmande för oss, medan borttagandet av tullar och importrestriktioner ligger helt i linje med våra traditionella önskemål. Alldeles särskilt synes sex-

Ang. Sveriges utrikespolitik

statsgruppens planering för arbetsmarknadens del vara oförenlig med den hävdvunna och av parterna omhuldade friheten på den svenska arbetsmarknaden.

Men även när det gäller frihandelsområdet möter alltjämt avsevärda svårigheter. Jag hänvisar särskilt till vad i regeringsmeddelandet framhålles angående jordbruksfrågan. Av hänsyn till samväldet och det egna jordbruket har England velat utesluta jordbruksprodukterna och fisken från frihandelsområdet. För Danmark är detta en fråga av vital betydelse, men även Norges och Sveriges intressen är engagerade. En diskriminering inom sexstatsområdet av jordbruksprodukter från frihandelsländerna hotar dessutom att bli följden av formerna för den uppgörelse, som nu är föreslagen för sexmaktsstaternas del. Det har sagts att man därför på sina håll i Danmark skulle vara betänkt på att välja anslutning till sexmakterna i stället för till frihandelsområdet. Det skall inte heller fördöjljas, att av andra ekonomiska skäl även inom delar av det svenska näringslivet sympatierna snarast går i riktning mot en anslutning till de sex. Det förefaller ytterst angeläget, att de nordiska länderna vid de fortsatta förhandlingarna kan följa en gemensam linje; att inte det ena eller det andra landet tvingas att bryta sig ut ur sammanhanget. Såsom samlad enhet har de verkligen något att betyda. Deras totala införsel om 4,2 miljarder dollars om året ligger mycket nära Frankrikes importnivå och på någorlunda samma nivå som Västtyskland eller Benelux, och deras tyngd vid förhandlingarna blir alltså motsvarande dessa länders. Vår import är särskilt värdefull för övriga västeuropeiska länder, eftersom vi från dem främst tar färdiga industriprodukter.

Det torde inte vara anledning att i detta sammanhang gå mera i detalj i fråga om de många och svåra problem, som alltjämt återstår att lösa. Jag hälsar med tillfredsställelse att regeringen nyligen tillsatt en särskild utredningskommitté i kommerskollegium med bl. a. representanter för intressena inom näringslivet och förutsätter, att regeringen

under de fortsatta förhandlingarna kommer att bevara nära kontakt med denna kommitté och den sakkunskap, som där är företrädd.

Slutligen vill jag göra den reflexionen, att genom Sveriges anslutning till en europamarknad visserligen skulle skapas ökade expansionsmöjligheter för svensk utrikeshandel och därmed för hela vårt samhälle, men att det också krävs att vårt näringsliv sätts i tillfälle att utnyttja dessa möjligheter. Det gäller hela raden av stora frågor, som diskuterats här i riksdagen under senare år i fråga om inriktningen av den ekonomiska politiken. De skäl som talar för att avskaffa investeringsavgiften, att mildra skattetrycket för företagen, att lätta på de skärpta avskrivningsreglerna o. s. v. gör sig med utomordentlig styrka gällande just inför den utveckling vi nu ser framför oss. Näringslivet ställs ovillkorligen inför nya och omfattande krav på rationalisering och investering. Företagens förmåga till självfinansiering måste stärkas och återställas till något av vad den tidigare varit. Näringslivet måste er hålla en friare tillgång till den svenska kapitalmarknaden och även beredas möjlighet att i rimlig omfattning utnyttja den internationella kapitalmarknaden.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Endast ett par korta reflexioner! Både herr Ohlon och herr Ewerlöf har ägnat stor uppmärksamhet åt Nordiska rådet, både dess arbetsformer och dess arbetsresultat. Jag tycker att det är mycket viktigt att man i svenska parlamentariska kretsar noggrant följer med vad som blir av denna betydelsefulla skapelse. Vi vill ju alla efter måttet av våra krafter medverka till att Nordiska rådet blir vad vi drömt och alltjämt drömmer om, nämligen ett effektivt arbetande instrument för ett så nära nordiskt samarbete som möjligt. Vi skall naturligtvis också försöka att lära oss av de erfarenheter, som de gångna sessionerna har gett oss.

Dock tror jag inte att man behöver

Ang. Sveriges utrikespolitik

vara alltför rädd för att sessionerna verka för litet dramatiska och för litet publiktilldragande. Jag tror att det väsentliga är att det utträttas ett bra arbete, och vi kan säga att det har det hittills gjort.

Herr Ohlon nämnde själv en fråga, som belyser hur pass litet det betyder med den mer eller mindre lysande retoriska praktiken. Han erinrade om öresundstullens borttagande år 1857 och beklagade, att för den svenska radion var Anita Ekberg ägnad att skymma undan öresundstullens borttagande. I själva verket gick det ganska stillsamt till, när denna stora sak första gången presenterades den svenska riksdagen. Jag har här i min hand ett protokoll från bondeståndets sammanträde, nästan på dagen för hundra år sedan. Då anmäldes frågan om öresundstullens borttagande för bondeståndet, och det höll på att inte bli någon debatt alls. För att denna kalamitet skulle undvikas begärde herr Matts Pehrsson från Stockholms län ordet och sade enligt protokollet: »Då jag icke hört någon begära ordet för att yttra sig öfver detta ärende, som dock är af alldeles för stor vikt för att med tystnad förbigås, vill jag i korthet deröfver uttala min åsigt.» Och så sade han kort därefter: »Den är en af de största och viktigaste saker, som inom detta sekel kommit till stånd. En graf, hvori många människolif och mycken egendom blifvit nedlagde, har, genom upphörande af Öresunds-tullens erläggande och de deraf följande förhinder för fartyg att komma fort blifvit igenfylld, och jag gläder mig deröfver, att jag upplefvat den dag, då beslutet här om blifvit fattadt.»

Sedan blev det en liten diskussion, och det var talare som ifrågasatte, om inte regeringen understundom kan begå misstag — detta är emellertid en sak som vi alltjämt diskutera i kamrarna, och det är därför onödigt att ta upp tiden därmed! Men så liten retorik förekom i ett av riksdagens fyra stånd, när en så stor händelse som öresundstullens borttagande presenterades för riksdagen. När vi lyssnar till Nordiska

rådets debatter, kan vi gärna tänka på att det viktiga som skedde för hundra år sedan inte var den riksdagsdebatt, som blev en följd av öresundstullens borttagande, utan det viktigaste var den realitet som inträffade, nämligen att tullen försvann. Och på så sätt torde vi delegater och representanter i Nordiska rådet också kunna se på anmärkningen, att Nordiska rådets sessioner inte har bjudit på dramatisk och lysande retorisk vältalighet. Men som sagt — kan funktibiliteten och arbetsdugligheten ökas i Nordiska rådet, skall vi försöka medverka därtill.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, inte för att komma med denna randanmärkning, utan för att ta upp vad jag tycker är ett missförstånd både från herr Ohlons och herr Ewerlöfs sida. Den svenska regeringens reaktion både när det gäller Ungern-affären och alla spioneriaffärer, även anklagelserna mot svenska myndigheter för att de drivit subversiv verksamhet i Sovjetunionen, har klarlagts på ett absolut entydigt sätt i anföranden av stats- och utrikesministrarna och i noter som har tillställts vederbörande lands regering. Det kan inte finnas någon som helst anledning att försöka härdraga yttranden och formuleringar i den nu lämnade deklARATIONEN för att misstänkliggöra att den svenska regeringens ställning inte blifvit fullständigt klart och entydigt angiven i dessa olika deklARATIONER. Tvärtom har jag för min del, när jag såg dessa formuleringar, kommit till det resultatet, att här föreligger ett ytterligare understrykande av att Sovjetunionens anklagelser mot Sveriges regering och myndigheter för att ha bedrivit en otillåten underrättelseverksamhet i Sovjetunionen är sakligt oggrundade. När vi som söker efter en politisk förklaring till det, som vi tycker annars är fullkomligt omöjligt att begripa, nämligen att Sovjetunionen tar upp sådana anklagelser, om vilkas oriktighet vi har en alldeles bestämd uppfattning, när man alltså genom analyser försöker finna något begripligt skäl till en anklagelse, som enligt vår mening saknar varje

grund, så kan väl detta inte bidra till att försvaga intrycket av den ursprungliga svenska reaktionen. Det borde väl i stället verka, som en ytterligare förstärkning av vad vi på denna punkt tidigare framhållit.

Slutligen vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att oppositionen och regeringen tycks vara överens om bedömningen av den utrikespolitiska situationen och de slutsatser som man kan dra av densamma. Inte minst är det betydelsefullt att den svenska opinionen, så som den hittills har kommit till uttryck, så entydigt bedömer vad som sker för närvarande i Europa på det ekonomiska området, även om vi inte skall hänge oss åt några alltför optimistiska drömmar om att det här kommer att ske stora ting. Vi vet hur starka de protektionistiska strömningarna är i de gamla högtulländerna. Det är av stor styrka för den regering, som företräder landets intressen, att veta att den bakom sig i sitt handlande har en praktiskt taget enhällig svensk opinion.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern läste ett utdrag ur bondeståndets protokoll från den 14 mars 1857, då öresundstullens avskaffande behandlades. Det är tydligt att den likgiltighet för också mycket viktiga utrikespolitiska problem, som det gamla bondeståndet visade för hundra år sedan, finns kvar ännu den dag som i dag är — men i riksdagens första kammare, såsom man kan se av de glest besatta platserna i denna kammare. Kammaren fullföljer alltså en sekellång tradition från det gamla bondeståndets tid. Den traditionen har även den svenska radion anammats såsom ett exempel i början av mitt första anförande utvisade.

Herr statsministern gav nog uttryck för en missuppfattning, då han gjorde gällande att jag skulle ha angripit honom för vad han sagt om de ryska spionageaffärerna. Jag gick nämligen inte alls in på det spörsmålet i mitt yttrande, därför att jag ansåg att den svenska noten i går var så förträfflig och så ut-

Ang. Sveriges utrikespolitik

tömmande att det inte fanns någonting att tillägga. Jag tror det är riktigt att få bort den diskussionen från dagordningen. Vad jag emellertid reagerade mot var vissa utslätande yttranden i statsministerns anförande i andra sammanhang, som jag tyckte var onödigt uttunnade.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få försäkra, att det inte var för att söka sak med regeringen som jag på vissa punkter framförde min kritik, utan det var för att ge uttryck åt en rent spontan reaktion som jag personligen känt då jag tagit del av detta aktstycke. Att denna reaktion var helt naturlig framgår av att herr Ohlon och jag oberoende av varandra i fråga om uttalandet om Ungern reagerat på precis samma sätt inför uttrycket om den »dogmatiska felbedömningen».

Vad sedan gäller den beskyllning för subversion, som ryssarna riktat mot oss, är jag tydligen ensam om min reaktion. Men jag har läst detta aktstycke så att jag först konstaterar, att ryssarna torde ha blivit på det klara med att alla dessa spioneriaffärer fått en mer skadlig verkan på de svensk-ryska förbindelserna än den nytta de till äventyrs kan ha vunnit genom spionaget. I och med att de har fått detta klart för sig, bör de ha fått intresse av att försöka förbättra de försämrade svenska förbindelserna. För att göra det har de valt att skicka en not med beskyllningar mot oss för subversion och spionage. Dessa beskyllningar söker man nu förklara med att ryssarna sökt utjämna räkningen med Sverige och få till stånd en balans. Omedelbart därefter tillfogas helt stillsamt, att det ligger i både svenskt och ryskt intresse att ha störningsfria förbindelser och att vi hoppas att nu nämnda irritationsmoment skall försvinna. Och det således efter det att de svensk-ryska förbindelserna utöver spioneriaffärerna blivit belastade med denna ohemula beskyllning mot oss för spioneri och subversionsverksamhet!

Ang. Sveriges utrikespolitik

Nu säger statsministern, att det klart framgår av våra noter vilken reaktion vi haft. Det skall jag erkänna, och vi har från vårt håll uttalat vår tillfredsställelse över noterna. Det gjorde jag även i dag. Jag förklarade i mitt anförande, att jag ingenting har att invända mot innehållet i noten, vilket jag tog del av i gårdagens tidningar. Men vi skall inte tro att vad som här förekommer, skrivs och meddelas kommer att stanna inom vår krets, utan vad som här är sagt om både Ungern och de förhållanden som jag nu berört kommer att även för den andra sidan, den som mottagit noten, att framstå som en kommentar till och utläggning av den svenska synen på hela problemet. Med hänsyn härtill kan jag alltså inte få annat intryck än att vad som här är skrivet är ägnat att liksom överslåta skärpan i den protest som noten innehåller. De olika punkter som jag plockat ut och givit min lilla kommentar till har samtliga en tendens att åt detta bestämda håll gå fram med överseende mildhet.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Det är ju inte mycket mening med att fortsätta den här diskussionen. Vi är eniga, herr Ohlon, herr Ewerlöf och jag, om att den svenska regeringens deklARATIONER i olika sammanhang vid hänvändelser till främmande makter överensstämmer med vad vi anser vara riktigt och rätt. Därmed är ju den saken klar.

Sedan har här uppstått en diskussion, huruvida den svenska regeringen genom sin deklARATIONER här i riksdagen i dag skulle ha mjukat upp vad den svenska regeringen sade i en deklARATIONER av i går. Utvecklingen går numera visserligen snabbt, men av vilken anledning skulle den svenska regeringen vilja i dag desavouera sig själv? Det finns inte den ringaste sannolikhet för att vi under natten skulle kommit på den idén att ändra vår uppfattning, allra helst som deklARATIONER — vilket herr Ewerlöf vet — var skriven för åtskilliga dagar sedan, ungefär samtidigt med noten till

Ryssland. Går det verkligen inte, herr Ewerlöf, att acceptera den förklaringen, att när vi söker efter förklaringsgrunder för den ryska noten så kan vi hitta annat än osakliga, ovidkommande skäl, därför att anklagelserna är så ovederhäftiga och ogrundade? Detta måtte väl stärka den svenska ståndpunkten och icke kunna anses såsom något slags uppmjukning.

Beträffande herr Ohlon noterar jag att det är riktigt, att han inte har tagit upp spioneri-affären. Det finns skäl för detta. Men precis detsamma som sades om spioneri-affären gäller ju också om Ungern. Klara och bestämda besked har givits från den svenska regeringens sida. Här har vi däremot gjort ett försök till analys — man har velat analysera fram vad som kan tänkas ha legat bakom även tämligen obegripliga ställningstaganden från rysk sida. Vi hysar ingen som helst oro för att detta kan misstydas i utlandet. Var och en vet nog till vem vi adresserar oss.

Herr **OHLON** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern sade, att uttalandet angående Ungern var ett försök att analysera händelseförloppet. Jag får då karakterisera det såsom en mycket valhänt analys.

Herr **WERNER** (bf):

Herr talman! De förhoppningar om en avspänning i det kalla kriget som kunde hysas för ett år sedan synes tyvärr, såsom också statsministern förut har antytt, ha grusats genom den alltså pågående maktkampen mellan de två stora maktblocken med skärpta motsättningar vilka både direkt och indirekt medverkar till att utlösa lokala händelser av världspolitiskt explosiv natur. I detta labila läge är det mer än någonsin påkallat att Sverige konsekvent fullföljer sin fristående alliansfria neutralitetspolitik med undvikande av att i oträngt mål invecklas i de storpolitiska sammanhangen. Vårt medlemskap i För-
enta Nationernas säkerhetsråd kan i och

Ang. Sveriges utrikespolitik

för sig vara hedrande men medför även att vi måste taga mera aktiv del i de besvärliga och kontroversiella frågor som Förenta Nationerna har att handlägga. Som en allmän regel kan nog sägas att svensk utrikespolitik mår bäst av att vi ej utan tvingande skäl alltför mycket engageras i de stora maktblockens intressemotsättningar.

Detta innebär ej att vi skulle vilja eller kunna undandraga oss de ofrånkomliga förpliktelser som följer av vårt medlemskap i Förenta Nationerna. Men dessa åtaganden bör så långt möjligt begränsas, och vi bör själva kontrollera att de icke överstiger den anpart som rimligen kan krävas av en liten nation.

De mellan stormaktsblocken existerande neutrala staterna är numera så fåtaliga och oftast så svaga att dem ålagd skyldighet att svara för vaktställning i utsatta aggressionsområden kan bli både riskfylld och dem övermäktig. Därmed har jag inte velat säga att vi kunnat avvisa generalsekreterare Hammarskjölds uppmaning till bland annat Sverige att ställa en vaktstyrka till Förenta Nationernas förfogande för neutralisering av vissa aggressionsområden mellan Israel och Egypten. Men om detta engagemang mot förmodan skulle visa sig komma att få större varaktighet, så vill jag allvarligt ifrågasätta om Sverige bör ikläda sig denna fortsatta förpliktelse. Den frågan bör i varje fall dryftas i samråd med våra nordiska grannländer. Frågan om vem som skall bära kostnaderna för vaktställningen och hur dessa skall fördelas bör vara anledning att snarast bringa under diskussion. Det kan ej vara riktigt och rimligt att dessa betydande kostnader skall bäras enbart av de vaktställande staterna. Erfarenheten från vårt engagemang i Korea ger oss anledning att effektivt aktualisera dessa spörsmål.

Suez-krisen har handgripligt visat hur beroende vårt folkhushåll och vårt näringsliv är av en ostörd tillförsel utifrån av livsviktiga förnödenheter. Suezkanalen kan i betydelse härvid liknas vid Västeuropas stora kroppspulsåder. Dess framtida funktion såsom en för alla

nationer fri transportled bör inte få göras beroende av godtyckliga diktatoriska ingrepp. Det måste därför förutsättas att kanaltrafiken och kanalområdets framtida okränkbarhet skyddas genom betryggande garantier, som gäller lika för alla nationers legitima intressen. Detta gäller även trafiken genom Akabaviken.

Efter det första kraftfulla ingripandet av Förenta Nationerna och dess generalsekreterare mot aggressionen i Mellersta östern, tycker man sig kunna konstatera en påtaglig hjälplöshet mot de krafter som nu till synes saboterar ett återställande av normala förhållanden. Om Förenta Nationernas stora uppgift att vara ett instrument för mellanfolklig fred och rättsordning i världen inte skall än en gång lida skeppsbrott så måste dess rättstillämpning i lika mån energiskt rikta sig mot bägge sidor och mot varje rättsövergrepp, oavsett varifrån det än kommer. Om sedan dessa rättsaktioner ej lyckas så är det en annan sak, men Förenta Nationernas framtida funktionsduglighet och dess anseende tål ej vid att det visar en ensidig eller påtaglig undfallenhet för våld eller för ett självsvald som måste framkalla våldsamma motåtgärder. I belysning av de händelser som här utspelas framstår nu Förenta staternas förpliktelser som oavvisliga när det gäller att ge auktoritet och stadga åt Förenta Nationernas medlingsaktion.

Jag har med det sagda inte velat göra gällande att Sverige skulle underlåta att i Förenta Nationernas rådslag göra sin stämma hörd i egenskap av en gammal rättsstat för att även där hävda rättsens principer och intressen.

I vad den lämnade utrikespolitiska redogörelsen berör våra förhållanden till Sovjet vill jag säga att den senaste tidens händelser i hög grad upprört den svenska opinionen. Raoul Wallenbergs tillfångatagande och kvarhållande i ryska fångelser, där han slutligen lämnats att omkomma, är djupt kränkande för svensk rättsuppfattning. De ryska myndigheternas redogörelser lämnar inget tillfredsställande svar på hur sådant

Ang. Sveriges utrikespolitik

kunnat vara möjligt och kan ej heller avbörda den nuvarande regimen dess medansvar för vad som här har skett. Det svenska folket lär nog få svårt att glömma den rättstragedi som ligger i Wallenbergssaken, och många frågar sig om vi från första början gjort nog från svensk sida för att bringa Wallenberg den hjälp som hans ställning och läge krävde.

De upprepade ryska spionaffärerna härstades med trådar till ryska ambassaden har inte bidragit till att öka vårt förtroende och våra möjligheter till vänskapliga förbindelser med Sovjet utan tvärtom. De ryska påståendena om svenskt spionage mot Ryssland i omstörtande syfte är rent löjväckande och får tas såsom ett ryskt försök att få till stånd ett kvitteringsförfarande, avsett för hemmamarknaden.

Vi i Sverige har all anledning att eftersträva ett gott grannskapsförhållande till alla folk, ej minst vår stora granne i öster. Ett ökat handelsutbyte och ett utbyte på det vetenskapliga forskningsområdet med Ryssland skulle utan tvivel vara till stor fördel för bägge parter. Men om förhållandena i stället försämrars så står detta i rak strid mot våra strävanden och kan sannerligen icke läggas Sverige till last.

De upprörande händelserna i Ungern ger oss handgriplig erinran om att en fri nation bör noga akta sig för att bli ett ockuperat och underkuvat folk. Även om vårt försvar är en tung börda för vårt folk, så är det dock det offer som vi måste bringa för att i nuvarande läge så långt möjligt söka bevara vår fred och frihet.

Hur detta försvar bör vara beskaffat för att uppnå största möjliga effektivitet, därom är diskussionen nu aktuell, men om denna effektivitet i att avvärja eventuella angrep mot vårt land ej kan uppnås med de konventionella vapen som vi nu förfogar över, bör vi på allvar ta upp frågan om försvarets komplettering med ett för defensivt ändamål lämpat atomvapen.

Dessa utrikespolitiska förhållanden berör huvudsakligen frågor som redan

ligger bakom oss i tiden. Av stort intresse är det naturligtvis även att få del av hur vår utrikesledning och vår regering ser på oss närliggande nu aktuella framtidsfrågor. Jag tänker härvid mindre på frågan om en gemensam nordisk marknad, där vår ställning tills vidare endast kan vara positivt avvaktande, i väntan på det förslag och resultat som kan komma från den arbetande nordiska kommittéen under instundande sommar.

Jag skulle kanske här tillägga att jag, som haft förmånen att deltaga i alla de fem nordiska rådsmöten som hållits, måste liksom föregående talare konstatera att i det Nordiska rådet har skapats ett mycket värdefullt instrument för internordiskt samarbete och för vinnande av större förståelse. Det ger oss även möjlighet att gemensamt göra oss gällande såsom en folkgrupp på bortåt 20 miljoner människor. Under de första åren såg man kanske mera pessimistiskt på dessa möjligheter, men låt mig konstatera att allt eftersom tiden har gått har man kunnat spåra en tendens till allt större förståelse mellan de nordiska folken och deras representanter. Ej minst värdefullt har det varit att skapa de rent personliga kontakter som eljest icke varit möjliga. Vi får ge oss tid när det gäller det Nordiska rådets arbete, men vi kan med tillförsikt knyta den förhoppningen till framtiden att Nordiska rådet kommer att visa sig vara ett oumbärligt och värdefullt instrument till gagn för gemensamma nordiska intressen.

De utrikespolitiska händelser och förhållanden, som jag nyss har anfört här, har berört det Nordiska rådet. Vad som vidare intresserar oss i hög grad är vår ställning — inte minst som eventuell medlem — till det nu aktuella europeiska s. k. frihandelsblocket och vidare vårt handelsläge, därest det s. k. sexmaktsblocket skulle komma till stånd. Riksdagen har i dag fått en redogörelse även för vad som förevarit på detta område. Den är ur många synpunkter intressant, men jag skulle nog ha önskat, att man på vissa punkter låtit riksdagen få en bättre blick bakom förlåten. Det gäller

Ang. Sveriges utrikespolitik

framför allt konsekvenserna för vissa delar av vårt näringsliv, i synnerhet jordbruket, vars problem vid skapandet av ett sådant frihandelsblock måste tillmätas särskild betydelse.

Vid vårt ställningstagande till dessa frågor kräves stor försiktighet och grundliga undersökningar från svensk sida. Den europeiska marknaden är för svensk export av största betydelse, detta gäller för såväl det industriella området som även för det svenska jordbruket, vilket kan antagas komma att i framtiden belastas av en överskottsproduktion som måste finna avsättning.

Med de mindre gynnsamma produktionsbetingelser, varunder det svenska jordbruket arbetar i fråga om klimat och arbetskostnader, är det uppenbart att vi här ej kan undvara ett visst gränsskydd. Redan nu arbetar den svenska handelsbalansen med ett tryckande underskott på 1,3—1,4 miljarder kronor pr år. En fri livsmedelsimport, som ytterligare skulle komma att förvärra detta ogynnsamma läge, skulle snabbt försämra hela vår nationalekonomi.

För den svenska jordbruksnäringen och dess utövare skulle en fullständigt fri marknad, såvitt nu kan bedömas, innebära en allvarlig försämring.

Lika viktigt är att jordbrukets exportintressen bevakas. Vid ett bildande av ett sexmaktsblock kan det befaras att vår avsättning av jordbrukets produkter på den västtyska marknaden kan komma att avstängas. Det kan vara skäl att i detta sammanhang påpeka, att vårt handelsutbyte med Västtyskland redan nu utvisar ett alldeles för stort underskott, på ej mindre än över 1 100 miljoner kronor för fjolåret. Det synes under alla omständigheter vara ett svenskt intresse att mera energiskt söka bringa detta för oss otillfredsställande förhållande i ett mera balanserat läge.

Jag skulle vilja säga några ord till herr Ewerlöf, som jag nog tyckte i sitt anförande gav uttryck åt en alltför oförbehållsam optimism när det gäller Sveriges anslutning till ett eventuellt europeiskt frihandelsområde. Vi får inte glömma att vi därmed också skulle öpp-

na våra egna gränser och få en konkurrens på vår egen hemmamarknad, som mycket ogynnsamt kan inverka på den svenska industriens egen produktion och avsättning. Den svenska industrien arbetar i jämförelse med industrien i vissa övriga europeiska industrinationer under ogynnsamma betingelser. Vi har högre omkostnader, kanske en hårdare beskattning och stigande arbetslöner, vilket i hög grad måste påverka den svenska industriens konkurrensförmåga.

Vi bör också göra klart för oss att vårt land äger mycket stora naturtillgångar och råvaruresurser, vilkas förädling till kvalitetsprodukter ger landet en grundval för en stark ekonomi och levnadsstandard. Men hur ställer det sig, om vi utan att skapa nödvändiga garantier för vårt medlemskap går med i ett europeiskt frihandelsblock? Jag vill inte därmed säga att vi har möjlighet att ställa oss utanför ett sådant frihandelsblock; jag tror tvärtom att vi är nödsakade att ansluta oss till det. Ingen kan väl vara så bläögd att han förmenar att stora industriländer såsom Västtyskland, England och Belgien skulle vara särskilt inriktade på att reservera marknader för vår svenska exportindustri, utan tvärtom kommer de väl att inrikta alla sina ansträngningar på att låta oss liksom tidigare fortfara att vara en i hög grad råvaruexporterande och halvfabrikatexporterande nation. Hur skulle det ställa sig för de industrianställdas löneläge, om den svenska industrien får konkurrens med en fri import hit till landet och den skall kämpa om marknaderna i fri konkurrens med dessa starka industriländer med lägre produktionskostnader? Jag tror att man här skulle få skrinlägga den ibland något långt drivna och för litet ansvarsmedvetna löneaktion, som vi gång på gång till skada för hela vår penningpolitik och vårt ekonomiska liv måste bevittna.

Sådana saker gör, att man nog trots vår positiva inställning till frågan måste ställa krav på regeringen att den med mycket stor varsamhet behandlar dessa frågor, så att vi har klart för oss de konsekvenser som kan komma att uppstå,

Ang. Sveriges utrikespolitik

därest vi nu måste såsom medlem inträda i en europeisk tullunion.

Ett kanske mera allvarligt perspektiv anmäler sig när det gäller det mera slutna sexmaktsblocket. Här skulle vi kanske ställas utanför en tullmur, som skulle komma att kringgärda detta sexmaktsblock. För att återkomma till jordbruket vill jag påpeka, att i den mån även Danmark skulle ställas utanför detta block, skulle Danmarks jordbruksexport tvingas söka sig andra vägar och helt naturligt då även in i Sverige. Den svenska jordbruksproduktionen arbetar, som jag tidigare har anfört, under rätt ogynnsamma förhållanden när det gäller klimat och arbetskostnader. Men det är en produktionskälla, som tillför landet ett nyskapat värde varje år på ca 4,5 miljarder kronor. Om denna flödande inkomstkälla, som ligger i botten på vår höga levnadsstandard, skulle minskas, och vår handelsbalans ytterligare försämras, måste det också innebära en allvarlig försämring för hela svenska folkets ekonomi och levnadsstandard.

Jag har, herr talman, inte velat underlåta att ge uttryck för en viss betänksamhet då det gäller dessa viktiga spørsmål, som ligger oss så nära. De måste övervägas med stor försiktighet från regeringens sida, så att vi inte försätter oss i ett läge, som kan innebära att vi går mycket försämrade ekonomiska möjligheter till mötes.

Jag har därmed berört vissa frågor i den utrikesdebatt, som här försiggår i dag.

Herr SANDLER (s):

Herr talman! Till generalförsamlingens behandling av ungerfrågan och suezkrisen, företrädesvis den senare, vill jag nu anknyta några personliga intryck och reflexioner.

Då man jämför behandlingen av invasionen i Egypten och invasionen i Ungern och frågar sig vad det har varit för realpolitiska olikheter, som förklarar de olika resultaten, måste en sak vara allom uppenbar, nämligen det förhållandet att beträffande krisen kring

Egypten stod Förenta staterna och Sovjetunionen på samma sida, medan däremot i ungerkrisen Förenta staterna hade att vända sig emot Sovjetunionen.

Alla vet att Sovjetunionen sedan inte tog minsta hänsyn till de rekommendationer som uttalades av generalförsamlingen, och det må tilläggas att från ingen medlemsstats sida begärdes det att få uppta på dagordningen något sanktionsyrkande mot denna världsmakt.

Men vad jag här särskilt ville understryka är det förhållandet, att den olika reaktionen i dessa bägge ärenden inte begränsar sig till detta som nu är påpekad. Det är av intresse att konstatera, att beträffande ett stort antal medlemsstater var reaktionen en annan i fråga om Ungern än i fråga om suezkrisen. Det gäller flertalet av medlemsstaterna från Asien och Afrika.

Jag hade inte bara i detta ärende, utan också på många andra sätt det intrycket, att det blev en helt annan, mera spontan och låt mig gärna säga primitiv reaktion i förståelsen för till exempel arabernas frihet i Algeriet än för ungrarnas frihet i deras eget land. Detta är ett faktum, som man har att realpolitiskt ta ad notam. Bakom ligger den historiskt betingade antikoloniala inställningen, där kolonialismens begrepp tar sig ett för oss rätt egendomlig utseende. Kolonialismen i det här sammanhanget innebär att vit exploaterar färgad, och att det finns vatten emellan. Genom det sista faller nämligen Sovjetunionens förehavanden helt och hållet ut ur bilden. Det är detta kolonialbegrepp, som vi har gjort erfarenhet av under handläggningen av denna och många andra frågor uti Förenta Nationerna.

Så kan det då komma sig, att då det har gällt det sista kravet på Israel, att utrymma de allra sista positionerna, har man kunnat mönstra uti församlingen en majoritet av 74 mot 2. Sådana majoriteter har man ingen gång kunnat mobilisera då det gällt rekommendationer i den ungerska frågan, ty där har utöver nejösterna från Sovjetblocket hela tiden förelegat ett stort antal nedlagda röster.

Man kunde göra tankeexperimentet, att det hade gällt icke Israels invasion i Egypten utan en arabisk invasion i Israel, som vi ju hade erfarenhet av 1948. Det är fullkomligt klart, att i så fall hade man aldrig kunnat åstadkomma denna majoritet på 74 mot 2, utan det hade blivit en helt annan konstellation i församlingen.

Nu är det ju så att frågan om Ungern har sedan länge avförts från församlingens debatt, därigenom att man tillsatt en särskild undersökningskommitté, som alltjämt arbetar. Den avgav en interimsrapport vid slutet av församlingens sammanträde. Den blev inte formellt behandlad, men omnämndes den sista dagen. Man ifrågasatte då en ytterligare resolution i ungerfrågan men avstod därifrån, sannolikt med hänsyn till det förhållande, som jag nyss påpekade. Man hade väl återigen fått ett antal nedlagda röster i ärendet. En gång måste naturligtvis församlingen återuppta ärendet om Ungern, då undersökningskommittén har kommit med sin slutliga rapport.

Innan jag lämnar detta kapitel, vill jag erinra om att efter församlingens avslutande har generalsekreteraren och flyktingskommissarien, schweizaren Lindt, utsänt till alla regeringar en vädjan att söka lätta trycket på Österrike, både i fråga om antal flyktingar och genom penningmedel. Jag förutsätter att denna vädjan ägnas av vår regering tillbörlig uppmärksamhet.

Jag går sedan över till den fransk-engelska invasionen. Den blev likviderad så tidigt som före jul. Den snabba vapenvilan betraktar jag som ett resultat av församlingens beslut om den internationella FN-truppen, sammansatt från ett antal mindre stater. Det betraktar jag som den betydelsefullaste aktion, som Förenta Nationerna under denna session har företagit. Man bör kanske inte förbise detta, när man nu försöker göra ett bokslut. Vid sidan om denna sak, som måhända kan bli epokgörande, kommer som nummer två, enligt min uppfattning, den stora röjningsaktionen i Suezkanalen, som sker genom Förenta Nationernas försorg till alla stater, bl. a. Egp-

Ang. Sveriges utrikespolitik
tens, förmån, på bekostnad tills vidare av ett mindre antal medlemsstater.

Ingendera av dessa aktioner har sannernligen kunnat genomföras utan svårigheter. Jag vill nämna ett exempel, som gäller sammansättningen av den FN-trupp, som skulle agera inom Egypten. Kanada var den stat, som föreslog tillkomsten av FN-truppen och kraftigast bidrog till församlingens beslut. Kanada hade tagit klar ställning emot invasionen i Egypten. Kanada beredde sig naturligtvis att bekräfta sin hållning i församlingen genom att också ställa militär trupp till förfogande. En bataljon var organiserad i Kanada och beredd att avsegla. Den fick emellertid vackert stanna hemma. Varför? Jo, därför att den bar den uråldriga, från engelsk tid härstammande beteckningen »The Queen's own rifles» — »Drottningens egna bössor». Den egyptiska regimen tillät över huvud taget icke att denna militära trupp fick komma in i Egypten. Jag har anfört detta som ett exempel på de svårigheter som har förelagat.

Generalsekreteraren lyckades åstadkomma ett avtal med Egypten, vari utverkades Egyptens samtycke till mottagande av FN-truppen och landets villighet till samarbete med densamma. Egyptens samtycke till vad? Jo, till Egyptens räddande från en eljest oundviklig total militär katastrof. Det var till landets egen räddning, som detta samtycke gavs. Den centrala termen i detta avtal, som är godkänt av församlingen, är uttrycket att samarbetet skall tillämpas, såsom det heter »in good faith» — det skall vara med god vilja, som man tillämpar detta samarbetsavtal. Jag har haft det intrycket, att Egypten tolkat innebörden av denna term mycket växlande vid olika tidpunkter.

Avlåget av de fransk-engelska trupperna skedde icke i realiteten villkorslöst. De sista trupperna lämnade icke Egypten, förrän man var övertygad om att Förenta Nationernas truppstyrka hade fått en sådan storlek och sammansättning, att man kunde räkna med ordningens vederbörliga upprätthållande. Jag säger detta därför att behandlingen

Ang. Sveriges utrikespolitik

av Israel icke på denna punkt överensstämmer med behandlingen av de båda stormakterna. Ty i fråga om Israels invasion var det ständigt repeterade yrkandet: Tillbakadragande av trupperna från även de allra sista positionerna måste ske utan varje som helst villkor. Detta blev huvudämnet för den del av församlingens arbete, som jag har deltagit i och där ej mindre än sex resolutioner är antagna beträffande de israeliska trupperna på egyptisk område, dit jag inom parentes vill anmärka, att jag icke räknar gazaområdet, ty såsom herr Ohlon riktigt anmärkte är det icke egyptiskt territorium. Gränsen är icke reglerad, utan förhållandet är att det är stilleståndsavtalet, som bestämt att kontrollen över gazaremsan tillkommer Egypten. Men, som sagt, den statliga gränsregleringen har över huvud taget icke skett.

Sinaifälttåget var, om man nu blickar tillbaka, en ganska bisarr historia. Det finns en karakteristisk episod, nämligen den utväxling av krigsfångar som skedde efter det att några månader förflutit. Man utväxlade då 5 800 egyptiska soldater mot 4 israeliska soldater. Denna episod ger ju en föreställning om Sinaifälttågets verkliga innebörd. Den skulle ha blivit förkrossande tydlig om icke den fransk-engliska invasionen hade kommit emellan. Nu har man i stället kunnat — det är det bisarra i hela historien — i Kairo uppamma en segerpsykos, så att de arabiska massorna lever i den föreställningen, att Egypten har besegrat inte bara Israel utan därjämte även de båda stormakterna Frankrike och England.

Hela tiden har, som jag säger, temat varit, att Israel skulle dra tillbaka sina trupper villkorslöst eller, som det många gånger hette, man kan icke tolerera att en stat belönas för ett angrepp. Det låter ju mycket bra, men man bör göra klart för sig vad det var som i sista hand begärdes från Israels sida. Vad Israel begärde var åtgärder som kunde ge säkerhet mot återupptagande av raiderna från gazaområdet och dessutom krävde Israel fri sjöfart i Akababukten.

Vari skulle alltså den otillständiga belöningen ha bestått? Jo, för Israels del att få leva i fred och ha fri sjöfart till en israelisk hamn. Den som inte bedömer saken enbart legalistiskt utan även ser till själva det sakliga innehållet kan inte undgå att göra en sådan reflexion som jag här har gjort.

Tills vidare råder en lugn tystnad vid inloppet till Akababukten. En finsk trupp är stationerad där. Det kan helt enkelt inte hända något allvarligt där på rätt lång tid, eftersom de egyptiska batterierna är grundligt förstörda och det måste ta tid innan det kan bli någon annan ordning. Därför är intresset för närvarande koncentrerat till gazaområdet, som är oroscentrum.

Jag har redan sagt att Gaza icke är något egyptiskt territorium, utan att det tillhör framtiden att avgöra den frågan. Gazadistriktet är, som alla vet, en mycket smal landremsa, fyra mil lång och två mil bred. Avståndet till den jordanska gränsen är mycket kort. Det är därför lätt att från gazaområdet göra terroristraiderna in i Israel och sedan radda sig över på jordanskt område eller att göra sabotageraiderna in i Israel från jordanskt område och sedan radda sig in i gazadistriktet. Gazaområdet ligger således gynnsamt till för att utnyttjas vid de raiderna som utförs av egyptiska s. k. frivilliga, fedayen.

En betydande del av FN-församlingen visade stor förståelse för Israels farhågor. Särskilt erkännansvärda är enligt mitt förmenande de insatser, som därvidlag gjordes från kanadensisk sida. Flertalet jordans länder, däribland Sverige, har klart uttalat sig för fri sjöfart i Akababukten. I fråga om gazadistriktet gjordes många uttalanden till förmån för åtgärder som skulle garantera säkerhet i fortsättningen. Redan före dessa olika uttalanden från olika medlemsstater hade i generalsekreterarens program, som var framlagt i två grundläggande rapporter, dessa frågor blivit belysta. Det framgår klart av dessa rapporter, att generalsekreterarens program ingalunda gick ut på att bara återställa status quo ante, utan att man

genom Förenta Nationerna verkligen skulle söka att åstadkomma mera stabila och fredliga förhållanden i regionen.

Generalsekreteraren kunde, ehuru materialet är rätt invecklat legalt, genom en skicklig tolkning av stilleståndsavtalet komma fram till en slutsats som innebar både säkerhet mot raider från gazaområdet och säkerställande av den fria sjöfarten i Akababukten. Men det visade sig vara utomordentligt svårt att sätta dessa grundsats, som således fanns i generalsekreterarens rapport, i en mer preciserad form på papper i form av en resolution med någon chans att få erforderlig kvalificerad majoritet.

Resultatet blev, att man fick lov att göra två olika resolutioner, en resolution, som fick en väldigt kraftig majoritet, där man yrkade på omedelbart tillbakadragande av Israels trupper, och en andra resolution, som fick långt svagare majoritet men dock kvalificerad, där man försökte ta till vara så mycket som möjligt av vad generalsekreteraren hade åsyftat i sina rapporter. Men denna andra resolution är utomordentligt oklar och oprecis och blev därtill föremål för motstridiga tolkningar under debatten i församlingen. Den gick ut på att efter det att Israel hade dragit sig tillbaka, skulle FN-trupperna placeras »på den egyptisk-israeliska demarkationslinjen». Nu kan man ju inte placera 6 000 man på en linje, utan avsikten var att antyda, att truppen skulle befinna sig på bägge sidor om demarkationslinjen. På denna punkt föreligger, såvitt jag vet, ännu icke något israeliskt samtycke till att FN-trupperna placeras även på israeliskt område.

Men därjämte heter det i denna andra resolution, att man skall genomföra »andra åtgärder», som var angivna i sekreterarens rapport, utan att det sägs vilka andra åtgärder som därmed avsågs, och det visade sig under debatten, att på den punkten gavs det olika tolkningar från olika håll i församlingen. Detta är så mycket mera beklagligt, som det är på denna grundval som generalsekreterare Hammarskjöld nu reser till

Ang. Sveriges utrikespolitik

Kairo för att förhandla med den egyptiska regeringen.

I en röstförklaring, som jag avgav efter behandlingen av detta ärende, erinrades det om de svenska förutsättningarna för FN-truppen och vidare uttalades det särskild tillfredsställelse över att man åtminstone hade kunnat få behandla bägge dessa resolutioner i omedelbart sammanhang med varandra.

Generalsekreterarens uppdrag är så mycket mera besvärande, som parternas legala ståndpunkter är i hög grad oförenliga. Israel vill för närvarande göra gällande, att hela stilleståndsavtalet är förfallet på grund av de kränkningar som skett tidigare. Egypten återigen håller på att visserligen finns det ett stilleståndsavtal, men det är fortfarande ett tillstånd av krig mellan Egypten och Israel.

Då Israel ända in i det sista vägrat att utan några garantier draga sig tillbaka, fick ju generalsekreteraren rapportera detta till församlingen, och denna hans rapport slutade med att han säger att nu tillkommer det församlingen att säga vad som är närmast att göra — »what to do next». Det var ju en mycket tydlig appell till församlingen, att församlingen borde själv ange några mera preciserade direktiv. På denna appell har församlingen aldrig givit något svar.

I stället kom det på dagordningen en sanktionsresolution, avseende inte bara medlemsstater utan alla stater över huvud taget. Samtidigt förbereddes en eller ett par andra resolutioner för att undvika sanktionshistorien och för att underlätta för Israel att besluta sig för att dra tillbaka sina trupper från de sista positionerna, men ingen sådan resolution blev någonsin framlagd. Och anledningen? Anledningen är helt enkelt den, att läget i församlingen var sådant, att å ena sidan kunde det icke bli kvalificerad majoritet för sanktionsförslaget, och å den andra sidan kunde man icke räkna med någon som helst säkerhet på kvalificerad majoritet för ett direktiv som gav generalsekreteraren mera preciserade besked om vad han hade att förhand-

Ang. Sveriges utrikespolitik

la om med den egyptiska regeringen.

I den situationen skedde nu en scenförändring, där tyngdpunkten för några dagar förflyttades till Washington från New York, och vi hade bara att vänta. Där fördes då samtal mellan Israel och den amerikanska statsledningen. Då det gäller den amerikanska statsledningens insatser på detta område, får man inte förbise, att samtidigt med att man hade denna angelägenhet att sköta hade man att tänka på hur man bäst skulle kunna — som det heter på amerikanskt språk — sälja Eisenhowerdoktrinen till de arabiska nationerna. Detta var ju ett huvudintresse för den amerikanska statsledningen, som den hade att ta hänsyn till, samtidigt som man förde dessa resonemang om vad som kunde göras i suezkrisen och för Israels säkerhet.

I detta labila läge gjorde generalsekretären ett tillägg till sin rapport, som jag tror är av intresse att känna till. I det tillägget förklarade han, att han nu kunde uttala som ett tillägg till sin föregående rapport, att han var »confident» — övertygad — att han nu hade försäkran från Egypten om dess villighet att samarbeta beträffande gazaområdet med FN-truppen, som skulle placeras inte bara längs efter demarkationslinjen utan också, som det uttryckligen heter, i gazaområdet, och att den truppen skulle ha till uppgift att tillförsäkra området effektiv polis och garantera en god administration. Dessa punkter stod i den tilläggsrapport, som generalsekretären sade att han var »confident» att kunna meddela generalförsamlingen. Hur det blir med denna egyptiska samarbetsvillighet vet vi inte i dag; det kommer ju att framgå av de förhandlingar som generalsekretären skall föra i Kairo. Vad som hittills har förekommit är ju ingalunda av någon lugnande beskaffenhet.

Efter samtalen i Washington och tillkännagivandet från den amerikanska statsledningen, hur den uppfattade saken, kom Israels tillkännagivande fredagen den 1 mars att man nu var villig att dra tillbaka sina sista trupper från

positionerna i Gaza och vid inloppet till Akababukten. Det skedde inte med uppställande av villkor, men med angivande, såsom det heter i texten, av vissa »assumptions and expectations» — förutsättningar och förhoppningar. Dessa gällde just de frågor, som jag tidigare nämnt, beträffande säkerheten i gazaområdet, och den fria sjöfarten i Akababukten.

Sedan detta tillkännagivande hade gjorts, förekom en rad uttalanden från olika stater. Av särskild betydelse var ju det amerikanska uttalandet. Där förklarades att det mesta av dessa förutsättningar och förhoppningar var, såsom det hette, »not unreasonable», icke oersonliga. Israelerna blev mycket bekymrade med anledning av den formulering det amerikanska yttrandet hade fått, och det blev ytterligare en väntetid över veckoskiftet innan det verkliga blev något av med tillbakadragandet av trupperna. Under mellantiden agerade också den amerikanske presidenten i ett brev till Ben Gurion. Han förklarade där att om Israel nu fullföljde denna åtgärd, skulle Israel icke behöva ångra det beslut det fattade. Och i stället för den negativa formuleringen i församlingen förklarade presidenten att han ansåg de där förutsättningarna och förhoppningarna vara »reasonable». Det var efter detta presidentens brev som Israel verkställde tillbakadragandet av sina trupper från de bägge sista positionerna.

Jag föreställer mig att det kan ge en viss inblick i nutida israeliska tankegångar, om jag återger vad premiärminister Ben Gurion sade vid ett sammanträde i det israeliska parlamentet beträffande den fria sjöfarten. Han sade att »vår uppgift är att återställa den fria sjöfart som Israel åtnjöt på Salomos tid». På Salomos tid! Det kan ju bidra till litet förståelse av psykologien bakom den dramatik som har förevarit på detta område.

Efter ett veckoskifte av stor spänning kom så konfirmerandet av att Israel verkligen drog tillbaka sina trupper, och det var i det sammanhanget som det korta svenska anförandet hölls, som herr

Ang. Sveriges utrikespolitik

Ohlon varit vänlig att erinra om och i vilket jag på regeringens uppdrag framförde den svenska regeringens uppfattning om nödvändigheten av att säkerställa fri sjöfart genom sundet till Akababukten.

Fredagen den 8 mars kom generalsekreterarens sista rapport före församlingens ajournering. Han kunde då tala om, att tillbakadragandet var verkställt och att FN-truppen fanns både i Gaza och vid inloppet till Akababukten. I denna sista rapport säger han att härmed har resolution nr 2 trätt i full effekt, och så säger han någonting anmärkningsvärt beträffande de där andra åtgärderna som man opreciserat talat om. Han säger bara det att »valet av dessa andra åtgärder får nu sökas i ljuset av vidare undersökning och konsultation». Det är det värvet som generalsekreteraren torde vara i färd med att utföra just nu.

Observera nu att denna sista rapport icke har föranlett någon som helst meningsyttring från församlingens sida. Situationen var den att man över huvud taget inte vågade ta risken av att framställa något yrkande vare sig om att församlingen tagit kännedom om rapporten eller om att rapporten skulle godkännas, utan man har bara lyssnat till rapporten, och det enda beslut, som församlingen fattade på denna sista arbetsdag, var beslutet om ajournering.

Men samtidigt med framläggandet av denna sista rapport underströk Hammarskjöld mycket starkt det omedelbara behovet av ytterligare medel till flyktinghjälp i gazadistriktet. Där sitter 260 000 flyktingar i flyktingläger, och det är ju lätt att förstå vilka svårigheter som kan uppstå, om all livsmedelstillförsel dit skulle upphöra.

Det behöver nog inte understrykas, hur utomordentligt vansklig den uppgift är, som församlingen på detta sätt har lagt på generalsekreterarens axlar, och hur oklar FN-truppens nuvarande uppgift i själva verket är. Ingen torde vara mer medveten om den saken än generalsekreteraren själv.

Men, såsom jag nyss sade, föreligger

här ett omedelbart alarmerande problem, och det gäller livsmedelstillförseln till gazområdet. Meningen har varit att denna tillförsel skulle ske från Haifa, där det finns en stor depå med livsmedel. Den måste ske på en järnväg, där israeliska soldater framför tågen, men israeliska soldater får inte komma in i gazaområdet. Den här frågan har stött på stora svårigheter med prestigepunkter, både från israelisk och egyptisk sida.

I betraktande av det omedelbara behovet i detta fall vill jag emellertid hoppas att den svenska regeringen ägnar denna fråga särskild uppmärksamhet. Det kan väl tänkas att behovet är så pass trängande och alarmerande, att fråga kan uppstå om förskottsmedel i avvaktan på att riksdagen kan ta ställning till ärendet.

Med anledning av de mångahanda ofta oriktiga eller motstridiga meddelandena om läget just nu skulle jag vilja säga ett litet varningens ord. Jag kan ta två exempel. Det kom ett telegram från Belgrad, som meddelade att den jugoslaviska truppen fått order att avtåga ur gazaområdet. Den har aldrig varit där, och den har inte haft till uppgift att vara där. Det kom också ett telegram från Kairo, som sade att kanadensiska trupper i gazaområdet skjutit på demonstranter. Kanadensarna har aldrig varit i gazaområdet, och de har inte heller till uppgift att vara där, utan det är skandinaver, indier och colombianer, som varit och fortfarande är placerade i detta område.

Jag har sagt att det är först efter Hammarskjölds besök i Kairo som man något närmare kan bedöma nuläget, men en sak kanske bör tillfogas. Det kan ju komma den dag då Egypten begär att dessa trupper skall skickas tillbaka. Vad händer då? Det finns en liten hållhake. Det är nämligen sagt, och det har aldrig bestritts, att om Egypten kommer med ett förslag i den riktningen skall generalsekreteraren sammankalla sin rådgivande kommitté, som består av representanter för stater som har trupper i området. Då kommer det att bero på

Ang. Sveriges utrikespolitik

resonemanget i denna rådgivande kommitté, om församlingen skall uppta den frågan till behandling. Mera kan inte sägas om den tänkbara situationen.

Mitt huvudintresse med detta inlägg har faktiskt varit att söka ge en mera åskådlig bild av under vilka förutsättningar som generalförsamlingen har arbetat under dessa månader.

Sådan den nu är, med 81 medlemmar i stället för 60, kan det — såsom redan har antytts i föregående anföranden — i viktiga frågor organiseras två minoritetsblock, som neutraliserar varandra och gör det omöjligt att fatta sakbeslut i frågorna. Utöver det som jag har talat om här vill jag hänvisa till de harmlösa resolutioner, som är antagna beträffande Algeriet och Cypern. Det kan också vara värt någon eftertanke för oss att antalet demokratier efter vår västerländska standard numera har nedgått under den tredjedel av församlingen, som har en så viktig funktion att den kan blockera beslut. Man bör nog göra klart för sig att sådan är den nuvarande sammansättningen.

Samtidigt som denna ansvällning har skett av medlemsstater har anspråken på församlingens auktoritet stegrats — se t. ex. sanktionskrav — och på medlemmarnas lojalitetsplikt för att inte säga lydndsplikt gentemot församlingens rekommendationer. Det är en situation, som inte varit tillämnad i stadgan och som enligt den erfarenhet, vi redan nu har, icke av rent realpolitiska skäl kan bringas till en ens något så när likformig tillämpning gentemot olika medlemsstater.

Då utvecklingen med dessa premisser har lett till att församlingen så att säga vill så mycket mer än förr men ofta kan så mycket mindre än förr, har det medfört en i och för sig önskvärd förändring beträffande generalsekreterarens status; han har under denna utveckling blivit i långt högre grad än tidigare en politiskt agerande och förhandlande institution.

Detta är en situation, vars konsekvenser ingalunda begränsar sig till nuläget. Om dessa konsekvenser vill jag inte spä; där är det framtiden som har ordet.

Herr WAHLUND (bf):

Herr talman! Herr Sandler sade nyss att hans ärende i denna debatt var att ge en överskådlig bild av vad som hänt på det politiska området inom generalförsamlingen under den sista tiden. Jag tror att vi alla oreserverat kan ge herr Sandler det erkännandet att han har lyckats — som vanligt — att ge oss en klar och konkret sammanfattning av vad som har skett.

Det är ju så, att det är dessa storpolitiska frågor, som mest intresserar oss, men det kanske kan vara skäl att i denna diskussion också påminna om att det inom Förenta Nationerna utföres annat arbete, mera i skymundan, det är sant, men arbete som dock, det vill jag säga, har lett till påtagliga resultat. Jag tänker på vad Förenta Nationerna åstadkommit i sin sociala, sin ekonomiska och sin tekniska verksamhet. Men innan jag övergår till den saken, herr talman, vill jag bara komma med några reflexioner med anledning av den hittills förda debatten.

Hans excellens statsministern avgav sin regeringsförklaring, och därefter har nu representanter för vart och ett av de fyra stora politiska partierna uppträtt. En liten skärmytsling uppstod mellan statsministern å ena sidan och herrar Ewerlöf och Ohlön å andra sidan, men jag tror inte att någondera parten inlägger någonting allvarligt i de små meningsskiljaktigheter som där framkom. Nej, situationen är nog den att vi är överens då det gäller utrikespolitiken.

Det kan hända att man i morgon får läsa i tidningarna, att när det gäller en utrikesdebatt i den svenska riksdagen så händer just ingenting. Det har sagts förr, och det är möjligt att man nu kommer att upprepa det, att utrikesdebatterna i riksdagen är tämligen torftiga. Detta kan vara sant, om man med debatt menar ett tillfälle då till varje pris konfliktämnen skall kastas fram till vädring. Men nu är det lyckligtvis så, som jag har sagt, att vi inom de fyra större partierna i det stora hela och i det väsentliga är överens beträffande utrikes-

politiken, och detta förtjänar att sägas om och om igen.

Jag menar inte med detta, att utrikesdebatterna i riksdagen skulle vara onödiga. Tvärtom anser jag att det har mycket stort värde just att vi emellanåt manifesterar denna vår enighet både inför oss själva, inför det svenska folket och inte minst utåt.

Det är kanske inte heller ur vägen, herr talman, att vi någon gång gör en självanalys och försöker klargöra varför den linje, som Sverige valt inom utrikespolitiken, för oss ter sig så naturlig och självklar. Jag tror att vi då i första hand tänker på Sveriges geopolitiska situation, med NATO-ländernas baser i väst och östmakternas baser i öst plus en hel del annat, som sammanhänger med Sveriges geografiska läge i kraftfältet mellan två stormaktsblock. Men också andra ting kommer här in i bilden, saker som man kanske inte så ofta tänker på — detta att Sverige har en befolkning som är mer homogen än måhända något annat lands i hela världen, att vi inte har några minoritetsproblem och inte heller några kolonier, med den belastning som de alltid utgör när det gäller utrikespolitikens inriktning och målsättning. Sverige har inga territoriella krav på andra länder, och intet annat land ställer territoriella krav på oss. Vi har haft förmånen att leva i fred under ett och ett halvt sekel, och vi önskar bevara freden.

Sverige är ett litet land, men vi försöker efter måttet av våra krafter att bygga upp ett starkt försvar såsom en krigets profylax. Vi är beredda att möta en inkräktare, men vi vet att vi i det långa loppet inte kan hålla stånd i en väpnad konflikt med en stormakt som förfogar över väldiga resurser.

Vi säger att vi vill vara alliansfria. Vi avsvär oss inte vår handlingsfrihet inom den internationella politiken, men vi ser — inte minst inom Förenta Nationernas generalförsamling — hur Sverige i många fall funnit sig sakna anledning att i konflikt mellan mäktiga stater med motstridande intressen ansluta sig till den ena eller den andra parten. Sverige

Ang. Sveriges utrikespolitik

har då ofta intagit en hållning, som kanske skulle kunna kallas passiv, men i de flesta fall torde den svenska attityden i det internationella umgänget snarare kunna betecknas såsom förmedlande, eller skall vi säga försiktigt förmedlande. Sverige har i de internationella sammanhangen framträtt som ett medelvägens land, och jag tror mig lugnt kunna säga, att den svenska politiken vunnit respekt både inom och utom FN för sin rättrådighet och tolerans. Vi har under årens lopp sett många uttryck för uppskattning av den svenska objektiviteten — jag tänker på Sveriges deltagande i de båda Korea-kommissionerna, på att en svensk har utsetts till FN:s generalsekreterare och att nu senast en svensk utsetts till medlare i Kashmirfrågan.

Målsättningen för Sveriges deltagande i de internationella rådslagen är, att vi efter fattig förmåga skall bidra till världsfredens bevarande, och Sverige har såsom medel i dessa strävanden försökt slå vakt om de låt vara mycket begränsade möjligheter, som den internationella rättsordningen erbjuder.

Men det är klart att också vi måste anlägga mera lokalt betonade — vi kan gärna kalla det mera egoistiska — målsättningar i vår utrikespolitik. Det är helt enkelt nödvändigt för oss att, i den kalla värld där vi lever, slå vakt om våra intressen.

Det är helt naturligt att handelspolitiken fått stort utrymme i dagens debatt, och även jag vill deklarera att det är med en viss oro man avvaktar vad som kan komma ut av de internationella överläggningarna när det gäller handeln. Med den målsättning vi nationellt har inom jordbrukspolitiken, behöver vi t. ex. ett visst utrymme för export av jordbruksprodukter.

Hur skall detta kunna realiseras med de internationella handelspolitiska tendenser, som just nu råder?

Vi mottog med blandade känslor underrättelsen om sovjetnoten, som anklagade Sverige och vår utrikesledning för vad man kallar subversiv verksamhet, det vill säga omstörtningssyftig verksamhet.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Dessa anklagelser är naturligtvis horribla och kan inte i sak vara allvarligt menade. Nu är det så att — det kan vi vara övertygade om — de som sitter i Sovjets statsledning vet vad de gör, och de vet säkert mycket väl att sådana amsagor inte går i svensk opinion — sedan kan man diskutera vad det kan vara för motiv bakom Sovjetunionens inställning. Jag vill inte här blanda mig i den diskussion, som på denna punkt uppstod mellan herr Ewerlöf och statsministern. Vi kan naturligtvis inte veta så mycket om Sovjets motiv. Möjligen kan ifrågasvarande note ha varit avsedd för hemmakonsumtion, men det gör saken knappast bättre för oss.

Det är naturligt, att vi i dessa och andra fall när det gäller utrikespolitiken intresserar oss mest för de frågor, som direkt berör oss som svenskar. Det är naturligt att vi framför allt följer inte minst jämviktsförhållandena inom den lilla vrå av världen, där vi själva lever. Det är mot den bakgrunden som man har att se, jag skulle vilja säga det ensidiga intresse, som i den svenska utrikesdebatten ägnas problemen »öst-väst», under det att man varit ganska måttligt intresserad för de problem, som jag vill sammanfatta under begreppet »synd». Det behövdes något så påtagligt som oljerestriktioner med förbud mot söndagskörning och kallare bostäder för att vi svenskar skulle få påtagligt intresse för vad som händer på sydligare breddgrader. Jag har från denna talarstol gång på gång — jag är väl medveten därom — försökt fästa uppmärksamheten på vad som händer nere vid den trettionde breddgraden och söder därom, men jag får lov att säga att jag då har mötts av ett ganska förstrött auditorium, när man inte rent av skämtat över mitt intresse för exotiska folk.

Världen har emellertid krympt samman i luftkommunikationernas och vätebombens tidevarv. Vi har fått de exotiska länderna söderut till våra grannar. Deras problem blir allmer också våra problem. Tag exempelvis frågan om världssvälten! Vi skall inte tro att vi i det långa loppet får sitta i fred vid våra

köttgrytor, medan halva jordbefolkningen och mer inte har tillräckligt med mat för att upprätthålla en minimal hälsostandard. Låt oss hålla detta i tankarna, när vi längre fram under riksdagen beslutar om anslag till internationella ändamål! Och ännu hellre, herr talman, låt oss i vårt land, där vi inte har några rasfördomar, vänja oss vid att betrakta svältande sydasiater, afrikaner och sydamerikaner som vår nästa, som vi självklart vill hjälpa. Vi har här hemma avskaffat svält och fattigdom. Men varför skall vi då låta vår känsla för medmänniskor göra halt vid landets gränser? Nåväl, vi vaknade upp då det gällde Ungern. Låt oss också vakna upp i fråga om de länder, där den materiella nöden representerar det normala tillståndet!

Representanterna för de underutvecklade länderna börjar numera allt kraftigare ställa sina krav inom Förenta Nationernas generalförsamling. Jag förstår dem, även om jag inte alltid sympatiserar med deras metoder. I de underutvecklade länderna har man numera alldeles klart för sig, att deras ytterligt låga levnadsstandard inte får betraktas såsom något ödesbestämt, utan som någonting som snarast måste ändras. De, som under en del år har deltagit i generalförsamlingens överläggningar, har inte kunnat undgå att märka att tonen från de sydasiatiska staterna, från arabblocket, från de afrikanska och de latinamerikanska staterna påtagligt skärpts. Jag vill emellertid trots allt gärna konstatera, att man hittills något så när lugnt kunnat diskutera hithörande ting och att, då det gäller det sociala och ekonomiska området, besluten inom Förenta Nationerna — det vill jag säga — till väsentlig del kunnat genomföras i kompromissens tecken. Jag vill återigen upprepa vad jag redan sagt, att när det gäller den ekonomiska, sociala och tekniska hjälpen till de underutvecklade länderna går det framåt inom Förenta Nationerna, om än långsamt. Här kan Förenta Nationerna verkligen redovisa påtagliga praktiska resultat.

Men det bör samtidigt konstateras att debatterna inom generalförsamlingen på

detta område ofta mera präglas av propagandistiskt önsketänkande än av realiteter. Under den gångna generalförsamlingen diskuterade man t. ex. frågan om SUNFED, som innebar att man skulle planera en gigantisk kapitalfond för utlåning av pengar till de tillbakasatta länderna i syfte att främja deras ekonomiska utveckling. Nog skulle en sådan fond vara i hög grad behövlig, men man frågade sig ändå, vad den där diskussionen tjänade till, när det för dagen inte fanns en chans att få fram de behövliga pengarna.

En annan sak som mycket debatterades är frågan om industrialisering av dessa länder som en väg till snabbt ekonomiskt framåtskridande. Man tog ingen nämnvärd hänsyn till att industrialisering — och särskilt inrättande av tung industri — kräver stora kapitalresurser, som utan tvekan inte kan mobiliseras i en handvändning. Jag tror att ett litet land som Sverige som står utanför stridslinjerna har en anspråkslös mission att fylla också i ett sådant här sammanhang genom att utan att bli miss-tänkt kunna i generalförsamlingen påvisa den nakna sanningen.

De länder vi kallar underutvecklade länder är jordbruksländer, länder med primitivt jordbruk och undersysselsatt befolkning, som lever på en mycket låg levnadsstandard. I dessa länder kommer man att ha brist på kapital under överskådlig tid, även om det visas mycket stor generositet från de stora givarmakterna, från Förenta staterna, från Sovjet o. s. v. Man kommer att ha brist på kapital, samtidigt som man har överskott på människor. Därför bör man i första hand skapa sysselsättningar som inte är utpräglat kapitalkrävande. Jag tänker på småindustri, hantverk och andra sysselsättningar, som för övrigt har tradition inom många av de länder det här gäller. Och så skall man inte glömma den underutvecklade världens jordbruk, den dominerande näringen i nu ifrågasatt länder. Genom mycket små medel, såsom bättre utsäden, bättre gödslingsteknik, bättre redskap, bevattningsanordningar o. s. v. kan man åstadkom-

ma storslagna resultat. Det har jag själv kunnat konstatera i mitt arbete i en del av länderna söderut, även om jag inte direkt sysslat med dessa ting.

När man nu, som jag här gör helt anspråkslöst, försöker föra diskussionen kring dessa ting från önskedrömmar till realiteter, innebär det ingen kallsinnig inställning till de underutvecklade länderna och deras problem. Det innebär bara en rekommendation till dessa länder att försöka passera genom samma utveckling som vi här i Sverige genomgick under 1800-talets första hälft, då Sverige gick över från att vara ett underutvecklat land till ett utvecklat land. Till en början var det jordbruksproduktionen som förbättrades. Först senare skedde hos oss det egentliga industriella genombrottet.

Herr talman! Jag tror att jag alltid i dessa utrikesdebatter har återkommit till världsbefolkningsfrågan, eller problemet att undvika att den produktionsförbättring som man vill åstadkomma i de underutvecklade länderna äts upp av den våldsamt ökande befolkningen. Men jag skall, herr talman, inte taga upp detta problem i dag, jag tycker faktiskt inte att jag behöver göra det. Våra statsmakter liksom svenska centralkommittén för tekniskt bistånd har visat ett konstruktivt och positivt intresse för dessa ting. Jag kan konstatera, att hade det berott på oss själva, skulle vi i dag haft i gång en försöksverksamhet avsedd för befolkningskontroll i ett av de hithörande länderna som ett led i den svenska bilaterala biståndsverksamheten. Jag vågar vara optimistisk och tro, att det inte skall dröja mycket länge förrän Sverige får möjlighet att göra en effektiv hjälpinsats, då det gäller de internationella befolkningsmässiga problemen. Det är med utomordentligt stor tillfredsställelse som jag, herr talman, konstaterar detta.

Jag har nu, särskilt mot slutet av mitt anförande, talat mycket om Förenta Nationernas verksamhet på det ekonomiska och sociala området. Min motivering för den saken är densamma som herr Ohlons när han talade om Nordiska rådet.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Han sade att folk här hemma känner mycket litet till Nordiska rådet och det arbete som där utföres. Samma sak gäller Förenta Nationernas ekonomiska och sociala verksamhet. Nu vill jag säga, att naturligtvis kan också denna verksamhet kritiseras. Var och en, som exempelvis i praktiken kommit i kontakt med det fältarbete som utföres i Förenta Nationernas eller dess specialorgans regi jorden runt, kan bidra med konkreta och drastiska exempel på organisativa och andra brister. Men det vore orättvist att slå ner på detaljer. I stort sett är de pengar, som vi lägger ned på detta område inom Förenta Nationernas ram, väl använda. Det finns inom vår riksdag en viss kallsinnighet mot de dock relativt blygsamma anslagsbe- lopp, som avser den internationella verksamheten och särskilt den interna- tionella hjälpverksamheten. De av riksdagens ärade ledamöter, som inte anser hithörande utgifter innebära en social skyldighet av samma art som när vi hjälper våra egna behövande landsmän, borde åtminstone betrakta dessa interna- tionella utgifter inom vår riksstat som en mycket anspråkslös försäkringsavgift.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Låt mig till en början konstatera, att jag i mångt och mycket delar den uppfattning, som herr Wahlund nyss givit uttryck åt, om den sväl- tande befolkningens problem. Däremot kan jag inte alls dela hans uppfattning om ett så utomordentligt viktigt förslag som förslaget om SUNFED — Special United Nation's Fond for Economic De- velopment. Anledningen till att detta betydelsefulla förslag inte har kunnat för- verkligas är ingalunda bristen på ka- pital. Det är den goda viljan som sak- nas. Funnes den, skulle säkerligen fon- den ha varit förverkligad för länge se- dan.

I ett anförande under remissdebatten förra hösten yttrade hans excellens herr utrikesministern om Israels aktion mot Egypten bland annat, att det var »en ödesdiger dårskap från Israels sida».

Han sade också, att »Israels preventiv- krig mot Egypten inte kan försvaras». Emellertid tror jag att man nu kan kon- statera, att de väldiga lager av vapen och annan materiel som Israels styrkor påträffade på Sinaihalvön — en utrust- ning som var av rysk härkomst — vi- sade, att Israel genom sitt snabba in- gripande sannolikt avvärijde en olycka, som kunnat få ännu allvarligare följder för oss alla än den nuvarande krisen.

Utrikesministerns karakteristik skulle enligt min mening med större rätt kunna användas om Förenta Nationerna och om Förenta staterna, då de tog parti för diktaturerna mot demokratierna. Därigenom försvagade de demokratier- nas ställning högst avsevärt, och den fortsatta utvecklingen har ju också kän- netecknats av eftergift på eftergift för diktaturen i Egypten, medan det samti- digt har rests krav på sanktioner emot Israel, lyckligtvis aldrig förverkligade.

Denna politik från Förenta Nationer- nas och från Förenta staternas sida har ju också blivit mycket starkt kritiserad, inte minst i Förenta staterna, där man från flera håll och i många av de le- dande tidningarna klandrat både politi- ken och den dubbelmoral som politiken grundar sig på: *en moral gentemot dik- taturerna, en gentemot demokratierna.*

Det senaste exemplet på eftergifter är de allra sista dagarnas händelser i Gaza. Där gav, såsom vi har hört skildras i dag, Israel till sist efter för påtryck- ningarna, då en FN-styrka skulle överta vakthållningen i området. Men knappt hade FN-styrkan kommit in, förrän Nas- ser krävde att få överta förvaltningen — och han fick sin vilja igenom. De löften Israel hade fått har redan svikits.

Motiveringen för eftergifterna i fråga om Gaza är den svagaste möjliga. Det sades till exempel, att »Egyptens suverä- nitet över gazaområdet icke kan ifråga- sättas». Såsom redan utvecklats i dag, bland annat av herr Sandler, har emel- lertid gazaområdet aldrig varit egypt- iskt. Det var en ren tillfällighet, att frontlinjen kom att ligga, där den nu lig- ger, då stilleståndet slöts år 1949 mellan Israel och Egypten.

Ang. Sveriges utrikespolitik

I den redogörelse, som lämnats riksdagens ledamöter rörande utrikespolitiken, konstateras, till synes med en viss belåtenhet, att läget numera har återställts till det tillstånd, som rådde före Israels angrepp på Egypten. Men det var just detta läge, som länge hade utgjort en källa till allvarliga konflikter, medan Förenta Nationerna stått vid sidan som vanmäktig åskådare.

Det är enligt min mening beklämmande, att Förenta Nationernas politik grundat sig uteslutande på en juridisk formalism, helt och hållet bortseende från att Förenta Nationerna har att arbeta för, inte bara *fred*, utan också *rätt* och *säkerhet*. Det skulle ha varit en stor källa till tillfredsställelse, om Sveriges representanter i Förenta Nationerna i ännu större utsträckning fört rättens talan i stället för att, såsom nu har skett i så många fall, följa dem som handlat efter de principer, som dikterats av den juridiska formalismen. Detta, menar jag, skulle vara desto viktigare som Sverige numera är medlem av säkerhetsrådet.

Om Förenta Nationerna hade förmått visa tillräcklig fasthet mot Egypten, hade det möjligen kunnat åstadkommas en lösning av Mellersta österns problem genom att förverkliga ett förslag, som framlagts av världsfederalister i Storbritannien. Förslaget innebar att hela Sinaihalvön skulle ställas under Förenta Nationernas administration mot ett ekonomiskt vederlag till Egypten, som skulle ha möjliggjort för Egypten att investera pengar i den stora Assuandammen. I sådant fall hade Suezkanalen kunnat internationaliseras och Akabaviken likaså, och väldiga områden på Sinaihalvön hade kunnat bli odlade, till fromma för de många tusental flyktingar som nu lever i misär.

Det är, herr talman, med stor tillfredsställelse man noterar, att den senaste svenska noten till Sovjet talar ett klart och tydligt språk. Så borde det ha talats långt tidigare. Men förr tycks ledstjärnan ha varit att vi skulle försöka hålla Sovjet på gott humör genom flathet: flathet i fråga om halflyktingarna, i fråga om övergrepp mot svenska fiskare,

i fråga om kravet på upplysningar om Wallenberg, i fråga om det ryska spionaget i Sverige o. s. v. och inte minst genom att stå utanför demokratiernas samarbete för försvaret. De senaste dagarnas händelser — jag tänker då på de ryska anklagelserna för spioneri — visar att Sveriges regering sannerligen inte kunnat inhösta någon rysk tacksamhet för sin beskedlighet. Därav tycks nu regeringen änligen ha fått råg i ryggen. Mätte den rågen bli kvar!

Det senaste halvårets händelser har visat att det mer än någonsin behövs ett starkt och enat Europa, byggt på ett vidgat ekonomiskt samarbete, såsom det här i dag utvecklats av hans excellens statsministern och av flera andra talare. Det räcker emellertid enligt min mening inte med ekonomiskt samarbete, utan det behövs också, som bl. a. Frankrikes konseljpresident nyligen framhållit, ett politiskt samarbete. Ett starkt och enat Europa skulle kunna spela en betydligt större roll än Europa nu gör i internationell politik. Det nuvarande tvåblockssystemet skulle kunna bringas att försvinna. Därigenom skulle också den stora och värdefulla erfarenhet i internationell politik, som finns representerad i några av Europas länder, kunna öva mer inflytande på utvecklingen än vad den nu gör. Så länge Europa är splittrat och den juridiska formalismen sitter i högsätet är det bara de kommunistiska och feodala diktaturerna som bärgar hem vinsterna. I det vidgade europeiska samarbetet bör också vi delta mera helhjärtat än hittills, även på det militärpolitiska planet. I nuvarande allvarliga situation är det för oss alltför riskabelt att stå ensamma. I samarbete med andra europeiska stater kan vi dels nå en större säkerhet än den vi nu har, dels bidra till att stärka den europeiska försvarsgemenskapen.

Krisen i Mellersta östern medförde ett resultat som av världsfederalisterna — en grupp som jag räknar mig till — hälsades med tillfredsställelse, nämligen upprättandet av en internationell polisstyrka. Herr Sandler har nyligen här i kammaren betecknat denna aktion från

Ang. Sveriges utrikespolitik

Förenta Nationernas sida som det kanske mest betydelsefulla resultat som uppnått under den senaste sessionen. Upprättandet av denna polisstyrka var ett gammalt världsfederalistiskt krav, och det glädjande var att polisstyrkan allmänt accepterades av världsoptionen. Tyvärr har inte polisstyrkans insatser motsvarat förväntningarna. Anledningarna härtill är till en del den eftergiftspolitik som förts, bl. a. på grund av bestämelsen i stadgan för polisstyrkan att vederbörande stats samtycke skulle krävas för att styrkan skulle få stationeras inom dess område. Situationen är alltså den, som också herr Sandler berörde i sitt anförande, att Nasser när som helst kan kasta ut Förenta Nationernas ordningsmakt. Det är ingen överdrift att säga, att Förenta Nationerna till följd av de nu inträffade händelserna råkat i en allvarlig kris. Det är därför hög tid att det vid flerfaldiga tillfällen resta kravet om en revision av stadgan snarast förverkligas. Om Förenta Nationerna skall kunna sätta sig i respekt inte bara hos demokratiska, fredsälskande små nationer utan också hos påträngande diktaturer, måste världsgenerationen göras betydligt starkare. Det behövs ett världsparlament och det behövs en världslag med en internationell rättsordning, en världsgovernment och en världspolisstyrka. Det är därför som kravet på en revision av Förenta Nationernas stadga nu har fått en sådan tyngd. Det föreföll av hans excellens statsministerns yttrande för en stund sedan, som om han nu också ansluter sig till kravet på en förstärkning av Förenta Nationerna. Det är därför att hoppas, att Sveriges representanter kommer att stödja kraven på en revision.

Helt visst har Förenta Nationerna trots relativt blygsamma penningmedel utfört ett mycket beundransvärt arbete för att hjälpa flyktingar, för att förbättra hälsotillståndet i många länder, för att bistå de svältande folken med livsmedel o. s. v.

Men Förenta Nationerna kan inte för närvarande upprätthålla freden, inte garantera säkerheten, inte hävda rätten.

Och därför kan man inte nå det höga syfte, som uttalas i stadgan, förverkligandet av mänsklighetens gamla dröm: »att rädda kommande generationer från krigets gissel».

För de små nationerna i världen är skapandet av en stark världsgeneration det enda sättet att överleva i atomåldern, och i det långa loppet är detta också för de stora det enda sättet. Det är därför viktigt att revidera stadgan nu. Situationen för mänskligheten har en gång formulerats av Churchill kort och slagkraftigt med dessa ord: »Valet står mellan ohjälplig katastrof och omätlig vinning.»

Låt mig till sist, herr talman, återge ett par meningar från en vädjan, som under den nu pågående krisen utsändes ifrån parlamentarikernas världsförening för världsgovernment. Det sägs där i slutet: »Förut har vi beskrivits som opraktiska idealister. Realpolitikerna har fört oss nära avgrundens rand, medan vi är tvingade att stå överksamma inför ohyggliga olyckor. Det är ännu tid, om man handlar efter de riktlinjer vi föreslår, att ur nuvarande olyckor få kommande välstånd, att befria världens folk från det ekonomiska trycket av försvarsutgifter, att åstadkomma åt dem en värld, befriad från krig och krigshot, och att slutligen åstadkomma en värld i fred.»

Herr WAHLUND (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Osvald yttrade en sak i början av sitt anförande, som jag inte vill låta stå oemotsagd, även om jag vet att det gäller en detalj.

Att SUNFED inte kommit till stånd, sade herr Osvald, beror inte på kapitalbrist, utan på brist på god vilja. Ja, men är inte god vilja och brist på kapital precis samma sak då det gäller SUNFED? Har man god vilja hos de stora givarmakterna, då kommer kapitalet fram och då kommer SUNFED till stånd.

En sak bör vi då alla vara överens om: om och när SUNFED kommer till stånd, skall givetvis Sverige bära sin andel av kostnaden.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:
Herr talman! Herr Wahlund säger, att bristen på kapital skulle bero på bristen på god vilja, om jag fattade honom rätt. I så fall är vi fullkomligt överens. Hade det funnits god vilja, hade också kapitalet kunnat framskaffas.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Vi har fått ett ganska omfattningsrikt skriftligt material till förfogande för denna debatt, och dessutom av statsministern vid debattens början en intressant översikt av det utrikespolitiska läget. Då jag är enig med grundlinjen i regeringens utrikespolitik, kan jag inskränka mig till några korta reflexioner.

Jag vill ge regeringen erkännande för att den håller fast vid den alliansfria linjen och för att den klart framhäver nödvändigheten av att världens länder kommer fram till en ny avspänning och nedrustning.

Vad jag saknar är en mer allsidig bedömning och en grundligare analys av de krafter, som på olika håll i världen gör sig gällande i utrikespolitiken, samt deras syften och intressen.

Det internationella klimatet har blivit bistrare. Därom råder allmän enighet. Man behöver endast peka på vad som hänt i Mellersta östern och Ungern för att illustrera detta förhållande. Vi upplevde en tid av avspänning efter Genèvekonferensen. De flesta människor i vårt land — och jag tror även i andra länder — såg däri ett hoppgivande tecken. Men det fanns också de som förhånade »Genève-andan». För vårt lands vidkommande hänvisar jag till kretsarna kring Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och en del likartade tidningar. De har glädjande nog inte lyckats erhålla något större inflytande på svensk utrikespolitik. Men i andra länder finns det mer inflytelserika grupper, som nedlagt stor energi, stort kapital och stora organisatoriska resurser för att göra slut på »Genève-andan» och skärpa motsättningarna i världen.

Det är dessa kretsar som under de senaste månaderna haft en temporär framgång. Det kalla kriget har blossat upp igen. Att det inte har utvecklats till ett allmänt hett krig, beror framför allt på den ständiga auktoritet för fredens bevarande, som folken överallt, i alla länder, har varit mäktiga att utveckla.

Just det sista är den ljusa sidan i den bistra verklighet vi upplever. För att få denna sida att bli bestående, för att den skall segra över hela fältet, är det nödvändigt att folken får övertygande upplysning om vilka kretsar, vilka krafter det är, som har intresse av att de internationella relationerna skärpes och som har intresse av en fortsatt kapprustning och kanske ett tredje världskrig.

Om man har denna utgångspunkt för bedömningen av det internationella skeendet, kommer man ovillkorligen fram till den slutsatsen, att man måste göra en klassmässig bedömning av det hela.

Vilka är intresserade av en fortsatt kapprustning? Vilka kan ha intresse av ett tredje världskrig? Om vi använder den s. k. uteslutningsmetoden, blir det mycket lätt att komma rätt vid besvaret av dessa frågor. Arbetarklassen, bönderna, tjänstemännen och vetenskapens utövare i alla länder har allt att förlora på en skärpning av det kalla kriget och på ett tredje världskrig. Därför är det också så, att dessa skikt överallt är för ökat samförstånd mellan länderna och för fredens bevarande. Jag tror att man kan dra den slutsatsen utan risk för att den är förhastad.

Det är andra kretsar som är ansvariga för den internationella situationens skärpning, för kapprustningen och för krigspolitiken över huvud taget. De ansvariga är just de som drar ekonomisk och politisk vinning av krig och krigsfara. Vem är det som förtjänar på kapprustningen? Ja, det är uteslutande rustningskungarna i de kapitalistiska länderna. Varje ny kanon de får leverera — för att inte tala om flygplan och vätebomber — betyder för dem större ekonomisk makt och därmed också ökat po-

Ang. Sveriges utrikespolitik

litiskt inflytande. Men folken får först betala kostnaderna och sedan, om krigskatastrofen blir ett faktum, ge sina liv för intressen som de står totalt främmande för.

Jag har tagit dessa elementära frågeställningar till utgångspunkt för mina bedömningar av vad som utspelar sig på den internationella politikens fält.

Jag ställer nästa fråga. Vem kunde ha intresse av krigshandlingarna mot Egypten? Var det Englands, Frankrikes och Israels arbetande folk? Naturligtvis inte! Frågorna är besvarade samtidigt som de ställes.

Intet folk, varken angriparrstaternas eller den överfallna statens, kunde ha något som helst intresse av det krig som här drogs i gång. Det var andra intresser som låg bakom. Att det var oljekapitalet i England och Frankrike, som dirigerade angreppet, torde ligga utom all diskussion. Att det ligger i oljekapitalets intresse att hålla de arabiska folken i Mellersta östern i en kolonial eller halvkolonial tillvaro är lika uppenbart som det förra. Därför förföll man till hysteri i dessa kretsar, när Egypten under fullt legitima former beslöt att nationalisera Suezkanalen. Inga andra intressen kränktes genom detta beslut än aktieägarnas i de båda västmakterna. Deras vinster på kanaltrafiken tog slut. De stora oljemonopolen, som har tagit och alltjämt tar hem sagolika vinster på exploateringen av de väldiga oljeförekomsterna i Mellersta östern, har sedan länge känt sina intressen hotade av de arabiska folkens nationella frihetsrörelse. Den akt av självständighet från Egyptens sida, som kanalbolagets nationalisering innebar, betydde samtidigt en väldig stimulans för andra arabnationer i deras strävan till frigörelse från kolonialt beroende. Krigshandlingarna mot Egypten riktade sig därför i verkligheten mot hela den arabiska östern.

Det blev nederlag för angriparrna, såväl militärt som politiskt och ekonomiskt. Jag tror att man kan säga att en mycket utbredd allmän opinion i världen stod och står på Egyptens sida.

Egypten är ju ett land, som är i färd med att genomföra sin nationella befrielse, avlägsna feodalherrarnas maktpositioner och skapa förutsättningar för att höja folkets sociala och kulturella standard.

Med det vapenstillestånd, som nu har uppnåtts, är naturligtvis inte problemen i den arabiska östern lösta. Vi vet ju alla att oljan är ett mycket eldfarligt stoff. I kampen om den kommer motsättningarna till synes inte enbart mellan arabfolken och de forna kolonialherrarna, utan också mellan kolonialpolitikerna själva.

Jag erinrar om att Mellersta östern är skådeplats för en hård dragkamp mellan å ena sidan England och Frankrike, vars kolonialvälden vacklar, och å andra sidan USA, som under de senaste 20 åren steg för steg har flyttat fram sina positioner i detta viktiga område.

Jag vill erinra om att medan USA år 1937 endast kontrollerade 13 procent av oljeutvinningen i arabiska östern och England 80 procent, är läget nu att USA kontrollerar 60 procent och England endast 30 procent.

Att det är väldiga vinster, som står på spel för de privata oljemonopolen, illustreras därav, att ett enda amerikanskt oljeföretag, som exploaterar oljeutvinningen i Saudarabien, årligen tar hem över 1,5 miljarder kronor i ren vinst.

Det är mot denna bakgrund man får se USA:s ställning i konflikten i Mellersta Östern och den s. k. Eisenhowerdoktrinen, som innebär att USA tar sig rätt att utbygga ett nät av krigsbaser och placera militära stridskrafter i detta eldfångda område. Det är en åtgärd som innebär ett hot både mot de arabiska folkens strävan till nationell frihet och mot världsfreden. Därför menar vi att vårt land också i fortsättningen har anledning att med vaksamhet följa vad som utspelas i Mellersta östern.

Det kommunistiska partiet har, som situationen är i dag, ingenting emot att en svensk värnpliktskontingent under FN:s ledning bidrar till att upprätthåll-

Ang. Sveriges utrikespolitik

la freden mellan Israel och Egypten. Men denna vår ståndpunkt intas under den uttryckliga förutsättningen, att truppstyrkan strikt hålles till de uppgifter som är fastställda i FN-resolutionen av den 2 november, d. v. s. att den befinner sig där med vederbörande lands medgivande och inte kvarhålls där längre än vad som är absolut nödvändigt för att trygga freden.

Däremot anser det parti som jag representerar, att Sveriges deltagande i den s. k. Sueztrafikanternas organisation bör omprövas. Sverige bör i handling erkänna Egyptens suveränitet över kanalen och acceptera den egyptiska regeringens förklaringar om att kanalen skall stå öppen för alla nationer som vill använda den.

Herr talman! I regeringsdeklarationen erinras också om ungernhändelserna förra hösten. Jag uttrycker min tillfredsställelse över att detta uttalande präglas av en helt annan moderation än man tidigare visat när det gäller dessa händelser. Regeringen konstaterar — jag tror helt riktigt — att »det inte kan ha varit lätt» för sovjetregeringen att fatta beslut om militärt ingripande, men att man tydligen riskerade att Ungern i annat fall »inlemmats i motsidans militära system». Jag tror att dessa iakttagelser överensstämmer med verkligheten. Alla kända fakta talar för att upprorsförsöket i Ungern ingick som ett led i krigsorganisatörernas strävan att skapa en ny militär stödjepunkt i hjärtat av Europa.

När regeringen bagatelliserar denna fara, gör den en felaktig värdering av händelseutvecklingen. Faktum var ju att redan under de sista dagarna i oktober, när regeringen Imre Nagy bokstavligen bröt samman, var de gamla Horthyhängarna i färd med att införa en regim av mellankrigstidens märke. Ett av de många uttrycken härför var den bestialiska terrorvåg som svepte över landet mot ungerska patrioter och framstegsvänliga människor. Ett annat uttryck var att de gamla härskande klasserna skickade tillbaka sina representanter, som hade följt med Hitlerarméerna under

Hitlers reträtt och som sedan dess hade vistats i Västtyskland och där organiserat sina militära förband. De dök nu plötsligt upp igen för att installera sig i den statliga ledningen. Det var heller ingenting ovanligt att sådana forna ägare till nationaliserade företag kom tillbaka till Ungern, installerade sig och deklarerade att nu skulle man börja på det gamla sättet igen.

Vi måste se händelserna i Ungern, icke med utgångspunkt från tivelaktiga biavsikter utan ifrån fredens och det ungerska folkets eget intresse. Om man gör det, förstår man, att hur smärtsamt det som skedde i Ungern än var, så var det dock ur fredens och det ungerska folkets egna synpunkter det bästa möjliga.

Jag vill i det sammanhanget säga ett par ord till herr Ewerlöf och herr Ohlon, som här talat med darr på stämman om de lidanden, som övergått det ungerska folket. När ni talar på det sätt som ni här gör, skorrar det falskt av flera skäl — för det första därför att ert medlidande inte sträcker sig till dem, som i Ungern föll offer för lynchmobbens framfart under de sista dagarna av oktober och början av november, och för det andra därför att ni inte har ett enda ord av medlidande för de tiotusentals egypter, som fått sätta livet till eller fått sina hem demolerade av det fransk-engelska bombflyget. Ert tal skorrar också falskt, därför att ni inte har ett enda ord att säga till fördömande av att den amerikanska regeringen under loppet av några år officiellt anslagit över tre miljarder kronor för spioneri, sabotage och upplösningsverksamhet i socialismens länder. Det skorrar också falskt, därför att ni ingenting har att säga om de algeriska patrioternas eller cyprioternas lidanden under de franska och engelska regeringarna. Skall man föra en medlidandeskampanj, tycker jag verkligen att man, om man vill bli tagen på allvar, skall se över hela fältet. De ungerska händelserna är betydligt mer komplicerade än man i allmänhet vill göra gällande. De hade mycket allvarliga internationella aspekter. De ingick som ett

Ang. Sveriges utrikespolitik

led i en stort upplagd och väl förberedd strategisk plan.

Jag vill sammanfattningsvis säga att för det ungerska folket, som höll på att förlora de landvinningar, det uppnått efter befrielsen 1945, liksom för den allmänna fredens sak, är det enbart glädjande att läget i Ungern nu stabiliseras på en socialistisk grundval.

Herr talman! Till sist vill jag säga att jag toikar statsministerns rapport så, att regeringen eftersträvar avspänning mellan stormakterna och att Sverige skall upprätthålla vänskapliga relationer åt alla håll och att våra grannskapsförbindelser med Sovjetunionen och Polen skall utvecklas vidare. Jag är, herr talman, helt enig med statsministern i dessa strävanden.

Herr BENGTON (bf):

Herr talman! Lyckligtvis har utrikesdebatterna i den svenska riksdagen inte mycket karaktär av debatt. Enigheten i fråga om utrikespolitiken är så stor, att det mera blir deklarationer och uttalanden än framförande av meningsskiljaktigheter. Enligt min uppfattning är det ett förhållande, som inte nog högt kan uppskattas. Vi kan gärna ha häftiga debatter om vårt lands inre angelägenheter, men då vi vänder oss ut mot världen, är Sverige en enhet, en nation, som kan ge till känna landets mening utan reservation från någon grupp eller något parti.

Den utrikespolitiska linje, som svenska folket har samlat sig kring, är ingen nyhet. Den har gällt under så många decennier nu, att man måste säga att det är en mycket stabil uppfattning som råder i vårt land i utrikespolitiskt hänseende. Vår neutralitetspolitik har väckt respekt utåt, och våra bestämda deklarationer, att vi inte vill engagera oss i stormakternas konflikter, har accepterats av såväl stormakterna som av andra länder.

Vår neutralitet har emellertid inte hindrat oss att delta i det internationella arbetet inom såväl Förenta Nationerna som Europarådet och Nordiska rådet.

Sverige har varit medlem i Förenta Nationerna något mer än tio år — vårt medlemskap beviljades den 19 november 1946 — och vi har där kunnat medverka till lösningen av frågor, som vi speciellt velat främja. Vi har inom Förenta Nationerna ständigt strävat efter att organisationen skulle få universalitet, d. v. s. att största möjliga antal länder skulle bli medlemmar. Under de två senaste åren har arbetet på denna linje krönts med framgång. Sedan frågan legat stilla i praktiskt taget tio år, beviljades år 1955 ej mindre än sexton nationer medlemskap i FN, och under förra året tillkom ytterligare fyra nationer. I år har ännu en stat beviljats inträde. Sammanlagda antalet medlemsstater i FN är därmed 81.

I arbetet för Förenta Nationerna kan Sverige glädja sig åt framgångar även på andra områden. Vi har en svensk generalsekreterare i FN, vilket i och för sig är glädjande. Naturligtvis är detta främst att tillskriva hans personliga kvalifikationer, även om det vid valet kanhända också inverkade, att FN kunde hämta en generalsekreterare från ett land som var neutralt.

Sverige invaldes som medlem av säkerhetsrådet i höstas. Efter det att en motkandidat, Spanien, tagit tillbaka sin kandidatur, valdes Sveriges med 71 röster av de 77 avgivna. Tidigare i debatten har också framhållits att Sveriges ambassadör och permanente delegat i Förenta Nationerna utsetts som medlare i den besvärliga tvisten om Kaschmir mellan Indien och Pakistan. Man skulle också kunna peka på en del andra områden, där Sverige vunnit gehör för sina synpunkter eller kunnat medverka till framgångar för Förenta Nationerna. Den svenska neutraliteten har inte setts med någon misstänksamhet eller ovilja av andra länder, utan det förefaller snarare, som om det uppfattats såsom ett plus att Sverige varit neutralt.

Det senaste halvåret har otvivelaktigt varit den mest påfrestande perioden för Förenta Nationerna sedan organisationens tillkomst. I Mellersta östern har det länge rått oro, och denna har kulmine-

Ang. Sveriges utrikespolitik

rat under den senaste tiden, i synnerhet när England och Frankrike gjorde sin invasion. Deras aktion var kanske så mycket mera anmärkningsvärd därför att dessa länder är permanenta medlemmar av säkerhetsrådet. Jag skulle vilja framhålla att vad man än kan säga om Förenta Nationernas makt och inflytande, så berodde det säkert i hög grad på Förenta Nationerna att dessa länder drog tillbaka sina trupper. Givetvis var det också av stor betydelse att en av Förenta Nationernas mäktigaste medlemmar, Förenta staterna, fördömde den angreppshandling som hade företagits. Jag skulle i det sammanhanget vilja säga till professor Osvald, som här talade om att man tog parti för diktaturstaterna mot demokratierna, att Förenta Nationernas stadga redan i ingressen fastslår att man är besluten att »godtaga grundsatser och införa metoder, som giva säkerhet för att vapenmakt icke kommer till användning annat än i gemensamt intresse». Det måste alltså, herr Osvald, vara så, att Förenta Nationerna med nuvarande stadga inte på något sätt kan acceptera att enskilda länder försöker att med vapenmakt genomdriva vad som enligt deras uppfattning är rättvisa, och följaktligen har Förenta Nationerna följt den stadga som nu är gällande.

Oroligheterna i Mellersta östern är naturligtvis ännu icke bilagda. Det är alltid svårt att nå resultat i samarbete med diktaturer. Jag vill i detta sammanhang framhålla FN-truppernas betydelse. Man har länge diskuterat i Förenta Nationerna och dessförinnan i Nationernas Förbund om hur begreppet aggression skall definieras. Vem är det som gör sig skyldig till aggression? Man har inte kunnat enas om någon klar definition härav. Det är för övrigt ofta mycket svårt att fastställa vem som har varit angripare, då en konflikt utbryter mellan två länder. Det har därför, menar jag, en stor betydelse att det finns en FN:s polisstyrka som något kan dämpa lusten att göra sig skyldig till aggression.

Vad beträffar förhållandena i Mellers-

ta östern kan jag till vissa delar instämma i vad herr Ohlson sade här tidigare i dag. Jag tycker dock att han gav en så pass ofullständig bild av läget, att den blev missvisande. Hans skildring har emellertid på ett utomordentligt sätt kompletterats av herr Sandler, och därför har jag inte mer att tillägga än att man kanske bör observera att det finns komplicerade problem i Mellersta östern som inte är lösta och som vi måste ta itu med. Ett av dem — en av de stora konflikthanledningarna — är flyktingfrågan. Fortfarande lever inemot en miljon arabflyktingar från det gamla Palestina såsom flyktingar. De har inte någon fast bostad, inga existensmöjligheter. De har nu i nio år levt på detta sätt under bedrövliga förhållanden utan att vi kunnat lösa deras problem. I ett anförande från svensk sida år 1955 deklarerades, att detta problem måste lösas och att man därvid sannolikt får räkna med en kompromiss. Man bör akta sig för att lägga skulden för flyktingfrågan alltför mycket på den ena sidan. I en resolution i Förenta Nationerna år 1948 sades ifrån, att flyktingarna skulle ha möjlighet att återvända eller, om detta inte var möjligt, få ersättning för den jord som de måst avträda. Detta har inte lett till något resultat. Flyktingarna har varken kunnat återvända eller fått någon ersättning för den jord de en gång lämnade. Den frågan måste få en lösning, innan det kan bli fred mellan araberna och Israel.

I ungerfrågan skulle jag vilja göra det tillägget till vad som sagts tidigare, att vederbörande i Ungern borde ha tillåtit att Förenta Nationerna såsom världsorganisation fått tillfälle att se vad som verkligen förekom. Det mest anmärkningsvärda är väl att regimen i Ungern, stödd av Sovjetunionen, inte har velat acceptera observatörer från Förenta Nationerna. Det fanns faktiskt en formlig uppgörelse mellan den förre ungerska utrikesministern Horvath och generalsekreterare Hammarskjöld att generalsekreteraren skulle få lov att resa till Ungern för att studera förhållandena. Datum för hans ankomst var redan fast-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ställt till den 16 december, men den ungerska regeringen desavouerade sin utrikesminister, och ännu har varken generalsekretären eller observatörer från FN fått tillåtelse att komma till Ungern. Det vore otänkbart att ett fritt demokratiskt land hade vägrat Förenta Nationernas observatörer att komma dit för att se vad som verkligen förekommit.

Förenta Nationernas möjligheter att bevara freden har betvivlats av vissa talare, och man har hört en del pessimistiska tongångar när det gällt möjligheterna för FN att utträtta någonting verkligt aktivt. Jag skulle vilja erinra om att det är ingen lätt uppgift, som man vill pålägga Förenta Nationerna, där man anser att de bör ha absolut framgång. Under de årtusenden, som vi närmast kan överblicka, har det varit fred på jorden under cirka 300 år. Det är den enda fred på hela jorden som vi haft under några årtusenden. Att man då gör anspråk på att Förenta Nationerna ovillkorligen skall klara ut dessa fredsproblem, är visserligen riktigt, men man bör vara medveten om att det inte är någon lätt uppgift.

Herr Osvald anförde vissa kritiska synpunkter på Förenta Nationerna och ansåg speciellt att stadgan bör ändras. I det avseddet står det i Förenta Nationernas stadga, artikel 109, att en allmän konferens av Förenta Nationernas medlemmar för att taga stadgan under omprövning kan beslutas med två tredjedelars majoritet av generalforsamlingens medlemmar, och i samma artikel mom. 3 står det, att om en sådan konferens ej hållits före generalforsamlingens tionde årliga möte efter stadgans ikraftträdande, skall förslag att sammankalla en sådan konferens upptagas på dagordningen för detta möte. Det har nu gått tio år, och förslaget har varit upptaget på dagordningen, men det finns knappast så stort intresse för att stadgan skall revideras, att man har anledning att ta upp det igen. Det kan nog framföras önskemål och förhoppningar om vissa ändringar i stadgan, som skulle leda till ett effektivare arbete, men herr Osvald pre-

ciserade inte vad han ville ha för ändringar, utan det var vissa andra önskemål, som jag dock inte tror har något större gehör vare sig inom vårt eget land eller hos de andra nationerna. Jag tror, herr talman, att man inte bör kasta yxan i sjön utan att vi fortfarande måste lita på Förenta Nationerna. Om vi skulle fördöma Förenta Nationerna som organisation och säga att den bör upplösas, emedan den inte kan fullgöra sin uppgift, så är jag övertygad om att vi omedelbart måste vidtaga åtgärder för att bilda en annan internationell organisation, som arbetade på att lösa tvistigheterna mellan de olika länderna.

Vad sedan gäller samarbetet i Europa, och Skandinavien, är det bara två saker som jag skulle vilja beröra. Den ena är att det under ett par år har förekommit underhandlingar för att skapa en gemensam marknad inom sexmaktsgruppen, och eftersom detta avtal för tillfället berör endast dessa sex makter, skall jag inte syssla så mycket därmed, men det finns planer på att utvidga samarbetet till ett västeuropeiskt frihandelsområde. Jag har inte alls anledning att resa några invändningar mot en sådan tanke, utan jag vill på allt sätt ge stöd åt strävandena att få en friare marknad mellan länderna, men jag skulle vilja anmärka, att man bör beakta de olika produktionsbetingelserna i de olika grenarna av näringslivet. Tyvärr har vi i dag ännu mindre garanti för freden än vi kanske haft tidigare, och skulle Sverige, även om det inte blir indraget i en konflikt, bli utsatt för avstängning, måste vi tänka på att kunna förse vårt land med livsmedel genom våra egna produktionsresurser. Det är nu tio år sedan vi beslöt, under vilka betingelser det svenska jordbruket skulle arbeta, och man var då från alla sidor enig om att man skulle beakta beredskapssynpunkten, att vi vid en eventuell avstängning skulle ha möjlighet att förse vårt land med livsmedel från det svenska jordbruket. Denna synpunkt bör beaktas även vid fortsatta förhandlingar om en västeuropeisk marknad. Det är inte bara egoistiska synpunk-

ter som gör sig gällande, då man anser att jordbruket bör undantagas, utan man måste också beakta, att produktionsbetingelserna är helt olika för jordbruket än för andra näringsgrenar. Vi kan aldrig beräkna jordbrukets produktion. Den är beroende av väderleken, och därför kan vi det ena året få en rekordskörd och det andra året missväxt, och det kanske blir liknande förhållanden i utlandet. Resultatet kan bli, att vi ena året kan köpa livsmedel till priser, som är ruinerande för det svenska jordbruket, och ett annat år inte har möjlighet att få några livsmedel. På grund av dessa skilda produktionsförhållanden kan jordbruket inte på samma sätt som det övriga näringslivet inordnas i ett västeuropeiskt frihandelsområde.

Slutligen vill jag bara understryka min anslutning till det samarbete som inletts på atomkraftens område och som synes fortskrida normalt. Jag hoppas att det kommer att leda till resultat. Atomkraftens utnyttjande för fredliga ändamål är av den allra största betydelse för vårt land. Sverige har visserligen rikliga vattenkraftresurser, men vi vet genom atomkraftkommitténs betänkande, att dessa inte kommer att på långt när förslå, utan att vi kommer att bli beroende av importerade energiresurser, och i det fallet bör ägnas all uppmärksamhet åt atomkraftens utbyggande. Det skandinaviska samarbete, som har förekommit kan man hälsa med den största tillfredsställelse och även att vi på riksdagens bord har förslag om att det skall fastställas i den svenska riksdagen.

Jag vill, herr talman, sluta med att avsluta mig till vad som har sagts beträffande Sveriges medverkan i olika internationella sammanhang, och det sista jag vill säga är, att vi inte gärna kan tänka oss att vi kan med pessimistiska tongångar ge upp den internationella organisation som nu arbetar för det som vi framför allt strävar efter, d. v. s. fred, och därför måste vår medverkan, trots svårigheterna, fortfarande präglas av optimism om att Förenta Nationerna skall kunna lösa de våra konflikter som nu pågår i världen.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Vid ett sammanträde i Europarådet i vintras riktade en engelsk parlamentsledamot en fråga till sina kolleger från 22 andra länder: Varför är det endast England och Italien av alla Europas länder, som har regelbundna radioutsändningar på ryska? Ryssland har ju regelbundna radioutsändningar till praktiskt taget alla andra länder i Europa inklusive Sverige. Han betonade uttryckligen, att han inte avsåg någon propaganda, utan endast fakta och objektiva upplysningar. I sammanhanget kritiserade han den privata utsändningen »Voice of free Europe», som ibland gått in på propagandavägar och därmed, ansåg han, skadat ändamålet mer än tjänat det.

Jag skulle vilja rikta en fråga till här närvarande minister — troligen kan han inte besvara den omedelbart, men han kan möjligen överväga den — om inte också vi här i landet skulle kunna en gång i veckan sända ett program på ryska språket. Vilka skulle invändningarna vara? Ja, kostnaden är ju en ren bagatell i sammanhanget. Den troligaste invändningen är väl att programmet skulle bli ganska verkningslöst — det är endast få som har radioapparater på andra sidan järnridån, och dessutom kommer störningar att sättas in. Dessa invändningar bemöttes redan av min engelska kollega i Strasbourg, som sade att man i England har klara belägg på att många upplysningar från London i de ryska sändningarna har slagit igenom. Det behövs bara att någon uppfattar en sak, så går den vidare som en vågrörelse — i länder där det fria ordet är undertryckt, har upplysningar en säregen förmåga att på olika vägar söka sig fram i allt vidare kretsar.

Just nu skulle det kanske ha varit särskilt lämpligt med en svensk utsändning på ryska. Vi har nyligen bevittnat den sista akten i Wallenbergdramat —

Ang. Sveriges utrikespolitik

inte ett ord har yttrats om den i rysk vare sig press eller radio. Nu senast har vi varit utsatta för en anklagelse, att vi bedriver uppviglingsverksamhet i Ryssland — det har varit fråga om några estniska flyktingar i Sverige, som för åtta, tio år sedan sökte kontakt med sina anhöriga. Hur Sverige reagerat inför denna anklagelse har inte på minsta sätt återgivits i rysk vare sig press eller radio. Om vi hade en utsändning på ryska, skulle vi kanske kunna få fram några upplysningar.

Jag vill uttryckligen framhålla, att avsikten med dylika upplysningar skulle vara att söka förbättra förhållandet mellan våra två länder, icke motsatsen. Vi borde gärna i förväg kunna fråga ryssarna, om de har någonting emot att vi börjar en sådan utsändning på ryska språket.

Även om jag inte får något svar på min fråga — något som jag knappast väntar — vore jag tacksam, om man på regeringshåll övervägde detta alternativ. Det var en direkt uppmaning som min engelska kollega i Europarådet riktade inte bara till oss svenskar utan till alla delegater från de 22 medlemsstaterna, att de skulle vidarebefordra önskemålet till sina respektive riksdagar och regeringar, och med det nu sagda anser jag mig ha fullgjort det uppdrag vi fick i Strasbourg.

Det var med mycket stor tillfredsställelse man i dag hörde statsministerns klara och ganska oreserverade anslutning till tanken att vi, när tiden är mogen, skulle gå med i den större gemensamma marknaden i Europa. Denna klart positiva ståndpunkt kontrasterar tämligen starkt mot de ganska tveksamma och svävande deklamationer, som handelsministern tidigare gjort i denna fråga — jag förstär mycket väl grunden till hans tveksamhet, och jag räknar på att komma in också på den frågan, innan jag slutar.

Fördelarna av att vårt land ansluter sig till en stor gemensam marknad ligger i öppen dag: vi kan rationalisera utan att investera, och vi kan börja tillverkning i stora serier. En stor del av vårt nä-

ringsliv är inriktad på export, och för den är det uppenbart en fördel att vi ansluter oss. Jag tänker då inte på våra stora stapelvaror — t. ex. trävaror, malm och fartyg, som ju redan har en fri marknad — utan på mera förädlade varor. Herr Ohlson har redan varit inne på problemet. Tänk t. ex. på svenskt kvalitetsstål, kullager, bilar, separatorer o. s. v. — där får vi mycket vidgade och förbättrade avsättningsmöjligheter genom anslutning till den fria marknaden! Jag har personligen erfarenhet när det gäller kvalitetsstål. Vi har på det området en mycket stor men ganska svårbehandlad marknad i de sex länder, som nu tillhör kol- och stålunionen och som avser att bilda en tullunion. Det är tullmurar på 20—30 procent som vi där måste försöka hoppa över, och det är inte alltid så lätt. Det skulle vara en enorm fördel för denna industri, om vi kunde ansluta oss till den fria marknaden och därmed få fri avsättning på detta område. Detsamma gäller många andra produkter.

Men i den allmänna diskussionen är det kanske inte så mycket fördelarna utan i stället olägenheterna som kommer att uppmärksammas. Det är också naturligt och motiverat, att olägenheterna får sin givna och kanske mer framskjutna plats i diskussionen än fördelarna, som ligger i ganska öppen dag. Och jag misstänker att det är på det området vi har att söka en del av orsakerna till handelsministerns betänksamhet. Även herr Werner snuddade i sitt anförande vid den sidan av saken. men jag skall be att något litet få beröra olägenheterna och farhågorna.

Utsättes inte vår stora hemmamarknad för farliga risker genom den fria marknaden? Man talar om textilvaror och skor. Hur skall vår skoindustri kunna klara sig, när de italienska skorna fritt kan saluföras på den svenska marknaden? I Italien ligger ju arbetslönerna på hälften av vår lönenivå. Ja, jag vet inte, om mina ärade kammarkolleger har gjort några resor i Italien eller Frankrike, men man kan konstatera att skorna är avsevärt dyrare i bägge dessa

länder än här hemma. Därför tror jag att farhågorna i det fallet är något överdrivna.

Risken av att vi har en så mycket högre lönenivå än i andra länder är också överdriven, ty det finns en viss, ganska naturlig relation mellan lönenivåns höjd och antalet arbetare i industrien per produktionsenhet. Tysklands järnhantering i dag är mycket rationell, men det är alldeles påtagligt att där förekommer ett slöseri med arbetskraft jämfört med svenska förhållanden. På befattningar, där vi har två man, har man i Tyskland tre man. Varför? Jo, därför att man har en lägre lönenivå. Att dra ett likhetstecken mellan konkurrensförhållandena och lönenivån är därför enligt min mening felaktigt.

Sedan säger man att vi har den högsta levnadsstandarden i Europa. Kommer inte vår levnadsstandard att hotas, om vi går med i den stora gemensamma marknaden, och blir det inte en tendens — av skäl som jag tidigare berört — att vår levnadsstandard därigenom drages ned? Det är också överdrivna farhågor. Se på Amerika; det är en stor gemensam marknad! Har vi där en enhetlig levnadsstandard? Se på sydstaterna, Georgia, södra Texas, detroitområdet och chicagoområdet. Jag skulle vilja hävda att skillnaden i levnadsstandard mellan Georgia och Texas å ena sidan och detroitområdet och chicagoområdet å den andra sidan i dag är lika stor som mellan Sverige och Italien, i varje fall norra Italien. Se också på kol- och stålunionen! Därvidlag har vi konkreta erfarenheter av att olägenheterna inte är så allvarliga som man tror.

När det gäller socialpolitiken måste det bli en viss koordinering — det är ganska naturligt — men på detta område får vi lång tid på oss. Det är ju meningen att vi här skall ha en övergångstid på 10—17 år.

Om jag skulle bedöma saken ur handelsministerns ståndpunkt, är det naturligt att man från regeringshåll, både här i landet och i andra länder, är ganska obenägen att offra vissa suve-

Ang. Sveriges utrikespolitik

räna rättigheter, ty den gemensamma marknaden förutsätter obetingat att man måste offra vissa av dessa. Det gjorde de sex länder, som anslöt sig till kol- och stålunionen. De offrade rättigheten att bestämma tullar och frakter på järnvägar m. m. åt den höga myndigheten, som nu regerar i Luxemburg. Att vi här med vår förnämliga socialpolitik känner en viss olust inför tanken att inte få bestämmanderätt över viktiga områden, där vi haft sådan, kan man förstå.

Jag hoppas dock att vår regering — i dag personifierad i vår handelsminister — skall följa exemplet av partikollegan herr Spaak i Belgien. Det är förvisso i icke ringa mån hans förtjänst och hans stimulerande inlägg och energi, som gjort att det har gått så fort från ord till handling på detta område.

Jag vill ingalunda uppmana till någon oöverlagd handling, utan tvärtom anser jag det nödvändigt att beslut föregås av ingående undersökningar och överväganden. Jag antar att handelsministern kommer att konfirmera sådana åtgärder, i den mån de icke redan satts i gång. Vi hoppas inom svenskt näringsliv att slutresultatet blir att vi kliver direkt in i den stora gemensamma marknaden och fäster något mindre avseende vid den lilla nordiska marknaden.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det var inte herr De Geers fråga till mig om möjligheterna att ordna radiosändningar på ryska — jag förmodar till Ryssland — som uppkallade mig i denna debatt. Jag har, såsom herr De Geer vet, inget ansvar för radiosändningarna i Sverige, och jag är sålunda inte i tillfälle att ingå på något svaromål i den frågan, såsom för övrigt herr De Geer riktigt förmodade.

Nej, herr talman, det var andra ting, som förekommit i denna debatt i dag, som närmast uppkallade mig. Jag lyssnade med mycket stort intresse till vad herr Ewerlöf hade att säga om de nu

Ang. Sveriges utrikespolitik

aktuella ekonomiska samarbetsplanerna i Västeuropa. Jag är också villig att ansluta mig till hans uttalande, som jag tyckte föll på följande sätt: Vi har all anledning att med tillfredsställelse hälsa det nu pågående arbetet att åstadkomma en avveckling av handelshindren och få till stånd en friare handel i Europa.

Alla strävanden, som kan ha denna klara och otvetydiga inriktning, har vi, liksom under hela efterkrigstiden, all anledning att helhjärtat stödja. Det har klart framgått av statsministerns deklaration i början av denna debatt.

Herr De Geer förebrädde mig i sitt anförande för att jag inte haft en tillräckligt positiv inställning till dessa planer. Själv talar han ju närmast som om den gemensamma marknaden redan vore förverkligad i full utsträckning. Riktigt så tror jag inte man kan se på problemet. Förmodligen är herr De Geer även i detta hänseende ledd en liten smula av en alltför stark optimism och framtidstro. I likhet med herr Werner, men åtminstone delvis från andra utgångspunkter, vill jag begagna tillfället till att varna för att knyta alltför starka förhoppningar till strävandena efter ett ekonomiskt samarbete i Europa. Den bild som nu börjar framträda rymmer inte endast ljusa utan också mörka dagar. Frågan är t. o. m. om inte för närvarande skuggorna överväger.

Det är sant att tanken på en gemensam marknad på den europeiska kontinenten ursprungligen bars upp av många som i denna såg ett förverkligande av idén om en fri handel mellan Europas länder. Men redan från början, när planerna på den gemensamma marknaden blev föremål för seriösa diskussioner mellan de sex länderna i kol- och stålunionen, gjorde sig de politiska motiven starkt gällande. Inom ledande politiska kretsar såväl i Belgien och Holland som i Tyskland och Frankrike har starka önskemål förelegat att skapa och sammansvetsa ett block av de sex länderna på den europeiska kontinenten genom långtgående integration av de samverkande ländernas ekonomi. Det skulle,

menar man på det hållet, underlätta och ge ökade garantier för en försvarspolitisk samverkan och gemensamt uppträdande utåt. Allteftersom tiden lidit har de politiska motiven för sexmaktsunionen skjutits i förgrunden.

Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon övedrift, herr talman, när jag påstår, att de politiska inslagen i dag är starkare än de rent ekonomiska inom sexmaktsgruppen. Såvitt man kan se har exempelvis de protektionistiska och diskriminatoriska dragen i det planerade samarbetet på det handelspolitiska området blivit alltmer framträdande. Etablerandet av tullunionen mellan de sex innebär sålunda en höjning av tullarna utåt för flera av de medverkande länderna, däribland Holland, Belgien och Italien. Det kan inte undvikas att detta måste vara till skada för dem av dessa länders handelspartners, som befinner sig utanför kol- och stålunionen. Det är vidare att märka att dessa tullhöjningar utåt skall i väsentliga delar ha genomförts redan före utgången av de första fyra åren efter det att ett beslut kunnat fattas om den gemensamma marknaden, medan däremot tullarna mellan de sex länderna skall avvecklas i betydligt långsammare takt — i statsministerns anförande nämndes övergångstider på 12, 15 och 17 år.

Även i andra hänseenden medför — såsom för övrigt berörts i debatten i dag — samgåendet mellan de sex länderna avsevärda risker för att nya diskriminatoriska åtgärder kommer att tillgripas gentemot de utanför stående länderna. De sex kan komma att falla för frestelsen att skaffa sig själva särskilda fördelar på bekostnad av tredje land. Jordbruket erbjuder här närliggande exempel. Det är uppenbar risk för att Frankrikes veteexport skall erhålla företräde på den tyska marknaden, liksom smörexporten från Holland. Att arrangemang av denna natur mellan de sex unionsländerna skulle skada inte bara vitala danska utan även vitala svenska intressen är väl uppenbart och behöver knappast närmare utvecklas i detta sammanhang.

Detta visar att tillkomsten av sex-

Ang. Sveriges utrikespolitik

maktsunionen för vårt land kan komma att vara förenad med stora svårigheter och avsevärda bekymmer. Nackdelarna är i varje fall tydliga för envar som försöker att sätta sig in i dessa spörsmål. De betänkligheter som jag här sökt ge uttryck åt delas av många av Europas länder både inom och utom sexmaktsgruppen. Ja, det förhåller sig t o. m. så, att det utanför vårt lands gränser finns länder där olika nyanser i uppfattningarna och skillnader i inställningarna kan skönjas inom en och samma regering — detta, herr De Geer, gäller dock inte svenska regeringen!

Emellertid leder även ett resonemang, som är byggt på en mera skeptisk uppfattning, till samma slutsats som den herr Ewerlöf kom fram till: Vi måste aktivt deltaga i det nu pågående förberedelsearbetet för det europeiska frihandelsområdet, inte endast som ett led i våra traditionella strävanden mot en friare europeisk handel utan också för att motverka och efter vår förmåga söka förhindra att den gemensamma marknaden utvecklas till ett skyddsområde, till en sluten enhet, där detta block söker tillvälla sig handelspolitiska och ekonomiska fördelar på bekostnad av andra länders intressen, låt vara att detta understundom sker under täckmanteln av en frihandel.

Jag tror att förutsättningar härvidlag kommer att föreligga för ett gemensamt nordiskt uppträdande. Även inom OEEC har de skandinaviska länderna lärt sig betydelsen av nordisk samverkan. Det kan i och för sig verka befordrande på samarbetet mellan de nordiska länderna på längre sikt även på övriga områden.

Jag vill slutligen sammanfattningsvis bara understryka följande. Lika litet som det nordiska samarbetet bör det västeuropeiska enligt min uppfattning få medföra en utveckling mot en sluten marknad. I stället bör detta samarbete — liksom det nordiska — vara ett steg mot en universell frigivning av världshandeln. Det bör i varje fall vara ledstjärnan för svensk politik i dessa händelser.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag tar till orda i dag är närmast, att jag med stort intresse har tagit del av den vitbok rörande Raoul Wallenberg, som utrikesdepartementet nyligen framlagt. Boken ger en klar framställning av händelseförloppet och visar vilken stor möda som från svensk sida nedlagts på att söka få ryssarna att lämna upplysningar om Raoul Wallenbergs öde.

Få händelser har väl så upprört det svenska folket och med rätta som Wallenbergs försvinnande i Budapest och hans tillfångatagande av ryssarna. Att utredningsmaterialet på detta sätt offentliggjorts måste väcka allmän tillfredsställelse. Den negativa hållning, som ryssarna iakttagit till de svenska påståendena, är oförklarlig. Upprepade förnekanden har skett att Wallenberg fanns eller funnits i Ryssland eller på ryskt område. Som väl är, har dessa förnekanden inte vunnit någon tilltro här i landet. Utrikesdepartementet har arbetat vidare och lyckades slutligen samla ett så övertygande bevismaterial för att Raoul Wallenberg suttit fångslad i Moskva, att ryssarna nu tolv år efter Raoul Wallenbergs fångslande erkänt att han vistats i fångsligt förvar i Ryssland men att man funnit ett dokument från sjukvårdstjänsten i Ljubljanskaja-fängelset, som synes utvisa att Raoul Wallenberg avled i juli 1947.

Trots detta tragiska budskap — vilken tilltro man nu kan sätta till det — känner man dock en viss lättnad över att äntligen ha fått något besked. Det ger i alla fall bekräftelse på att den utredning, som förebragts från svensk sida, var riktig och visar att de uppgifter, som dåvarande vice utrikesministern Vysjinskij lämnat i note av den 18 augusti 1947 var felaktiga — jag vill inte sära någon genom att säga att de var lögnaktiga.

För min del anser jag det uteslutet, att den officiella ryska utrikesledningen vid sistnämnda tidpunkt inte kände till Wallenbergs fångelsevistelse i Moskva. Det framgår av de talrika vittnesmålen i vit-

Ang. Sveriges utrikespolitik

boken, särskilt i de avsnitt som gäller aktiviteten i slutet av juli 1947 mot flera av Wallenbergs medfångar. Dessa underkastades då ingående förhör om sin kännedom om Wallenberg och hans förhåvanden. Glädjande nog drar man i den officiella kommentaren i vitboken samma slutsats. Det uttalas sålunda där att det får antagas, att förberedelserna då pågick till Vysjinskijs skrivelse av den 18 augusti 1947.

I detta sammanhang tycker jag att det också förtjänar att dras fram den, såvitt jag kan se, synnerligen viktiga omständigheten, att Madame Kollontay, Sovjetunionens dåvarande ambassadör i Sverige, vid något tillfälle några månader efter Wallenbergs fängslande i Budapest meddelat dåvarande utrikesministern Günthers maka, att Raoul Wallenberg befann sig i Sovjetunionen och behandlades väl. Denna uppgift lämnades också i den svenska noten den 11 februari 1952 till ambassadör Rodionov. Från rysk sida har inte bestritts, att Madame Kollontay lämnat någon sådan uppgift. Man har över huvud taget inte kommenterat saken. Det kan tyckas att det skulle ha varit lätt för den ryska utrikesledningen att höra efter med Madame Kollontay, som då var bosatt i Moskva, hur hon fått uppgiften om Wallenberg och från vem. Att hon skulle ha lämnat ett meddelande av angivet slag utan uppdrag förefaller alldeles uteslutet, som situationen då var, och hon kan knappast ha grundat sitt mycket tydliga uttalande om att Raoul Wallenberg vistades i Ryssland på meddelandet från Dekanosov den 16 januari 1945 och som endast innehöll att Wallenberg blivit omhändertagen i Budapest. Jag har velat draga fram denna sista omständighet, då jag tycker att den kastar ett stort tvivel över ryssarnas nu uttalade goda tro. Jag tror helt säkert att herr Abakumov, som nu får hela skulden för vad som passerat, har mycket stor del av ansvaret för vad som hänt med Raoul Wallenberg, men jag tror inte att hela den övriga ryska ledningen är utan skuld och var i avsaknad av all kännedom om Raoul Wallenbergs öde.

Uppenbarligen betraktades Raoul Wallenberg som en mycket viktig fånge, vilket det också fanns all anledning till, eftersom fängslandet av honom innebar ett kränkande av diplomatisk immunitet vilket ur folkrättslig synpunkt är ett nog så allvarligt brott.

Jag konstaterar i alla fall med glädje och tacksamhet, att man från utrikesdepartementets sida denna gång inte fäster någon riktig tilltro till meddelandet i den sista ryska noten angående Wallenberg. Gåtan Raoul Wallenberg är ännu inte löst. Av vitboken framgår, att Raoul Wallenberg och hans cellkamrat bortfördes från Lefortovskaja-fängelset någon gång i februari 1947. Då meddelades cellgrannarna genom knackningar: »Vi föres bort.» Wallenbergs öde är därefter tills vidare okänt för oss.

Utrikesminister Undén yttrade i interpellationsdebatten 1951 i denna sak att trots de negativa besked, som erhållits från Ryssland om att Wallenberg inte kunde återfinnas i Sovjetunionen, hade man hela tiden i utrikesdepartementet arbetat från den utgångspunkten, att Wallenberg fortfarande kunde vara i livet. Jag är säker på att svenska folket med mig nu förväntar, att utrikesdepartementet skall fortsätta att arbeta på samma linje och inte förtrötta i sin strävan att få in ytterligare material, som kan belysa Raoul Wallenbergs öde. Jag hoppas att de anklagelser mot Sverige som nyligen riktats från rysk sida inte skall stå hindrande i vägen. Man kan inte riktigt freda sig från tanken att skälen till denna propaganda mot Sverige bland annat är att söka avskräcka oss från vidare efterforskningar efter Raoul Wallenberg.

En fråga som inställer sig vid granskningen av den ryska noten av den 6 februari i år och som jag skulle vilja rikta till utrikesministern — han är tyvärr inte närvarande här, men jag kan kanske ändå framställa frågan — är: Har ryssarna på något sätt erbjudit sig att ersätta de kostnader som här i landet nedlagts på efterforskningarna av Wallenberg eller att lämna något skadestånd? Då jag frågar detta är jag helt

medveten om att det stora övergrepp som skett mot den svenske diplomaten Raoul Wallenberg inte på något sätt kan gottgöras genom skadestånd och att det moraliska ansvaret inte kan avlyftas från de skyldiga. I sovjetnoten säges, att Wallenbergs kvarhållande i fängsligt förvar och de oriktiga uppgifter om honom, som av vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen lämnats via Sovjetunionens utrikesministerium under en följd av år, var ett resultat av Abakumovs brottsliga verksamhet. Denne har blivit dömd och arkebuserad för sina brott. Sovjetregeringen lägger alltså hela skulden för det inträffade på denne förutvarande minister för stats säkerheten i Sovjetunionen. Ligger det då inte ganska nära till hands att man också i möjligaste mån försöker täcka de omkostnader som uppstått?

Herr talman! Innan jag slutar mitt anförande skulle jag med några ord vilja erinra om den frihetskamp som förts i Ungern och dess huvudstad Budapest. I samma huvudstad där Wallenberg gick sitt öde till mötes utövas nu den ryska terrorn mot det frihetsälskande ungerska folket. Genom bland annat flyktingarnas berättelser har vi fått bekräftelse på att deportationer och fängslanden sker tämligen godtyckligt. Antagligen är de mänskliga tragedier som utspelats där borta ett exempel i mångfaldig skala på Raoul Wallenbergs öde.

Utän att kunna ingripa måste vi bevittna hur de mänskliga rättigheterna trampas ner och hur ett helt folk förgäves sökt att återfå sin frihet och sin självstyrelse. Vi kan inte ingripa, men vi får inte underlåta att följa samvetets röst och framföra den fria världens kritik mot vad som sker.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 93, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 105, angående dels förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktie-

Ang. Sveriges utrikespolitik

bolag, dels ock ökning av statens järnvägars rörliga kredit; samt

nr 106, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 107, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående höjning av vissa postavgifter m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 110, angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1957/58 m. m.;

nr 111, angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 112, angående grunder för en förklarad statsbidragsgivning, avseende driftbidragen till primärkommunerna; och

nr 113, angående anslag till inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1957/58, m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 114, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående inrättande av ett nordiskt institut för teoretisk atomfysik.

Anslag till kammarkollegiet

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet fröken *Ranmarks* motion, nr 425.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlägg för Förenta Nationernas kostnader för röjning av Suezkanalen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Anslag till kammarkollegiet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för kammarkollegiet gällande personalförteckningen uppföra en tjänst som advokatfiskal i Ce 29, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kammarkollegiet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Kammarkollegiet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 942 300 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att — i anledning av ett i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln, punkt 23, framlagt förslag om förstärkning av vattendomstolsorganisationen — personalen på kamarkollegiets advokatfiskalskontor skulle utökas med en advokatfiskal i Ce 29 samt en amanuens och ett kontorsbiträde i reglerad befordringsgång.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två lika-

lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 272) och den andra inom andra kammaren av herr *Munktell* (II: 377), i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, hemställdes, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Kammarkollegiet: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 907 700 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för kammarkollegiet gällande personalförteckningen uppföra en tjänst som advokatfiskal i Ce 29;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för kammarkollegiet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Kammarkollegiet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 942 300 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Gerhard Nilsson* i *Gävle*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för kammarkollegiet, att tillämpas tills vidare från om med budgetåret 1957/58;

b) till Kammarkollegiet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 907 700 kronor.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Efter de livsviktiga frågor som tidigare i dag har behandlats kan det synas som smätterier att, som vi nu kommer att göra, diskutera de frågor som nu föredras, men även sådana ting måste ju skötas i denna församling.

Det finns vid detta utskottsutlåtande en rad reservationer som väsentligen bygger på framlagda motioner. Den allmänna bakgrunden till dessa reservationer är ju, som också angives i motionerna, att man på alla punkter bör iakttä största möjliga sparsamhet.

Vad beträffar den reservation som jag nu först skall tala för, reservation nr 1 angående kammarkollegiets avlöningar, har statskontoret i ett utlåtande över en promemoria med förslag till förstärkning av vissa vattendomstolar sagt, att det inte för närvarande kan avgöras om eller i vilken grad förstärkningar av personalen skulle bli permanent behövliga. Det är, säger statskontoret, och reservanterna instämmer däri, svårt att avgöra hur utvecklingen här kommer att bli. Det är, menar reservanterna, därför inte nödvändigt att nu inrätta flera pensionsgrundande tjänster. Alltså yrkar vi liksom statskontoret avslag på framställningen. Vi instämmer i vad statskontoret har anfört, att riksdagen i stället skall ge Kungl. Maj:t möjlighet att överskrida anslaget till avlöning till icke ordinarie personal för att tillgodose det tillfälliga behovet av personalökningar. Departementschefen föreslår emellertid viss ökning av personalen och detta under hänvisning till väntad ökning av arbetsbelastningen. Då denna belastning ännu icke har inträtt och man inte vet någonting om framtiden i detta hänseende ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen under punkt 3.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Såsom fröken Andersson säger har statskontoret avstyrkt anslagsökningen. Det bör emellertid erinras om att anslagsökningen föreslagits av en utredning. Statskontoret har heller ingalunda varit kategoriskt, ty statskontoret har sagt att man eventuellt fick lov att överskrida anslagsposten för icke ordinarie personal. Det ger ju en viss antydning om att man icke heller i statskontoret är så övertygad om att denna post kan undvaras. När andra som sysslats med denna fråga har funnit att ökningen

Anslag till statistiska centralbyrån är motiverad, har utskottsmajoriteten inte velat motsätta sig att vattendomstolsorganisationen får den förstärkning som det här gäller.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—9

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10

Anslag till statistiska centralbyrån

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga av departementschefen förordade ändringar i den för statistiska centralbyrån gällande personalförteckningen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 2 627 000 kronor.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget hade för specialbearbetning av befolkningsregistret m. m. beräknats ett belopp av 33 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet förehaft de förut omnämnda likalydande motionerna I: 272 av herr *Mannerskantz* och II: 377 av herr *Munktel*, i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, yrkats, att riksdagen skulle för budgetåret 1957/58 till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personalen för verksamheten i allmänhet anvisa ett förslagsanslag av 2 594 000 kronor.

Anslag till statistiska centralbyrån

I utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för statistiska centralbyrån gällande personalförteckningen dels uppföra en tjänst som byrådirektör i Ca 31, en tjänst som kansliskrivare i Ca 15, två tjänster som kanslibiträde i Ca 11, en tjänst som expeditivsvakt i Ca 10 samt fyra tjänster som kontorsbiträde i Ca 8, dels avföra en tjänst som förste byråsekreterare i Ca 29 samt en tjänst som kontorist i Ca 13;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 627 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrarna *Skoglund* i Dövertorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den för statistiska centralbyrån gällande personalförteckningen dels uppföra en tjänst som byrådirektör i Ca 31, en tjänst som kansliskrivare i Ca 15, två tjänster som kanslibiträde i Ca 11, en tjänst som expeditivsvakt i Ca 10 samt fyra tjänster som kontorsbiträde i Ca 8, dels avföra en tjänst som förste byråsekreterare i Ca 29 samt en tjänst som kontorist i Ca 13;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statistiska centralbyrån, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Statistiska centralbyrån: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 594 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Jag är just den motionär som fröken *Andersson* talade om. Eftersom herr *Sjödahl* är här, skall jag be om hans tillstånd att yttra mig, fastän jag inte tillhör statsutskottet — vi som försvarar reservationerna har nämligen kommit överens om att skifta för att det inte skall bli för enformigt för kammararens ledamöter.

Denna punkt gäller ett anslag på 33 000 kronor, som är avsett för en specialbearbetning av befolkningsregistret. Jag har funnit, att det inte är nödvändigt. I varje fall är det ganska lätt att avvara anslaget. Låt mig nämna vad det är fråga om.

Man vill ha en fortlöpande undersökning rörande familjebildning samt äktenskaplig och utomäktenskaplig fruktsamhet. Genom de föreslagna undersökningarna tror man att man skall få ett säkrare underlag för befolkningsprognoser. Man vill också analysera de skiljaktigheter som kännetecknar olika typgrupper av befolkningen i avseende på familjebildning och fruktsamhet. Vidare vill man åstadkomma en fortlöpande beskrivning av de förändringar som successivt ger sig till känna i dessa avseenden.

Det är självklart, herr talman, att detta är ytterst intressant för statistiker och för sådana som är intresserade av att fördjupa sig i teoretiska spekulationer. Men jag tror uppriktligt sagt inte att det har någon reell betydelse för våra bedömanden här i riksdagen.

När vi inom högerpartiet talar om skattens höjd, får vi många gånger den frågan ställd till oss: Vad vill ni spara på? Men var gång vi vill spara på någonting, även om det är så lätt att spara som i det här fallet, så säger man, att det inte går att spara just här. Men vi har nog den uppfattningen, att det visserligen inte nu rör sig om något stort belopp, men att det sammanlagt blir rätt

Anslag till provundersökningar rörande metoden för skördeuppskattningar
mycket, om man sparar litet här och litet där.

Dessa två skäl — dels att man bör spara, dels att detta anslag är ganska umbärligt — gör att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Herr Mannerskantz, som har väckt motionen, har väsentligen argumenterat kring den specialbearbetning av befolkningsstatistiken, som här skulle göras. Han har emellertid inte observerat, att det just i detta avsnitt rör sig om en mycket ringa kostnad. Utgiftsökningen på 33 000 kronor gäller till största delen andra ting — jordbruksstatistik och rättsstatistik och mycket annat. Av de 44 biträdesmånader, som man anser nödvändiga, är det ju faktiskt endast fyra som gäller de saker som herr Mannerskantz har talat om i sin motion. Om man av de fyra biträdesmånaderna utvinnet så mycket i fråga om statistik, som herr Mannerskantz här räknade upp, tycker jag att vi skall ta emot det med öppna armar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 11—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Anslag till provundersökningar rörande metoden för skördeuppskattningar

I denna punkt hade utskottet av avgivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i äm-

net framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 149 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 272, av herr *Mannerskantz*, och II: 377, av herr *Munktell*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar anvisa ett förslagsanslag av 119 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrarna *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Statistiska centralbyrån: Kostnader för vissa provundersökningar för omläggning av metoden för skördeuppskattningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 119 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Här rör det sig om ett anslag, som av utskottet upptagits till 149 000 kronor. Jag har i en motion och reservanternas i en reservation föreslagit, att man skall behålla det nu utgående anslaget oförändrat, nämligen vid 119 000 kronor. Det rör sig om att öka ut den skördeuppskattningsverksamhet, som infördes för två år sedan, med provytor på olika gårdar för att därmed komplettera den skördeuppskattning, som sker genom hushållningssällskapen och som brukar bli ganska tillförlitlig. Den ökning av anslaget som nu har begärts går ut på allt man skall öka ut undersökningsområdet till flera grödor. Man skall nämligen försöka få med även ytprov

Anslag till särskilda undersökningar vid konjunkturinstitutet

på potatisskördens storlek samt beträffande höstråg och hö från odlad jord.

Jag förvänar mig mycket över att man vill lägga ned så mycket arbete på att få en noggrannare skördeuppskattning av höet från odlad jord, då det ju i mycket liten omfattning är en handelsvara och ganska litet påverkar dispositionerna för prissättning och annat. Vad potatisskördens del beträffar vill jag säga, att vi aldrig har haft några större svårigheter hittilldags att ganska tidigt på hösten få fram en uppskattning, som sedan visar sig var så hållbar som man behöver ha den. Att få den alltför vetenskapligt kvalificerad är inte erforderligt.

Jag är alltid skeptisk mot att öka ut en redan befintlig organisation. Det är då man skall säga ifrån. Det gäller här skördeuppskattningar på jordbrukets område. Jag har inte funnit att vi har haft några större olägenheter inom jordbrukets organisationer eller annorstädes på grund av brist på bättre uppskattningar. Det finns många andra utvägar att få fram de uppgifter som behövs, varför jag anser att det är fullt tillräckligt att ha kvar den organisation som finns utan att utöka den.

Herr talman! Detta är motivet till mitt ställningstagande, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Mannerskantz' invändning att man skall akta sig för att göra undersökningarna alltför vetenskapligt kvalificerade är nog en invändning, som inte kan tillmätas särskilt stor betydelse. Vi bör väl i stället när det gäller skördeuppskattningar eftersträva att komma fram till så pålitliga resultat som möjligt, oavsett vilka metoder som använts. De här provrutemetoderna har faktiskt gett ett mycket gott resultat, och man är samstämmigt överens om att de är bättre än tidigare metoder. Vi har då självfallet all anledning att fortsätta experimenterandet på detta område.

Herr Mannerskantz, som är lantbrukare, måste väl mycket bättre än jag kunna förstå, att man inte utan vidare kan

omsätta de erfarenheter man gjort när det gäller exempelvis studiet av korn och vete till att gälla potatis. För mig framstår det som ganska nödvändigt att utvidga proven till att också gälla potatis och hö, som här föreslagits, och att man också utför proven i större delar av landet är hittills har skett.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 15—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 27***Anslag till särskilda undersökningar vid konjunkturinstitutet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 160 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 272 av herr *Mannerskantz* och II: 377 av herr *Munktell* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att Kungl. Maj:ts förevärande förslag måtte avslås.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 160 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Dovertorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle, vilka ansett,

Anslag till anskaffning av viss materiel vid tullverket

att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag av 160 000 kronor till Konjunkturinstitutet: Särskilda undersökningar.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Reservationen under denna punkt rör frågan om särskilda undersökningar vid konjunkturinstitutet. Det är två poster det är fråga om, dels en under punkten 27, som gäller särskilda undersökningar, och dels en under punkten 28, som rör kostnader för konjunkturjournalen.

Dessa två poster har kommit till under de senaste två åren. Man kan verkligen ifrågasätta det kloka i, när man har ett ämbetsverk för att sköta en sak, att ovillkorligen skapa ett nytt anslag så snart man vill ha någon undersökning gjord utöver den vanliga rutinen. Att ständigt låta ett verk växa ut på detta sätt slutar ju med att verket blir liksom en självmatande anordning, där en del av verket tar fram siffror, som sedan måste bearbetas av en annan del och på det sättet hålla sig själv gående. Det måste finnas ett verkligt behov av en utvidgning. Jag undrar om det verkligen kan sägas i detta fall.

Jag tror nog att jag vet vad den verkliga orsaken är. I propositionen står det på s. 51: »En av institutet företagen enkät rörande omfattningen av de resurser som i olika länder utnyttjas för nationalräkenskapsarbetet utvisar, att Sverige sysselsätter förhållandevis få personer i denna verksamhet.» Därför räknar institutet med att behöva ytterligare tre amanuenser och ett kontorsbiträde. Men som jag sagt tidigare här i kammaren är vi ett litet land, och det är inte alls säkert, att vi har råd att hålla oss med precis samma administrativa anordningar som de större länderna har. Jag tror därför det är klokt att vi försöker något så när begränsa oss, och det bör vara ett oavvisligt behov som föreligger, om vi

skall bevilja en anslagshöjning. I detta fall anser jag för min del att behovet inte är styrkt, och därför yrkar jag bifall till reservationen.

Herr **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Herr Mannerskantz' argumentering ger besked om att vi tydligen inte ligger i täten bland länderna när det gäller ekonomisk forskning. Det borde väl snarast vara ett argument för att man inte behövde vara så betänksam när det gäller detta anslag. Det är ganska väsentliga ting som skall behandlas i denna särskilda undersökning. Det gäller bl. a. en sparandeundersökning och en undersökning för att fastställa osäkerhetsmarginalerna vid nationalproduktbedömningarna. Jag är för min del övertygad om att vi har all anledning att ägna stor omsorg åt just detta område.

Jag trodde för min del, att det var fröken Andersson som skulle tagit till orda i denna fråga, ty hon är nationalekonom av facket och har kanske bättre förutläggningar än motionären herr Mannerskantz att bedöma denna sak. Jag skall emellertid avstå ifrån vidare kommentarer, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 28—36

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37

Anslag till anskaffning av viss materiel vid tullverket

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1957/58 an-

Anslag till anskaffning av viss materiel vid tullverket

visa ett reservationsanslag av 650 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 272 av herr *Mannerskantz* och II: 377 av herr *Munktell* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Tullverket: Anskaffning av viss materiel anvisa ett reservationsanslag av 325 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Såsom departementschefen understrukit, föreligger i fråga om tullverkets materielanskaffning otvivelaktigt ett uppdämt behov. Med hänsyn härtill och mot bakgrunden av de relativt blygsamma belopp, varöver generaltullstyrelsen tidigare förfogat, har utskottet ansett sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag. En medelstilldelning av den storleksordning som Kungl. Maj:ts förslag innebär, synes utskottet nämligen vara ofrånkomlig, om inte kustbevakningens effektivitet skall äventyras. Utskottet kan alltså inte tillstyrka det i motionerna I: 272 och II: 377 framställda yrkandet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu är i fråga, till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 650 000 kronor.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Kungl. Maj:t föreslår under denna punkt ett anslag av 650 000 kronor. I motionerna I: 272 och II: 377 hemställs, att anslaget uppföres med 325 000 kronor. Motionärerna erinrar om att särskild utredning pågår beträffande ifrågasatt omläggning av kustbevakningen. I sådant läge bör nyanskaffning av materiel begränsas så att detta icke kommer att onödigtvis fördyra eller lägga hinder i vägen för eventuell omläggning.

Utskottet anser i likhet med motionärerna ett anslag av 325 000 kronor vara tillfyllest.

Utskottet hemställer, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu är i fråga, till Tullverket: Anskaffning av viss materiel för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 325 000 kronor.»

Fröken **ANDERSSON** (h):

Herr talman! På denna punkt föreslås i propositionen ett anslag av 650 000 kronor till anskaffning av viss materiel för tullverket. I reservationen föreslås en nedprutning till hälften, d. v. s. till 325 000. Det är inte fråga om något slags nyanskaffningsstopp — jag tror ett sådant vore olyckligt — det är endast fråga om hur långt man skall gå för närvarande. Det pågår nämligen en utredning i detta ärende.

Inom parentes sagt har generaltullstyrelsen äskat 960 000 kronor, och Kungl. Maj:t har prutat ned detta till 650 000.

Vi framhåller i reservationen — liksom för övrigt statskontoret gjort — att det inte bör bli så stor anskaffning nu, att en omorganisation i framtiden försvåras. Statskontoret föreslår för resten just den summa som reservanterna föreslagit, så vi har inte huggit den alldeles ur luften.

Som bekant var det statsrevisorerna som år 1945 begärde en omprövning av kustbevakningsorganisationen. Statsutskottet förordade förra året att den utredningen borde företas inom generaltullstyrelsen i samverkan med olika av frågan berörda parter.

Man frågar sig för övrigt: Om det nu är så nödvändigt att anskaffa materiel, varför har inte utredningen bedrivits med sådan skyndsamhet, att den har kunnat föreligga klar nu, så att riksdagen kunnat ta ställning till hela denna viktiga fråga? Det är så riktigt, som departementschefen säger, att här finns uppdämda behov, och därför är det mycket önskvärt att resultatet av utredningen kommer, ju förr dess hellre. Helst hade den bort föreligga redan nu.

Anslag till kontrollstyrelsens lokala skattekontroll

Av anförda skäl, herr talman, men med understrykande av vikten av att utredningen snart slutföres, yrkar jag bifall till reservationen vid punkt 37.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Utskottet har vid ett tidigare års behandling av denna anslagspost framhållit, att det inte får bli anskaffningsstopp därför att det pågår en utredning. Jag tror att det finns all anledning att bifalla den framställning från Kungl. Maj:t som nu föreligger.

Det är i verkligheten så, att general-tullstyrelsen har äskat 960 000 kronor, vilket fröken Andersson påpekade, och här har skett en väsentlig nedprutning, till 650 000. Att sedan gå så långt som att skära ned det ytterligare till hälften, till 325 000, har vi inte ansett vara tillrådligt. Man bör, som jag framhållit, inte stoppa anskaffningen av materiel på grund av det pågående utredningsarbetet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 38 och 39

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40**Anslag till kontrollstyrelsens lokala skattekontroll**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen

för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 815 400 kronor.

I de likalydande motionerna I: 272 av herr *Mannerskantz* och II: 377 av herr *Munktell* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 till Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen anvisa ett förslagsanslag av 1 713 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Gerhard Nilsson* i *Gävle*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Kontrollstyrelsen: Lokala skattekontrollen för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 1 698 800 kronor.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag skall nu bli ännu mer kortfattad än senast jag hade ordet.

Även under denna punkt föreslås vissa personalförstärkningar. Reserverna ifrågasätter det berättigade i förslaget om en utökning av personalen. Vi yrkar därför att det föreslagna anslaget skall nedsättas med 116 600 kronor. I propositionen hänvisas till nödvändigheten att intensifiera kontrollen över brännoljeskatten. Reserverna å sin sida erinrar, liksom statskontoret, om att personalförstärkning för detta ändamål skedde när skatten år 1955 började tillämpas. Vi anser därför att man bör avvakta ytterligare erfarenheter i sammanhanget innan någon ändring göres.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Vi har inom utskottet ansett att det bland annat med hänsyn till de skattskyldiga är ganska angeläget att få till stånd denna personalförstärkning. Därigenom kan nämligen allmänheten snabbare få besked i skatte-

Anslag till riksskattenämnden

ärenden, vilket ju måste vara värdefullt för de skattskyldiga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 41—45

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 46***Anslag till riksskattenämnden**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i riksskattenämndens personalförteckning vidtaga av departementschefen förordade ändringar dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för riksskattenämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Riksskattenämnden: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 372 600 kronor.

Av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget var ett belopp av 20 000 kronor beräknat för en särskild föredragande i ärenden rörande företagsbeskattning.

I de likalydande motionerna I: 272 av herr *Mannerskantz* och II: 377 av herr *Munktell* hade, såvitt nu var i fråga, yrkats, att riksdagen skulle för budgetåret 1957/58 till Riksskattenämnden: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 352 600 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i riksskattenämndens personalförteckning uppföra en tjänst som byråchef i Ca 37, två tjänster som byrådirektör i Ce 31, en tjänst som kansliskrivare i Ca 15, en tjänst som kontorist i Ca 13 och en tjänst som kanslibitråde i Ca 11;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för riksskattenämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Riksskattenämnden: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 372 600 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i riksskattenämndens personalförteckning uppföra en tjänst som byråchef i Ca 37, två tjänster som byrådirektör i Ce 31, en tjänst som kansliskrivare i Ca 15, en tjänst som kontorist i Ca 13 och en tjänst som kanslibitråde i Ca 11;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för riksskattenämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Riksskattenämnden: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 352 600 kronor.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Under denna punkt hemställer Kungl. Maj:t om anslag till Riksskattenämnden: Avlöningar, varvid ett belopp av 20 000 kronor beräknats för en särskild föredragande i ärenden rörande företagsbeskattning.

Denna anslagspost på 20 000 kronor är enligt departementschefens uttalande avsedd att ersätta ett tidigare avlöningsanslag till en tjänst som bokföringssak-

Anslag till upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

kunnig, vilken tjänst enligt riksdagens beslut 1956 skall upphöra. Så sent som i fjol fastställde riksdagen en stat för riksskattenämnden. Innan denna stat ännu har hunnit träda ordentligt i funktion kommer man nu och vill ersätta den förra året indragna tjänsten, som numera är ersatt med en tjänst i högre lönegrad, med en arvodesbefattning.

Jag kan inte anse detta vara ett tillfredsställande tillvägagångssätt. Jag är ganska övertygad om att vi lugnt kan vänta kanske ytterligare några år och se hur nämnden fungerar, om det med nuvarande personalorganisation blir någon större arbetsbalans etc., innan vi beslutar en ytterligare personalförstärkning.

Den nya befattningen är inte på något sätt motiverad i departementschefens uttalande, och jag tycker att den är dåligt motiverad även i den framställning som gjorts av vederbörande verk. Vi har här faktiskt en anslagsbegäran som riksdagen bör avslå av rent principiella skäl. Sedan riksdagen så sent som i fjol fastställde en stat för riksskattenämnden, kan det inte ha tillkommit några skäl som gör det motiverat att redan nu ändra organisationen. Det brukar statsutskottet inte göra, och jag tycker att herrarna borde ha observerat det. Men ni gör det rätt bekvämt för er, ty ni går bara på Kungl. Maj:ts propositioner.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag skulle kunna replikera att herr Mannerskantz tycks göra det lika bekvämt för sig, eftersom han nästan på varje punkt bara går emot propositionen och yrkar ändring utan att kunna prestera någon hållbar motivering härför.

Det är riktigt, som herr Mannerskantz sade, att en tidigare utredning trodde att riksskattenämnden mot att den fick en särskild byråchefsbefattning skulle kunna avstå från den arvdestjänst som det här gäller, det vill

säga en bokföringssakkunnig som speciellt sysslar med företagsbeskattningen. Nu har emellertid riksskattenämnden funnit, att man inte kan avvara denne man. Då är frågan: Skall man när man fått denna erfarenhet avstå från denna arbetskraft och bara skjutsa i väg mannen? Eller skall man erkänna, att det visat sig angeläget att behålla honom så att riksskattenämnden verkligen kan följa med vad som sker i fråga om företagsbeskattningen och ha tillgång till tillräcklig sakkunskap?

Inom utskottsmajoriteten anser vi det vara värdefullt att riksskattenämnden får tillgång till denna tjänst och att de 20 000 kronor, som den kostar, kan bli mycket väl använda pengar. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomma yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 47—70

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71

Anslag till upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 115 och II: 123, till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 272, av herr *Mannerskantz*, och II: 377, av

Anslag till upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

herr *Munktell*, hade, såvitt nu var i fråga, yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

I de likalydande motionerna I: 115, av herrar *Jacobsson* och *Danmans*, samt II: 123, av herrar *Nelander* och *Carlsson* i Tibro, hade likaledes yrkats, att riksdagen skulle avslå det begärda reservationsanslaget av 200 000 kronor för budgetåret 1957/58 till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Ohlön* och *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Sunne*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg*, *Nilsson* i Göingegården och *Nihlfors*, fröken *Vinge*, herr *Gerhard Nilsson* i Gävle samt fröken *Liljedahl* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, samt I: 115 och II: 123, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett reservationsanslag av 200 000 kronor till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter hörde gäller det här 200 000 kronor till Upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

Tidigare sköttes denna upplysningsverksamhet av ett samarbetsorgan, benämnt Ekonomisk information, som inrättades 1949. I detta organ fanns representanter för Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation. I en proposition förra året uppdrogs riktlinjer för organets fortsatta verksamhet. Den skulle, sade man där, omfatta bland annat en populärt hållen upplysning i allmänt samhällsekonomiska frågor. Samtidigt diskuterades i vilken form och i vilken omfattning verksamheten i fortsättningen skulle bedrivas. Ekonomisk information avgav en pro-

memoria härom. I denna promemoria anfördes i stort sett samma skäl för fortsatt verksamhet, som tidigare anförts. För en mera allmän ekonomisk upplysning rörande mera aktuella samhällsekonomiska problem menade man, att det för närvarande icke finns något annat gemensamt ekonomiskt organ än Ekonomisk information. Det var motiveringen för att man skulle fortsätta med verksamheten i denna form.

Frågan är nu emellertid, anser reservanterna, om en sådan verksamhet över huvud taget behöver bedrivas i sådan form som hittills. Det är rätt intressant att konstatera att i denna promemoria lägger man fram tre olika alternativ, varav det tredje gäller huruvida verksamheten helt skall upphöra. Vi reservanter anser detta vara det mest lämpliga för närvarande.

De tre organisationerna SAF, LO och TCO, som själva är med i Ekonomisk information, tillstyrker en fortsättning av verksamheten. Det är självfallet ingen tvekan om att det behövs en upplysningsverksamhet också på detta område, men vi menar, att det redan nu bedrivs på andra vägar en effektiv upplysningsverksamhet via press, fackorgan, radio m. m. Såsom också har anförts i en motion skulle sannolikt dessa 200 000 kronor kunna användas på ett mera effektivt sätt, exempelvis för upprustning av sjukvården. Det skulle vara både viktigare och riktigare att använda medlen till sådant ändamål än för att exempelvis spela in en film, som rätt snart blir föråldrad.

Det kan också ha sitt intresse att veta statskontorets inställning. Statskontoret hade förra året ingenting emot verksamheten, men ifrågasatte om icke de i organet deltagande organisationerna borde bidra till kostnaderna. Dessa organisationer är sannerligen inga fattig-lappar. Jag föreställer mig att de mycket väl skulle kunna bidra till denna verksamhet, som de själva anser så nyttig och nödvändig. Nu framgår det inte av propositionen om statskontoret fått yttra sig i år, men reservanterna anser att anslaget är överflödigt och att dessa

Anslag till upplysningsarbete rörande samhällsekonomiska frågor m. m.

200 000 kronor kunde användas bättre. På denna punkt är vi ej mindre än elva reservanter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! I denna fråga delar jag den uppfattning, som fröken Andersson givit uttryck åt. Sedan år 1949 har vi anvisat reservationsanslag för detta ändamål på tillsammans ej mindre än 2 150 000 kronor. Under förra året utgavs tre broschyrer. Man föreslår nu två nya detta år, varjämte också skulle inspelas en film, som skulle kosta 150 000 kronor. En film som denna blir mycket snart föråldrad. Jag tror att man kan säga, att det på längre sikt blir bortkastade pengar.

Jag delar också den uppfattning som kommit till uttryck i motion nr 123, där man just framhåller, att det finns så många andra former, under vilka man kan driva ekonomisk upplysningsverksamhet nu för tiden. Såsom också fröken Andersson nämnde har vi ju dagspressen, fackpressen och icke minst radion, som kan lämna informationer på det ekonomiska området.

Jag tycker alltså att det är på tiden att vi tar bort detta anslag och använder pengarna till något nyttigare ändamål, exempelvis till upprustning inom sjukvården, där det så väl behövs. Nu finns det 30 000 kronor kvar på det gamla reservationsanslaget. Det skulle mycket väl räcka till för att avveckla denna ekonomiska informationsverksamhet.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Fröken Andersson framhöll såsom önskvärt, att de stora organisationerna skulle vara med och betala denna ekonomiska upplysningsverksamhet. Ja, men det är ju inte på det sättet, att man här kan formellt redovisa vilka insatser, som göres exempelvis från

fackföreningsrörelsens sida när det gäller att förmedla ekonomisk information i vårt samhälle. Men jag vill framhålla att dessa insatser faktiskt rör sig om mycket betydande belopp. Det är inte bara tusentals eller hundratusentals kronor, utan det är fråga om miljonbelopp, som t. ex. Landsorganisationens olika förbund lägger ned på ekonomisk och facklig upplysning. På samma sätt förhåller det sig med andra organisationer. Även på arbetsgivarsidan satsas i dag åtskilligt på ekonomisk upplysningsverksamhet. Jag tror därför inte att vi behöver tillmäta det så stor betydelse att organisationerna inte är med och bidrar just i detta sammanhang.

Jag vill framhålla såsom särskilt värdefullt, att Ekonomisk information nu använder pengarna för att spela in film. Därmed framställs ett hjälpmedel, som man i studieverksamheten och inom organisationerna inte själv kan åstadkomma, och det är ganska viktigt att få tillgång till objektiva framställningar av denna art. Såsom vi alla vet finns ju vissa intressegrupper i samhället, som framställer film under beteckningen upplysningsverksamhet. Ofta är det emellertid ganska tydligt att det särskilda intresse, som gruppen företräder, skymtar fram i filmerna på ett sådant sätt att man inte kan tala om objektiv upplysning. Därför är det utomordentligt värdefullt att ha tillgång bland annat till de filmer, som Ekonomisk information framställer. Jag har under flera år sysslat med studieverksamhet inom fackföreningsrörelsen, och jag har därunder många gånger haft anledning att uppskatta den verksamhet som Ekonomisk information bedriver.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag är tacksam för den argumentering som herr Holmqvist här anförde, ty den stöder i själva verket mitt resonemang. Just därför att fackföreningsrörelsen och även andra organisationer bedriver en avancerad och för-

Ang. statsbidrag till Föreningen fruktdrycker

nämlig upplysningsverksamhet, så är, menar vi reservanter, den form av upplysningsverksamhet som vi nu diskutera överflödig.

När herr Holmqvist talar om att det är önskvärt med objektiv upplysning så ifrågasätter jag, om inte författare och vetenskapsmän och andra experter kan bedriva en upplysningsverksamhet som är precis lika objektiv som den det här är fråga om. Jag kan för övrigt som bibliotekarie själv intyga, att det faktiskt finns en uppsjö på upplysningslitteratur på detta område, och jag anser därför att det bara är att kasta pengarna i sjön, om riksdagen beviljar det här anslaget.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag kan dela fröken Anderssons uppfattning om att det finns god tillgång på litteratur, och därför framhöll jag just att det är värdefullt att man inriktar sig på inspelning av film på det här området.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 46.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 72

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 73

Ang. statsbidrag till Föreningen fruktdrycker

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Föreningen fruktdrycker för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 272, av herr *Mannerskantz*, och II: 377, av herr *Munktell*, hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Nilsson* i *Göingegården* och *Gerhard Nilsson* i *Gävle*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag av 25 000 kronor till Bidrag till Föreningen fruktdrycker.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Den här frågan har ju diskuterats tidigare — ganska ingående för övrigt — och jag skall därför också nu vara mycket kortfattad.

Det gäller här ett anslag av 25 000 kronor till Föreningen Fruktdrycker för reklam för fruktdrycker. Detta anslag beviljades första gången år 1955. Då hänvisade man till nykterhetspolitiska synpunkter, och det är klart att sådana kan ha en viss betydelse i detta sammanhang; anslaget kunde möjligen — jag säger möjligen — i viss mån vara motiverat vid tidpunkten för omläggningen av spritförsäljningen. Men reservanterna anser i likhet med motionärerna att det är tillverkarna, som bör stå för kostnaderna för reklamen och att dessa alltså bör ingå i priset för dryckerna. Eftersom en hel del av dem — kanske alla — är alldeles utmärkta, bör det rimligtvis inte vara så svårt att få till stånd en effektiv reklam, vars kostnader sedan kan tas ut via prissättningen.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen som går ut på avslag på förslaget om ett anslag av 25 000 kronor.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag förstår fröken Anderssons tveksamhet. Även de som tillhör majoriteten inom utskottet har nog undrat, om man bör hålla på med att bevilja detta anslag i längden. Utvecklingen har emellertid, som fröken Andersson framhöll, inte varit särskilt gynnsam sedan man släppte spriten fri, och det gör att åtminstone jag kan ansluta mig till den linje, som vill ha kvar detta anslag i varje fall under det år som vi nu har att behandla. När det däremot blir »normala» tider på detta område, tror jag nog att näringen själv bör få svara för reklamen på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Jag trodde först att jag skulle kunna instämma med fröken Andersson. Jag hade den uppfattningen, att

Ang. finansdepartementets kommittéanslag

hon skulle komma på lika goda tankar som hennes partivän herr Dickson i andra kammaren, men hon har tydligen inte kommit så långt ännu. Jag hoppas att vi inte skall behöva taga upp någon diskussion i denna fråga ett följande år. Frågan kom ju till som en nykterhetspolitisk åtgärd, och denna åtgärd är väl lika berättigad ur den synpunkten nu som tidigare. Ännu har naturligtvis inte tillverkningen av fruktdrycker blivit av sådan omfattning, att vederbörande tillverkare själva kan bekosta nödvändig reklam, och eftersom anslaget har tillkommit ur nykterhetspolitiska synpunkter behövs det fortfarande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsutlåtandet.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Som det framgick av min framställning har jag ingenting alls emot fruktdrycker — tvärtom, jag tycker mycket bra om dem själv. Men jag tror inte att dessa 25 000 kronor har så värst mycket att betyda ur nykterhetspolitisk synpunkt. Jag tycker att de som slipper att dricka sprit kan betala för sina drycker själva.

För övrigt måste jag säga, att jag tror att herr Sunne har glömt bort i vilken lokal han befinner sig, eftersom han i så hög grad kommer med pekpinnen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 74

Ang. finansdepartementets kommittéanslag

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

Ang. finansdepartementets kommittéanslag

I de likalydande motionerna I: 272 av herr *Mannerskantz* och II: 377 av herr *Munktell* hade, såvitt nu var i fråga, yrkats, att riksdagen skulle för budgetåret 1957/58 till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrarna *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Gerhard Nilsson* i Gävle ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 272 och II: 377, såvitt nu vore i fråga, till Kommittéer och utredningar genom sakkunniga för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag är så envis i dag, men jag skall bara återkomma en gång till, så att herrarna och damerna skall strax slippa ifrån mig.

Det gäller ju här anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. I propositionen föreslås ett oförändrat anslag på 800 000 kronor, medan reservanternas har föreslagit 700 000. Bakgrunden till detta förslag, som kan synas vara en nedprutning, är att det under punkt 1 i sjunde huvudtiteln har upptagits ett anslag på 350 000 kronor till kostnader för expertis och extra arbetskraft. Det rör sig alltså där om en överföring från punkt 74 till punkt 1. Trots detta begärs det nu oförändrat anslag under punkt 74. Vi tycker att den gjorda överflyttningen rimligtvis borde

leda till en minskning på nu ifrågavarande punkt.

I propositionen finns det vissa beräkningar av vad kostnaderna skulle bli, men jag vill påpeka, att även om det enligt reservationens förslag sker en prutning med 100 000 kronor, är det dock i realiteten en väsentlig höjning av anslagen för ändamålet, som även reservanternas gått med på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMQVIST (s):

Herr talman! Eftersom fröken *Andersson* och herr *Mannerskantz* har delat dagsverket här i dag, skulle jag faktiskt ha dubbel anledning att be om ursäkt för att jag återkommit så ofta i diskussionen. Och jag skall i detta mitt sista inlägg, herr talman, endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 75

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 76

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. bullerstörningarna från ett storflygfält på Skå-Edeby

Punkten 1

I innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 27 punkten 1) bland annat framlagt investeringsplan för budgetåret 1957/58 beträffande postverkets, televerkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels en inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl. väckt motion (II: 240);

dels ock i en likaledes av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl. väckt motion (II: 242).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört, att utskottet funnit sig böra godtaga den av Kungl. Maj:t förordade investeringsramen för nästa budgetår. I fortsättningen hade utskottet yttrat bland annat:

»Till frågan om anvisandet av de anslag som erfordras för ett genomförande av den förordade investeringsplanen för nästa budgetår återkommer utskottet under respektive punkter i det följande.

Av utskottets sålunda intagna ståndpunkt följer, att utskottet icke kan ansluta sig till de i motionerna II: 240 och II: 242 framförda yrkandena, innebärande viss utvidgning av de i förenämnda plan förutsatta medelsförbrukningsramarna. I överensstämmelse härmed kommer utskottet att under vederbörande punkter i det följande yrka avslag på ifrågavarande motioner.

Utskottet hemställer, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört.»

Ang. bullerstörningarna från ett storflygflygfält på Skå-Edeby

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Osvald* till herr statsrådet och chefen för kommunika-

tionsdepartementet framställt följande fråga: »Är herr statsrådet villig, att — innan frågan om storflygplatsen slutgiltigt avgöres — medverka till att realistiska bullerprov med exempelvis militära reaplan anordnas över Mälardöarna och västra Stockholm i syfte att ge myndigheter och allmänhet material för säkrare bedömning av den nu mycket omdiskuterade frågan om bullerskador från flygtrafiken vid ett storflygfält på Skå-Edeby?»

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet *ANDERSSON*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av nu förevarande ärende besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Osvald* har frågat mig om jag är villig att — innan frågan om storflygplatsen slutgiltigt avgöres — medverka till att realistiska bullerprov med exempelvis militära reaplan anordnas över Mälardöarna och västra Stockholm i syfte att ge myndigheter och allmänhet material för säkrare bedömning av den nu mycket omdiskuterade frågan om bullerskador från flygtrafiken vid ett storflygfält på Skå-Edeby.

Bullerfrågan har varit föremål för stor uppmärksamhet i de utredningar, som gjorts om storflygplatsens förläggning och i remissyttrandena över dessa utredningar. Såväl svensk som utländsk expertis har varit inkopplad på att räkna fram de bullerstörningar, vilka man på vetenskapens nuvarande ståndpunkt kan få fram. Till grund för experternas bedömning ligger bl. a. olika praktiska prov både i Sverige och i utlandet. Den oenighet, som ännu kvarstår i bullerfrågan gäller inte så mycket bullrets utbredning i och för sig, utan beror mera på olika uppfattningar om flygvägarnas verkliga sträckning. Det material, som redan finns i frågan, ger enligt min mening vid handen, att bullerstörningarna vid Skå-Edeby icke blir av den omfattning, att de utgör ett hinder mot storflygplatsens förläggning till Skå-Edeby, om denna plats av andra skäl anses böra väljas.

Ang. bullerstörningarna från ett storflygfält på Skå-Edeby

Att något nytt material av betydelse för frågans avgörande skulle kunna framkomma genom praktiska bullerprov vid Skå-Edeby finner jag mindre sannolikt, särskilt som proven inte kan företas med flygplan av den typ, som kommer att trafikera storflygplatsen.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det svar han lämnat på min fråga. Dessvärre kan jag inte säga, att jag finner svaret tillfredsställande.

Herr statsrådet menar att de undersökningar, som gjorts rörande bullret, är fullt tillräckliga. På många håll har man emellertid gett uttryck åt en helt annan uppfattning. Jag vill erinra om att byggnadsstyrelsen har beräknat, att inte mindre än 190 000 personer, som bor i området kring Skå-Edeby, skulle komma att utsättas för hälsovådligt buller. Dessutom skulle bullret komma att få ett högst menligt inflytande på mycket av den kulturella verksamhet, som är knuten till vissa delar av det tilltänkta flygfältets omgivning.

Nu säger herr statsrådet, att oenigheten beror på bl. a. olika uppfattningar om flygvägarnas sträckning. Om man kan säga att frågan om bullret och dess inverkan på omgivningarna och de där boende inte är tillräckligt utredd, så förefaller det som om denna upplysning (om flygvägarna) ytterligare visar att utredningen varit otillräcklig. Jag tror att man kan våga påstå, att utredningen i detta avseende liksom i många andra är synnerligen otillfredsställande. I fråga om de ekonomiska konsekvenserna har bl. a. påvisats — av professor Svennilson — att utredningen har bortsett från vissa mycket väsentliga omständigheter och räknat med vissa faktorer på ett sådant sätt, att det skulle bli till fördel för Skå-Edeby. Jag tror att utredningen, som har kallats en snabbutredning, snarare skulle kunna rubriceras som ett hastverk.

Nu finner herr statsrådet det mindre

sannolikt, att ett nytt material skulle kunna framkomma genom prov av den art, som jag antytt i min fråga. Jag kan inte inse varför det skulle vara svårt att få fram ett material genom direkta demonstrationer. Även om inte flygplanen i framtiden blir av samma typ, kommer i alla fall bullret att vara av samma slag, och man kan ju mäta dess intensitet och tillämpa resultaten på de olika bullerintensiteter som kan komma i fråga.

Under senare tid har, såvitt jag kan förstå, förespråkarna för Skå-Edeby på allt sätt försökt bagatellisera frågan om bullrets inverkan, och då man nu säger att något värdefullt material inte kan komma fram genom realistiska prov, så kan jag inte tolka det på annat sätt än att man faktiskt fruktar resultatet av en undersökning. Om man kände sig säker på att bullret inte skulle bli alltför besvärande och få menliga följder, borde man väl tvärtom vara angelägen om att låta verkställa prov för att inför allmänheten och dem, som har att fatta ställning till frågan, demonstrera hur bullret kommer att verka. Det är efter vad jag tror mycket sannolikt, att bullret kan komma att bli ytterst besvärande och i stor utsträckning hälsovådligt. Dessutom kommer det att kunna inverka i många andra avseenden, som jag emellertid inte här skall ingå på.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Oswald tar alldeles fel, om han tror att det är fruktan för resultatet som gör att jag inte nu förordar dessa speciella prov. Jag har inte avvisat tanken på proven. Vi har talat med akustiska experter i Stockholm och i Göteborg — det är ju de som närmast förstår denna sak — och de anser att man inte kan göra sådana realistiska prov, därför att vi inte har de flygplan det här är fråga om. För övrigt har vi ju många flygfält i landet, där samma buller förekommer. Det finns många reaflygfält inpå samhällen. Det har gjorts bullermätningar, och vi

vet hur bullret verkar på olika avstånd från flygfälten. Det är således ingen tvekan om att de bullermattor, som utlagts, är realistiska med hänsyn till erfarenheterna i Sverige och i utlandet.

Bullerprov kan naturligtvis göras med militärflyg. Jag erinrar om att den utredning, som sysslade med frågan om flygfält vid Jordbro eller Halmsjön, tillsammans med experterna övervägde om man skulle försöka sig på realistiska bullerprov. Man kom emellertid överens om att det var alldeles onödigt, därför att vi har tillräckliga erfarenheter av den saken i Sverige, där vi dock har rätt många flygplatser.

Vad frågan här gäller är vilka flygvägar som skall väljas, om Skå-Edeby blir flygplats, och den saken blir avgörande för var man skall lägga bullermattorna.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Om nu herr statsrådet gör gällande att han inte ställer sig helt avvisande till tanken på försök beträffande bullret från reoplan, förefaller det mig som om det skulle vara av stort värde att här i Stockholm, särskilt i dess västra delar och i trakten av Mälaröarna, göra vissa prov för att se hur befolkningen reagerar för buller av den art, som det här kan bli fråga om. De bullermätningar som gjorts har väl ofta avsett enstaka reoplan, men på ett flygfält av detta slag får man väl räkna med att det kommer flera reoplan åt gången, t. ex. beroende på hur flygtiderna är utarbetade. En sådan utredning borde kunna göras ganska snart. Man tycker att det inte borde vara svårt, om utredningen verkligen har arbetat intensivt, att klargöra hur flygsträckorna skall läggas, så att man kan undvika buller, eller hur de skall gå med hänsyn till andra krav som kan ställas på dem, så att man ser vilken inverkan de kommer att få under olika betingelser.

Överläggningen i anledning av herr Osvalds förevarande fråga förklarades härmed slutad.

Ang. försämringen av tågförbindelserna i Norrlands inland m. m.

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ANDERSSON, som meddelat, att han ämnade i samband med nu ifrågavarande ärende besvara jämväl herr Uno Olofssons interpellation angående försämringen av tågförbindelserna i Norrlands inland m. m., och nu yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Olofsson påtalat föreslagna inskränkning i trafiken på vissa järnvägslinjer i Norrlands inland. I anslutning härtill har herr Olofsson frågat mig om jag är beredd att medverka till att ytterligare försämringar av tågförbindelserna i Norrlands inland förhindras samt att förslag till en mera långsiktig lösning av frågan om trafiken på de trafiksvaga bandelarna snarast förelägges riksdagen.

Interpellanten vänder sig närmast mot en föreslagen indragning av det tidiga morgontåget från Umeå enligt den nya tidtabellen fr. o. m. den 2 juni 1957. För att klarlägga förslaget innebär och motivering vill jag anföra följande. För närvarande går från Hällnäs till Storuman två rälsbusståg med knappt två timmars mellanrum. Det första av dessa utgår från Umeå och har i Vännäs anknytning från »Nordpilen» från Stockholm. Rälsbusståget medför post och tidningar till Lycksele, Stenscle och Storuman men inte till övriga mellanstationer. Det andra rälsbusståget utgår från Hällnäs, där det ansluter från ett persontåg från Umeå. Med detta rälsbusståg befordras post och tidningar till alla mellanstationer utom Lycksele och Stenscle.

På grund av förbättringsarbeten på norra stambanan kommer »Nordpilen» enligt det nya tidtabellsförslaget ca 30 min. senare än nu till Vännäs. Som följd härav skulle om nuvarande tågplan bibehålles de två morgontågen från Hällnäs till Storuman komma ännu närmare varandra. Antalet resande i dessa tåg är emellertid inte av den omfattningen, att

Ang. försämringen av tågförbindelserna i Norrlands inland m. m.

det kan motivera två tåg så nära varandra.

De orsaker jag nu nämnt har föranlett förslag om sammanslagning av de båda tågen till ett med avgång från Hällnäs 45 min. senare än det nuvarande första tåget. Härigenom försenas i någon mån den post som följt med det första tåget men i stället kommer posten tidigare till de platser dit posten nu befordras med det senare tåget. Beträffande första tåget blir under alla förhållanden en försening på 30 min. oundviklig på grund av »Nordpilens» senare ankomst till Vännäs. Den ifrågasatta inskränkningen kommer endast i undantagsfall att leda till att någon ort får ortspressen först på kvällen eller följande dag.

I likhet med järnvägsstyrelsen anser jag, att inte enbart järnvägsekonomiska synpunkter bör bestämma driftförhållandena för de bandelar det här är fråga om. Även med beaktande av sociala, kulturella och näringspolitiska förhållanden kan det emellertid knappast anses försvarligt att inte anpassa tågantalet på bandelen efter den rådande trafikfrekvensen, i synnerhet då detta blir så relativt litet kännbart, som här blir fallet. Jag kan i detta sammanhang nämna, att även vissa förbättringar ingår i förslaget till sommartidtabell. Sålunda uppstår förslaget bl. a. ett nytt snabbtåg från Arvidsjaur till Storuman så inplacerat i tiden att man åter får en genomgående dagförbindelse från Gällivare till Östersund.

Förändringar i tågplanen kan givetvis även framdeles te sig motiverade, och jag är icke beredd medverka till att söka låsa statens järnvägar vid den nuvarande tidtabellens utformning. Å andra sidan finner jag det naturligt att SJ framgår med särskild varsamhet när det gäller utformningen av tidtabellerna i sådana delar av landet, där möjligheterna att begagna andra kollektiva transportmedel saknas eller är små. De hänsyn, som härvidlag bör tas, måste dock även vägas mot den resandefrekvens, som föreligger, och den betydelse för bygden, som järnvägstrafiken sålunda kan anses

ha. Därmed anser jag mig ha besvarat interpellantens första fråga.

Interpellanten har vidare hemställt att förslag till en mera långsiktig lösning av frågan om trafiken på de trafiksvaga bandelarna snarast förelägges riksdagen. Jag vill då erinra om att den fortsatta driften av de trafiksvaga bandelarna bl. a. hänger samman med de problem rörande en rationell utformning av transporthushållningen, som 1953 års trafikutredning har att behandla. En redovisning i sin helhet av denna fråga måste anstå till dess utredningens resultat föreligger.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ber jag att få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Det framgår av svaret att statsrådet har fått den uppfattningen att anledningen till min interpellation skulle vara nu föreslagna ändringar fr. o. m. den 2 juni. Detta är inte enbart anledningen till att jag frågar. Vi är medvetna om att ombyggnadsarbetena på stambanan måste medföra förseningar och längre gångtid för förbindelserna från Stockholm och att detta i någon mån inverkar på förbindelserna med inlandet.

Det är en hel del andra spörsmål som gett mig anledning till denna fråga, bl. a. de under flera år pågående försämringarna av tågtrafiken på Norrlands inland. Jag kan bara som exempel nämna att vi under många år haft ett morgontåg från inlandet till Umeå, ett tåg som kom till residensstaden Umeå omkring kl. 10, och därigenom möjliggjorde närvaro vid en hel del sammanträden. Detta tåg indrogs den 1 november. Vi hade också under många år — även under krigsåren — daglig förbindelse såväl morgon som kväll mellan Vilhelmina och Umeå. Numera finns inte dessa tåg kvar.

Jag skall bara peka på dessa två exempel, men samma tendens har varit gällande för hela Norrlands inland, inte

Anslag till anskaffning av bilmateriel för statens järnvägar

minst beträffande Inlandsbanan. Alla dessa indragningar har av statens järnvägar motiverats med att biltrafiken medfört svår konkurrens och att trafikunderlaget minskats. Det är väl alldeles riktigt att biltrafiken blivit en svår konkurrent för statens järnvägar. Biltrafiken, inte minst den tunga lastbiltrafiken, har för oss, som bor i detta de många milens land, en oerhörd betydelse såväl för vårt ekonomiska liv som för vår trivsel. Men jag tror också att man skulle kunna vända på frågan och säga, att till följd av de allmer försämrade trafikmöjligheterna på statens järnvägar tvingas folk att använda bilen i större utsträckning än många kanske annars skulle önska.

Jag hälsar med tillfredsställelse statsrådets uttalande, enligt vilket man inte bör lägga enbart järnvägsekonomiska synpunkter på trafikförhållandena i dessa bygder. Det är riktigt. Det är här många spörsmål som bryter fram. Det är även en befolkningsfråga. För att få fram de råvaror, som vårt land behöver från skogen och malmens områden, och kanske framför allt för att kunna sköta de många stora kraft- och dammanläggningar, som staten nu investerar oerhört stora belopp i, måste det finnas ett visst befolkningsunderlag, men de människor det här gäller bör också ha rätt att fordra samma service från de samhällsägda trafikmedlen som andra människor. Jag ser också med tillfredsställelse det uttalande statsrådet här gjort, att man vid tidtabellernas utformande bör gå fram med stor varsamhet.

Det samarbete mellan statens järnvägar och lokala förespråkare och myndigheter, som numera börjat upptagas, är tacknämligt. Jag hoppas att detta samarbete och dessa överläggningar skall kunna lösa en del av de problem som nu föreligger.

Vad min andra fråga beträffar har jag inte av statsrådets anförande kunnat utläsa om svaret härpå är negativt eller positivt. Här skjuter man fram de pågående utredningarna. Det är klart att vi skall invänta dessa utredningar, det är vi medvetna om. Jag vill bara tillägga

att dessa utredningar och det resultat de kan leda till följs inte bara med stort intresse, utan också med en viss oro i de befolkningsområden det här gäller. Jag ber att än en gång få framföra mitt tack till statsrådet.

Överläggningen i anledning av berörda interpellation ansågs härmed slutad.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4**Anslag till anskaffning av bilmateriel för statens järnvägar**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionen II: 240, för budgetåret 1957/58 under statens järnvägars fond anvisa 26 under punkten angivna, med 1—26 betecknade investeringsanslag å tillhoppa 310 301 000 kronor.

I motionen II: 240, av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl., hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1957/58 under statens järnvägars fond anvisa i motionen angivna investeringsanslag om tillhoppa 347 381 000 kronor.

Bland de av utskottet tillstyrkta anslagen fanns såsom nr 22 upptaget ett reservationsanslag å 4 800 000 kronor till Anskaffning av bilmateriel.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson*, herr *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson* och herr *Heckscher* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottets hemställan bort i nedan angivna delar hava följande lydelse:

»att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 240, för budgetåret 1957/

Anslag under statens vattenfallsverks fond

58 under statens järnvägars fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

22. Anskaffning av bilmateriel 3 300 000 kronor.»

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Under denna punkt har för anskaffning av bilmateriel föreslagits ett investeringsanslag av 4 800 000 kronor. Medelsförbrukningen för ändamålet förutsattes uppgå till 5 500 000 kronor. Reservanterna har — och det är skönt att någon gång slippa att tala för sparsamhet — ingen invändning mot denna summa. Men det finns under samma punkt en behållning från föregående budgetår på anslaget till förvärv av bilinjer av 1 946 000 kronor. Denna summa är väsentligt större än den som beräknas komma att utnyttjas under budgetåret.

Jag skall inte nu gå in på den tidigare diskuterade frågan om förvärv av bilinjer, då den inte hör hit, utan här gäller det frågan om lämpligheten eller olämpligheten att flytta över medel från ett anslag till ett annat för det ändamål det här gäller. Reservanterna anser att det är lämpligt att göra det och föreslår därför en överföring av 1 500 000 kronor av den behållning jag nyss nämnde till anslaget till anskaffning av bilmateriel. Även om så sker, blir det nog större behållning av anslaget till förvärv av bilinjer än det beräknade medelsbehovet för budgetåret. Anslaget till anskaffning av bilmateriel skulle alltså i och med denna överföring kunna minskas till 3 300 000 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Det finns nu ingen anledning att ta upp en diskussion om statens järnvägars eventuella förvärv av enskilda bilinjer. Frågan här gäller, såsom fröken Andersson framhållit, ett överförande av medel från ett anslag till ett annat. Huruvida det framdeles kan bli nödvändigt att ta i anspråk den reservation, som finns för förvärv av bil-

linjer, kan man i dagens läge inte yttra sig om. Utskottet anser därför, att det är bäst att bibehålla denna reservation tills vidare. Jag vill emellertid göra kammaren uppmärksam på att både enligt utskottets förslag och reservationen förutsättes precis samma medelsförbrukning under nästa budgetår på de båda anslag det här är fråga om.

Formellt innebär reservationen alltså en besparing, men reellt innebär den ingen ändring i de nu förutsatta utgifterna under dessa anslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 5***Anslag under statens vattenfallsverks fond**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 360 miljoner kronor. Bland ifrågavarande anslag fanns bland annat upptaget ett investeringsanslag till Atomenergianläggningar å 2 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ohlson m. fl. (I: 180) och den andra inom andra kammaren av herrar Sjölin och Schmidt (II: 244), hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att hinder icke skulle föreligga för vattenfallsstyrelsen att under budgetåret 1957/58 inom ramen för beviljade investeringar planenligt fullfölja arbetet med värmeverket Adam i Västerås.

Anslag under statens vattenfallsverks fond

I motionen II: 242, av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med ett av vattenfallsstyrelsen upprättat förslag för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa investeringsanslag om sammanlagt 390 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 242, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa sju under punkten angivna, med 1—7 betecknade investeringsanslag å tillhopa 358 miljoner kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 180 och II: 244 och med avslag å motionen II: 242, såvitt nu vore i fråga, till Atomenergianläggningar för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag har tidigare i dag framfört några synpunkter från Europarådet, som jag riktat till mina kolleger här i kammaren. Jag skall be att få fullgöra ett liknande uppdrag när det gäller förevarande fråga.

När Europas energifrågor behandlades i höstas, framhölls det önskvärda i att ännu tillgänglig vattenkraft utbyggdes fortast möjligt. Man riktade särskilt uppmaning till Sverige och Norge, som ännu hade stora reserver på detta område. Jag vill vidarebefordra denna uppmaning och hälsning. Jag tror nog att man kan hävda att det inte bara är bristen på investeringsmedel som gör att vi har en del svårigheter när det gäller exploateringen av vår vattenkraft. Även från två andra håll reses barriärer, nämligen från våra naturskyddsvänner och våra atomkraftsentusiaster. Trots att deras avsikter kanske är de allra bästa, är de något orealistiska; jag syftar dock inte på en så vederhäftig upplysning och

agitation, som på naturskyddsvännernas område bedrivs av herr *Osvald*.

Vad gäller frågan om atomkraften får vi inte ställa förväntningarna alltför högt. Den har stora framtidsmöjligheter, men Europas främsta experter anser att så sent som år 1980 kan inte mer än 7 å 8 procent av Europas kraftbehov tillgodoses med atomkraft. Vi bör därför fortast möjligt exploatera vår vattenkraft.

Mina damer och herrar! Detta var bara ett litet eko från förhandlingarna i Strasbourg som jag anser lämpligt att foga till protokollet här i kammaren.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Det är inte direkt med anledning av herr *De Geers* yttrande som jag här vill säga några ord. Men när nu ändå vattenkraftsförsörjningen kommit på tal, kunde det kanske vara skäl i att på denna punkt nämna något om den situation, som vi här i landet befinner oss i. Jag delar nog personligen herr *De Geers* uppfattning om vikten att utbygga vår vattenkraft och att i första hand utbygga den så långt den räcker.

Nu innebär det föreliggande förslaget en ökning av anslagen för utbyggande av vattenkraft med 34 miljoner kronor i förhållande till innevarande år. Det är alltså en förbättring, även om förbättringen kanske inte är tillräcklig eller i varje fall så stor som vattenfallsstyrelsen hade ifrågasatt. Vattenfallsstyrelsen hade nämligen önskat att få bygga ut vattenkraft för 30 miljoner kronor mer än detta förslag innebär. Försörjningsläget för dagen är inte alldeles tillfredsställande. Vattenfallsstyrelsen räknar med att optimum för vattenkraften bör vara att vi vid normal vattentillgång har en kraftutbyggnad av 110 procent i förhållande till efterfrågan och konsumtionen. För närvarande är denna tillgång 97 procent och understiger således den faktiska åtgången vid normal vattenföring. Bristen måste då täckas med värmekraft, och denna är

Anslag under statens vattenfallsverks fond

för närvarande tillräcklig för att fylla ut den normala bristen på tre procent, men den är inte tillräcklig i händelse av torrår. Vid torrår, när vattenföringen således minskar, blir vattenkraften inte mer än 85 procent av behovet och då måste 15 procent tillskjutas, såvida man inte tillgriper ransonering. När vi inte nu har resurser att utöka vår samlade kraftproduktion med värmekraft i tillräcklig grad, föreligger här en risk för elransonering så snart det blir minskad vattenföring. Det är således det läge som vi befinner oss i, och det är klart att detta inte är tillfredsställande.

Nu anser vattenfallsstyrelsen att vi här i landet har tillräckligt med vattenkraft för utbyggnad under de närmaste tjugu åren. Under tjugu år framåt bör vi således kunna tillgodose vårt kraftbehov med vattenkraft, under förutsättning att vi bygger ut denna. Det blir också den billigaste kraften, och det är ju inte alldeles betydelselöst för våra produktionskostnader vilket pris denna kraft har. Värmekraften ställer sig för närvarande 100 procent dyrare än vattenkraften, och vi har under de två senaste vintrarna på grund av att vi haft otillräcklig vattenkraft fått förbruka fossila bränslen för i runt tal 200 miljoner kronor för att få fram den värmekraft som vi måste producera för att slippa ransoneringar. Det är en summa för vilken vi skulle kunna bygga ut ett kraftverk av Harsprångets eller Stornorrfors typ. Vi har således, kan vi säga, bildligt talat bränt upp ett stort kraftverk i form av olja. Denna värmekraft ställer sig dubbelt så dyr som den utbyggda vattenkraften skulle göra, och vi förstår att det ur folkhushållets synpunkt och ur rent nationalekonomisk synpunkt inte är tillfredsställande att vi med våra vattenkraftresurser, med vår tillgång till rinnande vatten, skall behöva ha denna väldiga import av fossila bränslen och nödgas framställa dyrare kraft än vad vi eljest skulle behöva.

Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag till anslag. Det innebär en för-

bättring vad gäller vattenkraften. Men vi har också pekat på en annan sak som är minst lika viktig som anslagen, och det är de rambegränsningar som under senare år har tillämpats för de statliga kapitalfonderna och verken och således även för kraftverken. Vi har i detta utlåtande under punkten 1 tryckt på just detta förhållande. Utskottet har i detta sammanhang, alltså vad gäller de statliga investeringarna, sagt att utskottet vill starkt understryka önskvärdheten av att ramregleringen så snart ske kan avvecklas så att av riksdagen beviljade anslag helt kan utnyttjas. Detta är inte minst viktigt, det är lika viktigt som själva anslagen, ty svårigheterna har nu många gånger bestått i att de av riksdagen beviljade anslagen inte kunnat utnyttjas helt. Man vinner således ingenting bara genom att höja ett anslag om inte detta också får komma till användning. Det är detta utskottet har velat peka på, och utskottet har, som jag nämnde, redan i första punkten understrukit detta. Kammaren har också nu för sin del godtagit det.

Herr De Geer ställde inget yrkande, och jag har inget yrkande utöver vad utskottet har hemställt om, men jag har velat anföra dessa faktiska förhållanden, så att riksdagen skall vara på det klara med hur vårt försörjningsläge ter sig beträffande elkraften.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 6—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Gotlands läns landsting för utbyggnad av lasarettet i Visby, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att förordna om antidumpingtullar m. m.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 47, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om likalönsprincipens genomförande.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1957/58 av underskottet för Luftfartsfonden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att förordna om antidumpingtullar m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 25 januari 1957 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 53, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förordningsförslaget innebar fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar under ytterligare två år eller till och med den 30 juni 1959.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 394 av herrar *Mannerskantz* och *Svärd* samt II: 493 av herr *Regnéll*, vari hemstälts,

att riksdagen måtte lämna det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar endast för en tid av ett år, d. v. s. för tiden t. o. m. den 30 juni 1958;

samt att riksdagen i samband därmed måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte för nästa års riksdag framlägga förslag till närmare bestämmelser angående de förutsättningar, under vilka dylikt förordnande rörande viss vara skulle kunna meddelas.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med avslag å de likalydande motionerna I: 394 av herrar *Mannerskantz* och *Svärd* samt II: 493 av herr *Regnéll* måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 53, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar.

Reservation hade anmälts av herrar *Hagberg*, *Nilsson* i *Svalöv* och *Strandh*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Mot bakgrunden av vissa partier i den stora utrikespolitiska debatt som tidigare i dag har ägt rum kanske några få ord kring detta bevillningsutskottets betänkande skulle kunna försvaras. Jag tänker därvidlag dels på statsministerns uttalanden, dels och framför allt på de uttalanden som handelsministern gjorde mot slutet av debatten och till vilka jag lyssnade med stor uppmärksamhet.

I de motioner som här föreligger och som har behandlats av bevillningsutskottet ifrågasättes nu ingen ändring när det gäller bemyndigande åt Kungl. Maj:t att motverka dumpingföreteelser. Man har ingenting emot att Kungl. Maj:t utrustas med en sådan fullmakt, men man vill inte ge den för mer än ett år — Kungl. Maj:t har begärt två år. Man önskar vidare — och det är det väsentliga i motionerna — en precisering av de förutsättningar, under vilka Kungl. Maj:t skulle kunna ta detta vapen i bruk.

Utskottet har nu inte velat gå motionärerna till mötes. Utskottet menar nämligen, att om man gör en alltför preci-

Ang. Kungl. Maj:ts rätt att förordna om antidumpingtullar m. m.

serad kartläggning av fältet för en aktion på detta område och ställer upp alltför snäva regler för Kungl. Maj:ts handlande, kan man komma att skapa situationer som skulle kunna vara besvärande och som kanske skulle kunna direkt motverka en aktion från Kungl. Maj:ts sida. För egen del vill jag inte neka till att det ligger något i bevillningsutskottets resonemang härvidlag. Jag har alltså inte reserverat mig för bifall till motionerna. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att man redan nu inom ramen för GATT-avtalet kan vidta ganska väsentliga åtgärder. Latituderna här är tämligen vida. Det kommer mera an på den anda, i vilken Kungl. Maj:t handhar detta vapen, än på preciserade bestämmelser för dess användande.

På sina håll inom näringslivet menar man ju, att Kungl. Maj:t kanske har varit en smula för restriktiv i detta hänseende. Jag vågar själv inte hysa någon uppfattning därvidlag, men jag kunde inte underlåta att fästa mig vid den rätt mörka bild av den aktuella handelspolitiska situationen som statsministern målade och som sedermera, i kanske mera pregnanta färger, målades av handelsministern i hans anförande strax innan den stora debatten slutade. Det var ju inte särskilt optimistiska tongångar i handelsministerns korta, men mycket värtaliga deklaration. Han framhöll, att tavlan naturligtvis har sina ljusa sidor, men också sina mörka sidor. Om jag inte noterade fel förklarade handelsministern, att frågan är om inte skuggorna överväger. Handelsministern underströk också riskerna för nya diskriminerande åtgärder från olika staters sida. Han karakteriserade dessa risker såsom uppenbara. Han talade vidare om de protektionistiska och subventionerande inslag som han anser vara alltmera framträdande inom den så kallade sexmaktsgruppens åtgärder i olika sammanhang, och han talade om de diskriminerande åtgärder som framträder under täckmanteln av en fri handel. För egen del har jag inte anledning till någon som helst erinran mot den analys som han-

delsministern här gjort. Jag tror att den är mycket realistisk.

Situationen är alltså ganska bekymmersam, och handelsministern har själv givetvis observerat den skärpning som nyligen har inträtt på detta fält. Jag tänker därvidlag på de nya franska importrestriktionerna, som har lett till någon-ting som man kan kalla för bestörtning inom vissa delar av svenskt näringsliv. Allt detta känner handelsministern väl till. Jag har emellertid velat begagna tillfället att mot bakgrunden av detta betänkande understryka vad handelsministern tidigare har yttrat.

Som jag antydde för ett ögonblick sedan, kan handelsministern redan som bestämmelserna nu är vidtagna betydande åtgärder utan att riksdagen för den sakens skull behöver ge sig in på någon precisering av de förutsättningar som skall föreligga. De förslag till författningsbestämmelser som propositionen innehåller ger, som utskottet självt påpekar, möjligheter för ett ingripande inom ramen för GATT-avtalet från Kungl. Maj:ts sida mot dumpingtendenser även i mindre flagranti fall.

Så kompletterar slutligen utskottet sitt ståndpunktstagande med att förutsätta, att Kungl. Maj:t följer eventuella dumpingföreteelser med synnerlig uppmärksamhet och gör de ingripanden som kan vara befogade. För egen del är jag mycket glad att bevillningsutskottet velat sätta in den satsen i sitt uttalande. Mot bakgrunden av vad departementschefen här själv sagt i dag finner jag det tämligen givet, att även departementschefen skall anse det angeläget att inför de situationer, som helt säkert kommer att inställa sig inom den närmaste tiden, beakta vad bevillningsutskottet i detta hänseende har anfört.

Med dessa ord, herr talman, hemställer jag om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Om avdragsrätt för s. k. substansminskning

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt för inkomst av jordbruksfastighet åtnjuta avdrag för s. k. substansminskning.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:44 av herrar *Spetz* och *Nord* samt II:53 av herr *Andersson* i Långviksmon m. fl. hade hemställts,

att riksdagen måtte besluta, att i 22 § 1 mom. första stycket kommunalskattelagen måtte insättas en mening av följande lydelse: »värdeminskning av naturtillgångar å jordbruksfastigheten, såsom stenbrott, grustag och dylikt, genom deras tillgodogörande»;

samt att denna lag måtte träda i kraft redan beträffande 1957 års taxering.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I:44 av herrar *Spetz* och *Nord* samt II:53 av herr *Andersson* i Långviksmon m. fl. om rätt att vid taxering för inkomst av jordbruksfastighet åtnjuta avdrag för s. k. substansminskning icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt i den förhoppningen, att de myndigheter som sysslar med taxerings- och skattefrågor observerar vad bevillningsutskottet skriver i sina betänkanden och eventuellt även läser vad som yttras i kamrarna vid behandlingen av frågorna.

Det är åtminstone en principiell synpunkt, som jag skulle vilja framhålla här. Som kammarrens ledamöter har observerat, har i förra veckan och denna en del ärenden ifrån bevillningsutskottet kommit på kammarrens bord. Det har varit fråga om avskrivningsrätt för byggnader, avdragsrätt för kostnader för bilresor till och från arbetet — den frågan kommer upp om ett ögonblick här —

avdragsrätt för fördyrade levnadskostnader o. d. Man hör ofta frågan: Finns det inte möjligheter att skriva kommunalskattelagen på sådant sätt, att dessa frågor inte ständigt och jämt behöver tas upp?

Nu kan inte kommunalskattelagen skrivas så att man kan använda den ungefär som man använder en flora när man examinerar en blomma, så att man alltså kunde examinera varje skattefall. Det blir i stället praxis som i mycket stor utsträckning blir vägledande när det gäller att tolka kommunalskattelagen, i synnerhet om denna praxis har blivit godkänd av den myndighet, som är den högsta när det gäller att tolka skattelagarna, nämligen regeringsrätten. En praxis, som är godkänd av regeringsrätten, har fungerat på samma sätt som skriven lag.

Nu har det vid vissa tillfällen befunnits lämpligt att sådan av regeringsrätten godkänd praxis har inskrivits i lagen. Det skedde bl. a. år 1951, då jordbrukare erhöll rätt att bli taxerad enligt bokföringsmässiga grunder. Därvid gjordes på ett par punkter ändringar i en praxis, som börjat tillämpas. Det gällde bl. a. frågan om värdeminskning på större maskiner vid jordbruk. Dessa detaljer diskuterades i den kungl. propositionen och i utskottets skrivning.

Beträffande den fråga, varom detta betänkande handlar, finns det emellertid icke ett ord, vare sig i propositionen, i förarbetena eller i utskottets skrivning, som antyder att statsmakterna skulle infoga en annan ställning till den praxis som redan fanns vid detta tillfälle.

Den motion jag väckt är föranledd av ett förhandsbesked från riksskattenämnden, som går stiek i stäv mot den praxis som hittills har godkänts av regeringsrätten. Under dessa förhållanden, mina damer och herrar, har jag den uppfattningen, att så länge inte regeringsrätten har ändrat sin inställning — sådant kan hända, vilket bland annat någon gång har föranlett en blixttaktion från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida — skall taxeringsmyndigheterna följa den praxis som finns. Det bör vara en uppgift för fiscus, d. v. s. vederbörande taxeringsin-

Om avdragsrätt för bilresor till och från arbetsplatsen

tendent, att om han anser att tolkningen skall göras på ett annat sätt föra ärendet vidare upp till regeringsrätten för att undersöka huruvida regeringsrätten har ändrat inställning. Jag menar alltså att den omständigheten, att riksskatte-nämnden, som icke har någon befogenhet att tolka lag, i ett förhandsbesked har lämnat en viss vägledning, icke bör skrämja några taxeringsmyndigheter från att följa en av regeringsrätten vedertagen praxis när det gäller frågan om avdrag för substansminskning när det gäller inkomst av jordbruk.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om avdragsrätt för bilresor till och från arbetsplatsen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckta motioner om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 46 av herrar *Fritiof Karlsson* och *Alvar Andersson* samt II: 49 av herrar *Jansson* i *Benestad* och *Börjesson*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta om sådana ändringar i tillämpningsföreskrifterna för våra skattemyndigheter, att skäligt avdrag skulle beviljas för re-

sor till och från arbetsplatsen i de fall bil användes för ändamålet; samt

2) motionen I: 213 av herrar *Franzén* och *Gustafsson*, vari hemställdes, att riksdagen måtte uttala, att vid deklaration av inkomst avdrag för resa med bil till och från arbetsplats borde medges med skäligt belopp i enlighet med vad i motionen anförts, samt i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av anvisningar i överensstämmelse härmed.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 46 av herrar *Fritiof Karlsson* och *Alvar Andersson* samt II: 49 av herrar *Jansson* i *Benestad* och *Börjesson* om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen I: 213 av herrar *Franzén* och *Gustafsson* om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för resa med bil till och från arbetsplats icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr KARLSSON, FRITIOF, (bf):

Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga vill jag göra några kommentarer till utskottets betänkande. Som framgår av betänkandet lägger inte lagstiftningen något hinder i vägen för avdrag för resekostnaderna till och från arbetsplatsen, utan frågan gäller tillämpningen av föreskrifterna. Vidare synes det framgå att tillämpningen är mycket olika i olika delar av landet. Enligt förslag till riksskatte-nämnden har ett tiotal landskamrerare vid förslag till länsanvisningar föreslagit avdrag för resor varierande mellan 80 öre per mil och upp till 2 kronor 50 öre per mil. Själv tillhör jag en provningsnämnd, där man inte godkänner avdrag med högre belopp än 50 öre per mil utom i de fall, då vederbörande kan visa läkarintyg på att han är i behov av att använda bil och inte av hälsoskäl kan använda moped eller motorcykel.

Om avdragsrätt för bilresor till och från arbetsplatsen

Det måste vara ägnat att förvåna att riksskattenämnden, när den vet att sådana variationer föreligger, inte försöker att skapa något rimligare förhållande utan hänvisar till praxis, som synes bli beroende på olika uppfattningar hos landskamrerarna i de olika länen. Jag trodde annars att riksskattenämndens främsta uppgift skulle vara att verka för att såvitt möjligt enhetliga tillämpningsbestämmelser i taxeringsfrågor bleve gällande.

Hur orimligt hela systemet verkar ur skattedragarnas synpunkt, torde framgå av ett par exempel. Jag byggde för ett par år sedan en bostad och anlidade en byggnadskunnig person i en grannkommun för arbetet i fråga. Han hade 13 kilometer till arbetsplatsen och körde sålunda 26 kilometer om dagen. För dessa resor fick han göra avdrag vid taxeringen med 1 krona 30 öre per dag, under det att kostnaderna självfallet var betydligt högre.

En byggnadsarbetare, som bor granne med mig, arbetar i Ljungby. Han kör med en liten bil, som han har köpt, fram och åter, tillsammans 4 mil om dagen. Han får göra avdrag med 2 kronor per dag för dessa resor. Bussen kan han inte använda, då tiderna inte passar. Om han hade kunnat anlita bussen, hade kostnaden för bussbiljetten uppgått till 3 kronor 75 öre.

Bland yrkesmän på landsbygden och folk, som bor på landsbygden och arbetar i närmaste tätort, är man givetvis förbittrad över en sådan tillämpning av bestämmelserna, då man även anser att tillämpningen inte har stöd i gällande lag. Man kan inte heller fordra, som i motionen finnes anført, att människor sommar och vinter, oavsett vilket väder som är rådande, år in och år ut skall kunna färdas på moped eller motorcykel till och från arbetet utan att taga skada till hälsan.

En annan synpunkt, som i detta sammanhang också bör beaktas, är väl själva rättvise- och likställighetsprincipen. Jag som bor ute på landsbygden vill gärna ha ersättning för bilkostnader till och från järnvägsstationen, när

jag reser till och från riksdagen, men jag skäms verkligen, när jag vet att min närmaste granne, som med hårt ingrepp i sin ekonomi skaffat sig en bil, för att skydda sin hälsa och kunna behålla sitt arbete, ej ens kan få avdrag vid sin taxering för havda kostnader. Vi riksdagsmän, såväl som tjänstemän, som har möjlighet att få ersättning för bilresor, borde i konsekvens härmed beskattas för denna förmån.

Jag noterar emellertid med tillfredsställelse och tacksamhet, vad som står i utskottets skrivning och som jag skall be att här få citera. Det heter: »Av det anförda framgår att lagstiftningen inte lägger hinder i vägen för medgivande av avdrag för kostnader för resor till och från arbetsplatsen även om resorna skett med bil. Enligt vad utskottet har sig bekant torde också såväl ett flertal prövningsnämnder som kammarrätten medge avdrag i förevarande hänseende efter betydligt frikostigare grunder än vad motionärerna angett som praxis i taxeringsnämnderna.»

Enligt min mening borde olikheterna i länen inte vara sådana, att icke riksskattenämnden skulle kunna ge enhetliga anvisningar. Av utskottets skrivning synes framgå, att även utskottet anser detta önskvärt.

Då jag emellertid hoppas att motionerna och utskottets skrivning skall ha den effekt, som motionerna syftar till, skall jag inte för närvarande ställa något yrkande.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag kan inskränka mig till att efter herr Karlssons kritiska anmärkningar mot hittills tillämpad praxis endast säga, att om man ogillar en praxis, så har ju varje svensk man rätt att överklaga taxeringsnämndens beslut hos prövningsnämnden och i högre instans för att därigenom få till stånd en annan praxis. Kan man anföra skäl för att en högre kostnad än vad taxeringsnämnden medgivit bör anses avdragsgill, så får man säkerligen rätt i högre instans. Men då måste man också kun-

Om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

na förebringa bevisning för det rättmätiga i sin begäran om högre avdrag. Det bör ju inte vara uteslutet att göra det, om det i några fall förhåller sig på det sätt som herr Karlsson här skildrat med vissa exempel.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i konkurslagen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om möjlighet till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 220 i första kammaren av herr *Ohlon* m. fl. och nr 265 i andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte anhänga om en generell och förutsättningslös utredning av frågan om möjlighet till domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 220 och II: 265, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Rylander*, fru *Gärde Widemar* samt herrar *Domö*, *Fröding*, *Svensson* i Krokstorp och *Eliasson* i Stockholm, vilka av skäl, som anförts i en vid första lagutskottets

utlåtande nr 20 vid 1956 års riksdag fogad reservation, ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att giva Kungl. Maj:tt till känna riksdagens synpunkter rörande de riktlinjer, efter vilka det planerade utredningsarbetet beträffande frågan om domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen i fortsättningen borde bedrivas.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att helt kort deklarerera, att den omständigheten, att mitt namn inte återfinns under den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, icke innebär att jag har ändrat mening sedan riksdagen för ett år sedan behandlade en direkt motsvarande fråga. Jag har tvärtom vid utskottets sammanträde hävdat samma synpunkter som då och som i fjol kom till uttryck i en reservation som även jag hade skrivit under. Att jag nu inte står under reservationen beror endast på att första lagutskottet har den praxis, att reservationsrätt inte medges om man inte varit närvarande vid utlåtandets justering, vilket jag tyvärr inte hade tillfälle till.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående ändring av 7 § lagen om bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter;

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 123 § byggnadslagen;

nr 8, i anledning av väckta motioner angående kontroll av jord- och skogsförvärv medelst inköp av aktieposter; samt nr 9, i anledning av väckta motioner angående föreskrift om visst kungörande av beslut om indragning av allmän väg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Skegrie 35¹ i Malmöhus län; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 8, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion angående åtgärder för ökad simkunnighet;

nr 7, i anledning av väckta motioner dels angående vidgad rätt för folkpensionärer till nedsatta biljettpriser på statens järnvägar och dels om rätt för ålderspensionär att årligen få företaga en fri resa på statens järnvägar till nära anhöriga;

nr 8, i anledning av väckt motion angående undervisning i säkerhetsuppfost-
ran och säkerhetsutbildning; samt

nr 9, i anledning av väckta motioner angående rätt för postabonnenter att före beslut om indragning eller förändring av posttur yttra sig i frågan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 125, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksstadgan gjord anmälan, att till utskottet från riksdagens revisorer inkommit framställning om ändrad lönegradsplacering av de vid revisorernas kansli inrättade tjänsterna som byrådirektör och sekreterare.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 426, av fru Nilsson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen;

nr 427, av herr Eriksson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen;

nr 428, av herr Bengtson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen;

nr 429, av herr Aman m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen;

nr 430, av herrar Eriksson och Osvald, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58

till främjande av bostadsförsörjningen
m. m.;

nr 431, av herr *Svensson, Axel*, m. fl.,
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående anslag för budgetåret 1957/58
till främjande av bostadsförsörjningen
m. m.; samt

nr 432, av herrar *Huss* och *Edström*, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående anordnande av en ny statlig

vårdanstalt för alkoholmissbrukare
m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna
dag, varefter kammarrens sammanträde
avslutades kl. 17.29.

In fidem
G. H. Berggren